

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN (1947 – 1951)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Nazım TAŞCI

KOCAELİ - 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN (1947 – 1951)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Nazım TAŞCI

Danışman

Doç. Dr. Abdulvahap AKINCI

KOCAELİ – 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN (1947 – 1951)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Muhammet Nazım TAŞCI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 26.06.2019/18

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Abdulvahap AKINCI

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Hasan YAZICI

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Harun KIRILMAZ

KOCAELİ - 2019

ÖN SÖZ

Bu seviyeye gelmeme vesile olan, eğitim hayatım boyunca desteklerini her zaman hissettiğim aileme, İslamcı Dergiler Projesini hayata geçiren İLEM'e ve tez yazım sürecinde gösterdiği hassasiyetlerden ve akademik desteğinden ötürü danışman hocam Doç. Dr. Abdulvahap Akıncı'ya teşekkürlerimi sunarım.

I. Dünya Savaşı sırasında Irak ve Kanal cephelerinde esir edilerek Hindistan'a götürülen ve orada çeşitli sebeplerle hayatını kaybeden şehitlerimizin aziz hatırasına...

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ.....	1
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	8
1. İSLAMCILIK DÜŞÜNCESİ	8
1.1. TARİHİ ARKA PLAN	8
1.2. DÖNÜŞÜMÜN İLK ADIMLARI.....	10
1.3. BATILILAŞMA HAREKETLERİ.....	11
1.3.1. Osmanlılık	11
1.3.2. Yeni Osmanlılar	13
1.3.3. Batıcılık.....	17
1.3.4. İslamcılık.....	19
1.3.5. İslamcılık Düşüncesinin Fikrîsel Altyapısı.....	23
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
2. HİNDİSTAN BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ.....	26
2.1. DOĞU HİNDİSTAN KUMpanyASI.....	26
2.2. 1857 SİPAHİ BAŞKALDIRISI	27
2.3. HİNDİSTAN ULUSAL KONGRESİ VE MÜSLÜMAN BİRLİĞİ	30
2.4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASI.....	33
2.5. BAĞIMSIZLIĞA DOĞRU.....	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	39
3. İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTANLA İLGİLİ YAZILAR	39
3.1 İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN'IN VE PAKİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ.....	39
3.1.1. 1947 Yılı Dergi Yazıları.....	39
3.1.2. 1948 Yılı Dergi Yazıları.....	43
3.1.3. 1949 Yılı Dergi Yazıları.....	50
3.1.4. 1950 Yılı Dergi Yazıları.....	54
3.2. İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTANLI LİDERLER VE AYDINLAR	55
3.2.1. 1947 Yılı Dergi Yazıları.....	55
3.2.2. 1948 Yılı Dergi Yazıları.....	57
3.2.3. 1949 Yılı Dergi Yazıları.....	61

3.2.4. 1950 Yılı Dergi Yazıları.....	69
3.3. İSLAMCI DERGİLERDE KEŞMİR MESELESİ.....	72
3.3.1. 1948 Yılı Dergi Yazıları.....	74
3.3.2. 1949 Yılı Dergi Yazıları.....	77
3.3.3. 1950 Yılı Dergi Yazıları.....	78
3.3.4. 1951 Yılı Dergi Yazıları.....	81
3.4 İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN’LA İLGİLİ DİĞER YAZILAR VE HABERLER	83
3.4.1. 1947 Yılı Dergi Yazıları.....	83
3.4.2. 1948 Yılı Dergi Yazıları.....	84
3.4.3. 1949 Yılı Dergi Yazıları.....	87
3.4.4. 1950 Yılı Dergi Yazıları.....	92
3.4.5. 1951 Yılı Dergi Yazıları.....	93
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	100
ÖZ GEÇMİŞ.....	110

ÖZET

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde başlayan Batılılaşma süreci siyasal ve toplumsal yaşamda bir takım hareketliliklere sebep olmuş, bu kapsamda çeşitli fikir akımları ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan birisi olan İslamcılık günümüze kadar çeşitli şekillerde varlığını devam ettirmiştir. İslamcılığın günümüze kadar ulaşması ve ayakta kalmasında başat rolü dergi ve gazete gibi yazılı medya araçları oynamıştır. İslamcı dergilerde dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaşayan Müslüman halkların siyasal ve sosyal durumları incelenmiş, yurt içindeki okuyucu İslamcı perspektiften bilgilendirilmiş ve haberdar edilmiştir. Bu coğrafyalardan birisi olan Hindistan İslamcı dergiler tarafından yakından takip edilmiş ve gerek Hint bağımsızlık mücadelesi gerekse orada yaşayan Müslümanların sosyolojik durumu çeşitli içeriklerle kaleme alınmıştır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde İslamcılık düşüncesine değinilmiş ve kavramın ortaya çıkış şartları ve içerdiği anlam ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Hindistan bağımsızlık mücadelesi işlenmiştir. Son olarak İslamcılık düşüncesinin en önemli kaynaklarından olan dergilerdeki Hindistan hakkında yazılan makaleler, haberler, yazılar ve farklı çalışmalar incelenmiştir.

Çalışmanın amacı 1947 ve 1951 yılları arasındaki “İslamcı Dergilerin” Hindistan’ın sosyal ve siyasal konjonktürüne bakışını ortaya koymaktır. Bunu yaparken nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda literatür araştırması yapılmış ve yer yer yorumlayıcı içerik analizi kullanılmıştır. Veriler ise 1947 ve 1951 yılları arasında Türkiye’de yayın yapan İslamcı Dergilerden sağlanmıştır. Elde edilen veriler nitel araştırma yöntemleri ile analiz edilmiş ve kavramsallaştırma yapılarak dört başlık altında tasniflendirilmiştir. Bu başlıklar şunlardan müteşekkildir: “İslamcı dergilerde Hindistan’ın ve Pakistan’ın bağımsızlık süreci”, “İslamcı dergilerde Hindistanlı liderler ve aydınlar”, “İslamcı dergilerde Keşmir meselesi” ve son olarak “İslamcı dergilerde Hindistan’la ilgili diğer yazılar ve haberler”.

Anahtar Kelimeler: İslamcılık, İslamcı Dergiler, Hindistan, Bağımsızlık

ABSTRACT

The Westernization process in the Ottoman Empire which started in the 19th century, caused a number of movements in political and social life, and various movements of ideas emerged in this context. Islamism, one of these movements, has been existing up until now in various forms. The press tools, like magazines and newspapers had played the key role in bringing Islamism to the present and in its survival. These magazines examined the social and political conditions of Muslims in different parts of the world, informing local readers at the homeland from an Islamist perspective. Islamist magazines closely followed India, as one of these regions and covered both the independence struggle of Indians and the sociological state of Muslims.

The first chapter of the study touches upon Islamism and the conditions and emergence of the concept. The second chapter examines the Indian independence struggle. Finally, it scrutinizes the articles, news, essays and various studies about India written in these magazines which represent one of the most key sources of Islamism.

This study aims to demonstrate the perspective of these magazines about India's social and political situation between 1947 and 1951. It employs qualitative research methods, and in this context it utilizes literature review and interpretive content analysis. The data is collected from Turkish Islamist magazines that were published between 1947 and 1951. The collected data is conceptualized, classifying under four categories. These categories consist of the following: "The independence process of India and Pakistan", "Indian leaders and scholars", "The Kashmir issue in Islamist magazines", and lastly, "The other news and essays about India in Islamist magazines."

Keywords: Islamism, Islamist magazines, India, Independence

KISALTMALAR

BM	:	Birleşmiş Milletler
Der.	:	Derleyen
Ed.	:	Editör
Haz.	:	Hazırlayan
RSS	:	Rashtriya Swayamsevak Sangh (National Volunteer Organisation- Ulusal Gönüllü Organizasyonu)
s.	:	Sayfa
TDK	:	Türk Dil Kurumu
yy.	:	Yüzyıl

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyıl sonlarında başlayan modernleşme çabaları bazı fikir akımlarının doğmasında önemli bir etken olmuştur. Bu çerçevede İslamcılık Düşüncesi, gerek Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının muhtevasına gerekse İslam Coğrafyasının batılı devletlerce işgal edilmesi ve sömürgeleştirilmesine bir çözüm arayışı olarak ortaya koyulmuştur.

Osmanlı Devleti ve Hindistan'ın yerel hanedanlıkları arasında 16. yüzyılda kurulan ilişkiler Babür Devleti'nin yıkılmasından sonra Hint Müslümanları üzerinden devam etmiştir. Hindistan Müslümanları 'Halifelik kurumu zedelenir ve halife zor durumda kalırsa İslam zor durumda kalır' anlayışı gereği Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu gerek Balkan Savaşları, gerek I. Dünya ve Kurtuluş Savaşlarında destekte bulunmuşlardır. Türkiye'de Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra devletin bir değişim ve dönüşüm geçirmesi Hindistan'la ve bölge Müslümanlarıyla olan tarihsel ilişkiyi zayıflatmış gibi görünse de, Hindistan'ın sömürgeci güç olan İngiltere'ye karşı mücadelesi yazarlar ve düşünürler aracılığıyla takip edilmiştir.

Türkiye'deki İslamcı yayıncılar ve yazarlar tarafından yakından takip edilen Hint bağımsızlık mücadelesi çeşitli yollarla desteklenmiştir. Dönemin şartları içerisinde kendisini en uygun şekilde gazete, dergi ve benzeri mecmualarda ifade edebilen İslamcı yazarlar ve düşünürler Hindistan'ı, Hint Müslümanlarını, Hint bağımsızlık hareketi liderlerini ve Hindistan'a dair farklı meseleleri köşelerine taşımışlardır. Bu ilgi 1947 yılında Hindistan'ın, Hindistan ve Pakistan olarak ikiye bölünmesiyle birlikte iki devlet üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışma ilgili sürecin analizini içermektedir.

Batı'da devletin konumunu ele alan kuramsal çalışmalar bir süre sonra bu konunun dönüşmesinde etkili roller oynamıştır. Devletin konumunun değişmesi sadece devlet deneni aygıtı ilgilendirmekle kalmayıp, toplumun ve bireyin de değişimini beraberinde getirmiştir. Feodal siyasal sistemden merkezi devletlere geçiş ve sonrasında merkezi devletlerin toplum-devlet ilişkilerindeki tahakküm sorunlarını çözmek için sunulan çözüm önerileri ve atılan adımlar bugün siyasi ideolojiler olarak tanımladığımız yaklaşımları ortaya çıkartmıştır.

Osmanlı Devleti (Devlet-i Aliye) için de benzer bir durum söz konusudur. 17. yüzyılda başlayan devletin durumuna ilişkin tartışmalar yaklaşık iki yüz sene sonra devletin bekası problemine dönüşmüş ve devleti ayakta tutabilmek adına bir takım cevaplar geliştirilmiştir. Verilen cevaplar çeşitli iç ve dış sosyal, ekonomik ve siyasal dinamiklere göre oluşmuş ve bugün Osmanlıcılık, İslamcılık, Milliyetçilik, Batıcılık vb. isimlerle anılan yaklaşımları ortaya çıkarmıştır.

Geleneksel Osmanlı yönetim düşüncesinin çözülmesiyle beraber ortaya çıkan yeni aktörler (ideolojiler, fikir ve düşünce hareketleri vs.) bu topraklara ait olan veya olmayan değerleri yeni ölçütlere göre yeniden dizayn etmişlerdir. Bu gerçekliğin göz ardı edilmesi, yerliliğin bin yıllardır devam edegelen bir kaynağın devamıymış gibi algılanmasına sebep olacak ve bir anlamda onu tarihsizleştirecektir. Hâlbuki fikirler de, kişiler de, nesne ve öğeler de değişime açıktır. Osmanlı Siyaset Düşüncesini anlamaya çalışmak çok geniş bir coğrafyaya ve geniş bir kültür dünyasına yayılmakla eşdeğerdir. Bu düşünce, bir yanda İslam Medeniyet Coğrafyasının içinde serpilen görüşleri, fikir ve düşünceleri bünyesine katarken, diğer yanda Asya ve Kuzey Afrika bölgelerinin siyaset geleneklerinden beslenmiştir. Bu aktarım sürecinde ise nakledilen gerek fikirsel gerekse kültürel ve siyasal bazdaki birikimler yine devletin var olan geleneklerinin süzgecinden geçirilmiş, damıtılmış, yeniden yorumlanarak işlemeye hazır hale getirilmiş, uzun süre korunmuş ve geleneksel Osmanlı Siyaset Düşüncesini beslemiştir. Yazılan siyasetnameleri, nasihatnameleri, ahlak kitaplarını ve farklı dillerden yönetim ve siyasetle ilgili çevirileri buradan hareketle değerlendirmek gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, geniş bir coğrafyaya sahip Osmanlı Devleti'ni ve onun siyaset düşüncesini anlama çabasına Avrupa'nın yanı sıra Kuzey Afrika'dan Yemen'e ve oradan İran'a ve Hindistan'a kadar olan coğrafyayı da işin içine katmak gerekir.

Bu kültürel havzada Osmanlı Devleti ile Hindistan ilişkilerinin tarihçesine kısaca değinmenin, çalışmanın daha iyi anlaşılması açısından sıhhatli olacağı düşünülmektedir. Osmanlıların Hindistan'daki Müslüman devletlerle olan ilişkilerinin tarihi 15. yüzyıla kadar gitmektedir. Hindistan'daki Behmeni Hanedanından Sultan III.

Muhammed Şah (1463-1482), Fatih Sultan Mehmet'e elçiler göndererek İstanbul'un fethinden ötürü onu tebrik etmiş ve ilişkilerini geliştirmek istediğini bildirmiştir. Gucerat'ta hüküm süren Muzafferî Hanedanı Osmanlılarla dostluk ilişkisi kurmaya önem vermiş ve II.Muzaffer Şah ile Yavuz Sultan Selim arasında mektuplaşmalar olmuştur. Hatta Muzafferî Hanedanı vezirlerinden Melik Ayvaz Yavuz Sultan Selim'e doğrudan mektup yollayıp, kendisine halife diye hitap ederek Hint Okyanusundaki Portekiz tehdidine karşı yardım istemiştir. Osmanlıların Yemen Valisi Emir Mustafa b. Behram ve Hoca Sefer'in idare ettiği bir Türk donanması 1531 tarihinde Batı Hindistan kıyılarındaki Diu bölgesine gitmiş ve burayı Portekizlilere karşı savunmuştur. 1536 tarihinde Gucerat hakimi Bahadır Şah Gucerati İstanbul'a bir elçi yollamış ve Portekizlilere karşı yardım talebinde bulunmuştur. Osmanlı donanması 1538 tarihinde bölgeye giderek Portekiz üslerini topa tuttuktan sonra geri dönmüştür. Babür Devletiyle inişli çıkışlı bir ilişkisi olan Osmanlı Devleti'nin Hindistan'da yazıştığı son kişi İngilizlere karşı mücadelesinde İstanbul'dan yardım ve destek bekleyen Tipu Sultan olmuştur (Özcan, 1998(a): 81-83).

Osmanlı Devleti döneminde başlayan bu ilişkiler Babür Devleti'nin dağılmasından sonra Hindistan Müslümanları üzerinden devam etmiştir. 1857 isyanından sonra Hint Müslümanları konumlarındaki değişiklikten ötürü güçlü ve güvenilir bir merkez arama ihtiyacı hissetmiş ve bu da onları Osmanlı Devleti'ne yakınlaşmaya sevk etmiştir. Osmanlıların 19. yüzyılda Bombay ve Kalküta'da konsolosluk açmaları bu yakınlaşmayı etkilemiştir. Hint Müslümanları Osmanlı Sultanına "İslam Halifesi" gözüyle bakmışlardır. Gerek Hint uleması gerekse Hindistan Müslümanları, 'Halifelik kurumu zedelenir ve halife zor durumda kalırsa İslam zor durumda kalır' anlayışı gereği Osmanlı Devleti'ne destekte bulunmuşlardır. Bu çerçevede 1853 Kırım Savaşında, 93 Harbinde, Balkan Savaşlarında, Trablusgarp, I. Dünya Savaşı'nda ve Anadolu'da başlayan Milli Mücadelede Osmanlı Devleti'nin/Türkiye'nin içerisinde bulunduğu zor durumda ellerinden gelen desteği vermişlerdir. Halifenin ve Harem-i Şerif'in İngilizlerce tehdit edilmesi üzerine, Hintli Müslümanlar, Hint Ulusal Kongresi'nin desteğiyle Hindistan'da İngilizlere baskı kurmak adına Hint Hilafet Hareketi'ni kurmuşlardır (Özcan, 1998(a): 84).

Türkiye'de Cumhuriyet'in 1923 yılında ilan edilmesiyle birlikte sosyal ve kültürel dönüşüm uygulamaları başlamıştır (Erdoğan, Taşcı, Yıldız, 2019: 306).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türk Modernleşmesi dini olan ile arasına mesafe koymuş, ilerlemenin, kalkınmanın ve gelişmenin batı medeniyetinin değerlerinin referans alınarak sağlanabileceği düşünülmüştür. Bu noktada gerek siyasal gerekse toplumsal ve geleneksel anlamda dini bağlar zayıflatılmıştır. Türkiye ile Hindistan arası ilişkileri de bu bağlamda değerlendirmek mümkün gözükmektedir. Bu durumun bir neticesi olarak halifeliğin kaldırılmasıyla birlikte Hint Hilafet Hareketi de dağılmıştır. Hilafetin ilgası Hint Müslümanlarında şaşkınlığa sebep olmuş ve kabullenilmesi oldukça zaman almıştır. Bu tarihten sonra Türkiye'ye gösterilen alaka yerini yavaş yavaş kayıtsızlığa bırakmıştır (Özcan, 1998(a): 84).

Hindistan'ın bağımsızlık süreci Türkiye'deki Müslümanlar ve İslamcı yayın tarafından takip edilmeye devam etmiştir. Bu çerçevede İslamcı dergilerde Hindistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1947 yılı ve sonrasında yayımlanan yazılar bu ilgiyi göstermektedir. Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinin Cumhuriyetin ilanından sonra da devam etmesi ve 1947 yılında Hindistan ve Pakistan olarak iki bağımsız devletin ortaya çıkması Türkiye'deki İslamcı entelektüellerin Hint siyasal gelişmelerine olan ilgi ve alakasını yeniden cezbetmiştir. 1947 ile 1951 yılları arasında yayın yapan İslamcı dergilerin Türkiye'deki İslamcılığın Hindistan'a olan bakışını ortaya koyma noktasında önemli bir niteliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmanın amacı 1947-1951 yılları arasında Türkiye'de yayın yapan İslamcı Dergilerin Hindistan algısını ve bölge ile ilgili düşüncelerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın önemi; Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Türk-Hint ilişkilerinin eskiye nazaran azalan bir ivme gösterdiği düşünülmektedir. 1947 yılında Hindistan'ın bağımsızlığına kavuşması Türk İslamcılığının Hindistan'a olan ilgisini artırmıştır. Bu çerçevede Türk İslamcılığının Hindistan'a karşı ilgisinin ne düzeyde ve hangi noktalarda olduğuna cevap aranacaktır.

Çalışmanın temel problemleri; Türkiye'de yayın yapan İslamcı Dergilerin 1947 ve 1951 tarihleri arasında Hindistan'a yönelik ilgisi var mıdır? Varsa bu ilginin nedeni nedir ve niteliği nasıldır? sorularına cevap aramaya çalışılmıştır.

Çalışmanın hipotezi şu şekildedir; Türkiye’de yayın yapan İslamcı Dergiler 1947 ve 1951 yılları arasında Osmanlı Devleti döneminde başlayan tarihsel ilişkiler, İslamcı yazar ve düşünürlerin Hint Müslümanlarının siyasal ve sosyal taleplerine olan ilgi ve alakası, iki ülkenin tarihsel kırılma noktalarının benzeşmesi ve aynı zamanda İslam’ın öz muhtevassından kaynaklanan diğer sebepler dolayısıyla Hindistan’a ilgi göstermiştir.

Alt problemler; Türk İslamcılığının Hindistan’ın, Pakistan ve Hindistan olarak ikiye bölünmesine, iki ülke arasında yaşanan Keşmir Meselesine ve Hint bağımsızlık mücadelesinin önderlerine bakışı nasıldır?

Alt problemlere verilen hipotezler şunlardır; Türk İslamcılığının Hindistan’ın Hindistan ve Pakistan olarak ikiye bölünmesine karşı bakışı olumludur. Keşmir meselesine dair düşünceleri ise barışçıl bir çözüm üzerinedir. Hint bağımsızlık hareketlerinin liderleri ve onların mücadeleleri desteklenmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, belirli bir sorunun veya soruların sistematik ve mantıklı bir biçimde cevaplandırılmasına yönelik bir girişimdir. Nitel araştırma da bir olguyu derinliğine, kendi ortamı ve sınırlılığını çerçevesinde açıklama çabası içindedir (Yıldırım, 1999: 7-17). Nitel araştırma insanların yaşam tarzlarını, öykülerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve toplumsal değişmeyi anlamaya dönük bilgi üretme süreçlerinden biridir. İstatiksel veri analizine dayalı nicel araştırmanın aksine nitel araştırma, insanların olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, diğer bir deyişle olayları nasıl niteledikleri sorusuna cevap aramaktadır (Strauss, Corbin ve Dey'den Aktaran: Özdemir, 2010: 325-326).

Çalışmada kullanılan araştırma yöntemi;

1- Literatür araştırması yapılmıştır. Verilerin elde edilmesi için 1947 ve 1951 yılları arasında Türkiye’de yayın yapan İslamcı Dergiler taranmıştır. Bu dergilerin çalışmada kullanılma gerekçesi, İslamcı olarak nitelenen ve seçilen dergilerde Hindistan’a olan algının veri sunabilme yeterliliğinin fazla olmasıdır.

2- Verilerin elde edilmesi mezkûr dergiler yoluyla sağlanmıştır. Elde edilen veriler nitel araştırma yöntemleri ile analiz edilmiştir. Kavramsallaştırma yapılarak 4 başlık altında 1947-1951 yılları arasında İslamcı Dergilerin Hindistan'a bakışı tasniflendirilmiştir. Bu başlıklar şunlardır: "İslamcı dergilerde Hindistan'ın ve Pakistan'ın bağımsızlık süreci", "İslamcı dergilerde Hindistanlı liderler ve aydınlar", "İslamcı dergilerde Keşmir meselesi", "İslamcı dergilerde Hindistan'la ilgili diğer yazılar ve haberler".

3- Çalışma içerisinde yer yer yorumlayıcı içerik analizi kullanılmıştır ve elde edilen bulgular çalışmanın sonuç bölümünde aktarılmıştır.

Çalışmanın evrenini Türk İslamcılığı ve Türkiye'de yayın yapan İslamcı Dergiler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini 1947-1951 yılları arasında yayın yapan Büyük Doğu Mecmuası, Sebilürreşad Dergisi, Serdengeçti Dergisi, Hareket Dergisi, Hür Adam Dergisi, Ehl-i Sünnet Dergisi, Selamet Dergisi, İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası gibi İslamcı dergilerin Hindistan'a yönelik ilgisi ve algısı oluşturmaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 19. yüzyılda Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla başlayan geleneksel Osmanlı siyaset düşüncesindeki dönüşüm, tarihi arka plan dikkate alınarak irdelenecektir. Ardından bu dönemde ortaya çıkan Osmanlıcılık, Yeni Osmanlı Hareketi, Batıcılık gibi fikir hareketleri ele alınacak ve İslamcılık Düşüncesini hazırlayan ortam ve fikrin kendisi konu edinilecektir.

İkinci bölümde Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesine değinilecek ve Doğu Hindistan Kumpanyası ile başlayan sömürgeleştirme faaliyetlerinden, Hindistan'ın, Hindistan ve Pakistan olarak ikiye bölünmesine değin bağımsızlık süreci ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde siyasal düşüncenin yeniden üretilmesinde rol oynayan kurumlardan birisi olan İslamcı dergilerde 1947-1951 yılları arasında yayımlanan Hindistan'la alakalı yazılara yer verilecektir. Bu çerçevede bu yıllar arasında 8 farklı dergiye ait 65 yazı incelenmiştir. Bu yazıların 20 tanesi Hindistan Bağımsızlık

Mücadelesi, 17 tanesi Hindistanlı liderler ve fikir adamları, 10 tanesi Keşmir Sorunu ve kalan 18 tanesi Hindistan'la ilgili diğer meselelerden oluşmaktadır. Bu yazıların hangi alanda yazıldığına, içeriklerine değinilecek ve çalışma sonuç bölümüyle birlikte nihayete erdirilecektir.

Çalışma sırasında İslamcı Dergilerde Hindistan bağımsızlık süreci, Hindistan bağımsızlık liderleri ya da Hindistan'la ilgili farklı olayların bir arada anlatıldığı yazıların olduğu görülmüştür. Bu sebeple tasniflendirme yapılırken bazı yazılar içeriklerinin farklılığına göre iki veya üçe bölünerek çalışmaya dahil edilmiştir. Yine dergilerden yapılan alıntılarda dönemin Türkçe yazım kuralları farklı olduğundan dergilerde bulunan asıl metnin korunmasına özen gösterilmiştir. Söz gelimi bazı yazarların büyük harf kullanarak yazdığı cümleler vurgunun önemine binaen değiştirilmemiş bu şekilde çalışmaya aktarılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İSLAMCILIK DÜŞÜNCESİ

1.1. TARİHİ ARKA PLAN

16. yy.'dan itibaren merkezi devlet ve mutlak monarşiyi savunan kuramların Avrupalı yazarlarca kaleme alındığı izlenmektedir. Machiavelli'nin "Prens"inde, Bodin'in "Devletin Altı Kitabı"nda, Hobbes'un "Leviathan"ında hep bu amaca yönelik düşünsel faaliyetler göze çarpmaktadır. Bu girişimler feodal siyasal sistemlerin çözülmesi ve merkezi devletlerin ortaya çıkıp gelişmeye başlamasıyla yakından ilintilidir. Bu çalışmalardan yaklaşık iki yüzyıl sonra ortaya çıkacak olan eserlerde düşünürler merkezi devletin toplum-devlet ilişkilerinde ortaya çıkardığı tahakküm sorunlarının sınırlandırılması arayışında olmuşlardır. Jean Jacques Rousseau ve John Locke sözleşme kuramlarını merkezi siyasal iktidarın egemenliğinin sınırlandırılmasının bir aracı olarak geliştirmişler ve eşitlik üzerinde durmuşlardır. Montesquieu da kuvvetler ayrılığı konusundaki düşüncelerini, yürütme gücünün sınırlandırılması için bir mekanizma olarak geliştirmiştir (Alkan, 2014: 18). Bahsi geçen düşünürler eserlerini oluştururken elbette ki içinde buldukları siyasi ve sosyal koşulların etkisi altında kalmışlardır. Klasik sözleşmecilerin eserlerine bakıldığında her birinin doğa durumunu betimlemeleri farklı varsayımlar üzerine bina edilmiştir. Buradan hareketle devlete tanıdıkları ayrıcalıklar ve öngördükleri yükümlülükler de farklılık arz etmiştir (Ergül, 2016: 428).

Osmanlı Devleti'nde ise 17 yy. başlarından itibaren devletin durumuna ilişkin yazılar ve risaleler kaleme alınmaya başlamış bu durum 19. yy.'da devletin geleceği ne olacak sorusunun önemli bir yer tutmasına ve bir dizi önlemler alınmasına dönüşmüştür. Yukarıda mezkûr Batı Avrupa'da cereyan eden kuramsal analitik çalışmalar ve devletin yapısına ait sorunsalın Osmanlı Devleti'nde 17. yüzyıldan itibaren tartışılmaya başlandığı izlenmektedir.

Batının tarımı ticarileştirdiği, merkantilist ekonomi modelini oturttuğu ve Ortaçağ Feodalizminden tamamen kurtulduğu bir dönemde Osmanlı Devleti gücünün

ve ekonomik kapasitesinin sınırlarına ulaşmıştır (Delanty, 2014: 137-138). 17. yy.'a denk gelen bu dönemde Hasan Kafi (ö.1616), Koçi Bey (ö.1650) ve Katib Çelebi (ö.1658) gibi düşünürler yazdıkları ıslahatnamelerde var olan sorunlara siyasi bakış açısıyla çözüm bulmaya çalışmışlardır (Fazlıoğlu, 2017: 25). Koçi Bey risalesinde devletin yönetiminde etkin isimler olan vezirlerin, beylerbeylerinin ve beylerin seçilme ölçütleri, görev ve yetkileri konusunda önemli bilgiler vererek, bunların bozulma sebeplerini açıklamış ve sonrasında da önerilerde bulunmuştur (Gökçe, 2010). Netice itibariyle Koçi Bey'in IV. Murad'a ve Sultan İbrahim'e sunduğu risalelerde var olan sorunlara çözüm üretmeye çalıştığı göze çarpmaktadır (Kunt, 2009: 30). Katib Çelebi ise devletin içine girdiği zaafı anlamaya ve çözümlenmeye çalışmış ve bunu yaparken Calinusçu'nun 4 unsur paradigmasına (ulema=kan, asker=balgam, tüccar=safra, reaya=sevda) başvurarak toplumu oluşturan dört sınıfın insan vücudunda ki dört unsura karşılık geldiğini ve bunların belirli dengeler içinde olmaması halinde sağlığın dolayısıyla devletin dengesinin bozulacağına dikkat çekmiştir. Katib Çelebi'nin bu paradigmayı kullanmasındaki asıl gayesi İbn Haldun'un (ö.1406) devletlerin doğması, büyümesi, çökmesi ve yok olmasıyla ilgili yönetimler döngüsünü değerlendirmek ve Osmanlı Devleti'nde olup bitenleri bu kuram üzerinden anlamaya çalışmaktır (Kafadar, 2014: 25).

Her ne kadar münevverlerin ve devlet adamlarının yazmış olduğu eserler yorumlanarak "devletin bekası" sorununun kökenleri irdelemeye çalışılsa da, dönemin çok çeşitli değişkenlerinin de bahsi edilen köken sorununu besledikleri şüphesizdir.

Yazılan risalelerin yanı sıra Karlofça Antlaşmasının zihinlerde oluşturduğu ağır travma, Lale Devri'yle beraber Avrupa'yı tanıma çabaları, Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla sonuçlanan 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı (Bu antlaşma Osmanlı hakimiyetindeki toprakların nasıl bölüneceği konusunda, Avrupalılarca "Doğu Meselesi" olarak adlandırılan bir dizi buhranın başlangıcı oldu.) ve Napolyon'un Mısır'ı işgali (Findley, 2011: 37), Fransız ihtilali ve sonrasında cereyan eden fikir hareketleri (Lewis, 2014: 57), yaşanan toprak kayıpları ve farklı siyasi, sosyal, ekonomik ve teknik değişkenlerin oluşturduğu ortam devleti yönetenleri ve aydınları çeşitli önlemler almaya itmiştir.

Yakın coğrafyasına benzer şekilde Osmanlı Devleti'nde de devlete ve topluma ilişkin ontolojik sorular sorulmaya başlanmış, bunun bir neticesi olarak 19. yüzyılda devletin bekasının ne olacağı ile alakalı aydın-bürokrat kesiminin verdiği cevaplar beraberinde bir takım zihni dönüşümleri getirmiştir. Yukarıdaki değişkenler bu çalışmanın kapsamı dışında olsa da, yine de önemli olduklarının belirtilmesi gerekmektedir.

1.2. DÖNÜŞÜMÜN İLK ADIMLARI

Düşünceler ve fikirler, içerisinde yer aldıkları sosyal, politik ve ekonomik ortamdan bağımsız bir şekilde ele alınamazlar ve anlaşılabilirler. Doğrudan ya da dolaylı bir şekilde siyasal, toplumsal ve ekonomik yapının özelliklerinden ve sorunlarından etkilenirler ve bu sorunları etkileyerek bir yanıt arayışına girerler. Hemen her ülkede olduğu gibi Osmanlı Devletinin modernleşme serüvenindeki düşünce hayatı da yine o dönemin politik, sosyal ve ekonomik açmazlarıyla ve problemleriyle yakından ilişkilidir ve bu açmazlara yanıt verme çabasıdır. Osmanlı Devletinin modernleşme sürecine sahne olan ve Türkiye Cumhuriyeti'yle devam eden bu süreç oldukça uzun, sancılı ve travmatik bir kriz dönemidir (Alkan, 2007: 17).

Bu kriz döneminin ilk hissedildiği yıllar olan 18. yy.'a gelindiğinde devletin içerisinde bulunduğu bunalım iç ve dış sorunlarla da pekişerek bekâ-i devlet kaygısı ve mukâbele-i bi'l-misl gerekçesi çerçevesinde, “yenileşmeye/cedîd'e” dönüşmüştür (Fazlıoğlu, 2017: 36). Devlet bu yüzyılda içerde ve dışarda varlığını devam ettirebilmek için birtakım tedbirlere başvurmuştur (Armaoğlu, 2014: 66). Türk modernleşmesi, ya da diğer bir ifadeyle Batılılaşma İsmail Kara'nın da belirttiği gibi öncelikle orduda hareket alanı bulmuştur (Kara, 2005: 175). Bu sayede devletin ve dinin kurtarılacağı düşünülmüştür.

Hareketin ilk aşamasını oluşturan “ordu” revizyonu sadece askeri alanda cereyan etmiş olup, henüz devletin düzenine ya da zihniyete/kültüre ilişkin bir amaçtan uzaktı. Yeni tip bir ordunun kurulması, Avrupalı subaylardan eğitimler alınması, yurt dışına subay gönderilmesi ve çeşitli askeri okulların kurulması çabalarının daha çok teknik alt yapıyı kuvvetlendirecek adımlar olarak nitelendirilmesi mümkün

gözükmektedir. Bir süre sonra “ordu” revizyonunun yetersiz olması ve akabinde “devletin düzeni”ne ilişkin adımların atılması kaçınılmaz bir hal alacaktır.

Askeri bir yenilenme olarak başlayan ıslahat çalışmaları, ilerleyen yıllarda Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet’in ilanları ile devam etmiş, sonrasında Türkiye Cumhuriyeti kurulana dek giden süreçle yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Burada devletin düzenine ilişkin peyderpey atılan adımların yeni bir devletin kurulmasına giden süreci yansıttığı görülmektedir. Süreç içerisinde kurumsal olanın yanı sıra kuramsal alana da sirayet eden yeni fikir ve düşünceler ıslahat çalışmalarının içeriğini etkilemiştir. Ayrıca ıslahat çalışmalarıyla başlayan ve sonradan modernleşme hareketine dönüşen bu çaba, yeni tarz siyasi hareketlenmeler, gazeteler, dergiler vb. araçlarla beslenmiş ve ilk gazeteler, ilk dergiler ve ilk siyasi hareketlenmeler bu süreçte ortaya çıkmıştır.

1.3. BATILILAŞMA HAREKETLERİ

1.3.1. Osmanlıcılık

18. yy.’ın sonlarında Osmanlı Devleti Balkanlar (bugünkü Sırbistan, Bosna, Kosova, Makedonya, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya’nın büyük bir kısmı), Anadolu (bugünkü Türkiye) ve Arap dünyasının çoğundan (bugünkü Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan’ın bazı kısımları, Mısır, Libya, Tunus ve Cezayir) oluşuyordu (Zürcher, 2015: 25). Yani Devlet-i Aliye topraklarında hatırı sayılır miktarda gayrimüslim tebaa yaşamaktaydı. Çetinsaya’ya göre 19. yy başlarında Osmanlı Devleti’ndeki gayrimüslim tebaanın oranı %40’tır (Çetinsaya, 2014: 265). Sırp (1804), Yunan (1812-1829) ve Mora (1821) isyanları devleti elindeki Hristiyan tebaayı kaybetmemek adına çeşitli formüller aramaya itmiştir.

Bu formüllerden birisi Fransız İhtilâlinde sonra Osmanlı Devleti’nin başlıca sorunlarından birisi haline gelen farklı unsurların bağımsızlık hareketlerini ve imparatorluktan ayrılma çabalarını her türlü etnik milliyetin üzerinde Osmanlılık kavramı oluşturarak önlemeye çalışan siyaset ve düşünce hareketi olan “Osmanlıcılık” hareketidir (Hanioglu, 1985: 1389).

Osmanlıcılık bir anlamda toplumu sınıflara bölen modern öncesi siyasal anlayış yerine, Fransız İhtilali'yle beraber Avrupa'da yaygınlaşmaya başlayan vatandaşlık ve hukuksal eşitlik esaslarına dayalı modern siyasal anlayışın imparatorluğa peyderpey girmesi anlamına gelmektedir. Devlet yöneticileri, sosyal yapıdaki çeşitliliği gayrimüslim tebaanın isteklerine ve batılı değerlere göre yeniden dizayn etmek ve bir çözüme kavuşturmak için Osmanlıcılık fikrini geliştirmişlerdir. Bu fikre göre, sultanın tebaası olan milletler din ve ırk farkı gözetilmeksizin idari, hukuki, siyasi ve dini haklardan eşit şekilde faydalanabileceklerdir. Bir başka ifadeyle Osmanlıcılık, her türlü etnik ve dini kimliğin üstünde bir üst kimlik olarak "Osmanlı Milleti" fikridir. Böylece Osmanlı Devleti'nin sınırları dâhilinde yaşayan Türk, Ermeni, Arap, Yahudi, Bulgar vs. hangi din ve mezhepten olursa olsun tüm topluluklar "Osmanlı" kimliğinde birleştirilecek ve Fransız ihtilali sonrası ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesinin sebep olduğu bağımsızlık istekleri ve isyanlarının önüne geçilecekti (Demir, 2011: 335).

Bu açıdan Osmanlıcılık düşüncesi geleneksel Osmanlı devlet ideolojisinden radikal bir kopuşun adıdır (Somel, 2014: 88-89). Bu çerçevede radikal kopuşun veya Osmanlıcılık yaklaşımının ilk yazılı belgesi 3 Kasım 1839'da Gülhane Parkı'nda ilan edilen Gülhane Hattı Hümayunu'dur (Tanzimat Fermanı). Bu minvalde Osmanlıcılık kavramının Tanzimat'ın bir ürünü olarak ortaya çıktığını söylemek mümkün gözükmemektedir (Akıncı, 2011: 67).

Ferman'ın ilanında Mısır sorunu sebebiyle Osmanlı Devleti'nin iç ve dış işlerine sürekli karışan ve ortodoksların korunması gerekçesiyle Osmanlı Devleti üzerindeki Rus baskısını kırmak isteyen Avrupa'lı devletlerin büyük etkisi olmuştur. Bir yandan imparatorluğun varlığını sürdürebilmesi köklü revizyonlara ihtiyaç duyması, öte yandan Avrupa'lı devletlerin Osmanlı topraklarında yaşayan Hristiyan ahaliye eşitlik ve güvence talep etme yolundaki istekleri, 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle sonuçlanmıştır (Sencer, 1984: 46).

Bu ferman, askeri ve teknik olarak başlayan batılılaşma hareketinin siyasi ve hukuki olarak şekil alması demektir (Ülken, 1994: 36). Kanunun üç esas maddesi; mal ve can emniyeti, vergi adaleti, asker alma şekli ve hizmet süresi ile ilgili hükümlerden

oluşmaktadır. En önemli nokta ise Sultan'ın kanunun hükümlerine uyacağına dair yemin etmesi ve kanundaki üç temel maddenin uygulanabilmesi için her türlü tedbiri alacağına söz vermesidir (Aktel, 1998: 179).

Fermana göre, padişah kendi egemenlik hakkını sınırlayacak, can ve mal güvenliğinin yasal düzenlemelere bağlayacak ve yürütme mevad-ı esasiyeye (esas maddeler) göre belirlenecektir (Çavdar, 2013: 20). Yani Sultan, yeni kanunlar uyarınca kendini sınırlayacağına dair söz vermiştir. Bu durumda Devlet-i Aliye iktidar yapısını ve işlevini değiştirmeye başlamıştır. Bu durum yönetimdeki gücün padişahтан bürokrasiye doğru geçtiğine ve Osmanlı yönetim düşüncesindeki değişikliğe işaret etmektedir.

Çetinsaya'ya göre Osmanlılık yaklaşımının üç temel varsayımı söz konusudur: Öncelikle imparatorlukta yaşayan bütün unsurlara kanun önünde eşitlik verilir ve temel hakları sağlanırsa devlete bağlanacakları muhakkaktır. Ne var ki bir süre sonra bu yaklaşımın yetersiz olduğu görülür. İkinci olarak gayrimüslimlerin durumları sosyal ve iktisadi bakımdan iyileştirilirse devlete isyan etmek için herhangi bir sebepleri kalmaz ve Hristiyan tebaa devlete bağlanır. Nitekim bu anlayışın bir gereği olarak balkanlara yollar, vilayetler, köprüler ve okullar yapılmış, en iyi valiler gönderilmiş (Cevdet Paşa ve Mithat Paşalar olmak üzere) fakat 1860'ların sonuna gelindiğinde bu önlemlerin de yetersiz olduğu anlaşılmıştır ve Balkanlar'da ayrılıkçı ayaklanmalar başlamıştır. Üçüncü ve son olarak ise gayrimüslim milliyetçiliğine, dolayısıyla Avrupa müdahalesine ve aynı zamanda keyfî yönetime son verecek çözüm meşruti-anayasal rejime geçmektir. Yani Hristiyan azınlıklara siyasi eşitlik sağlanırsa ayrılıkçı hareketlerin önlenebileceği düşünülmektedir. Böylece gayrimüslimlerin şikâyet etmeleri için hiçbir sebep kalmayacaktır (Çetinsaya, 2014: 265-266). Fakat ne var ki Osmanlılık anlayışının üç temel yaklaşımı da istenilen sonucu vermemiştir.

1.3.2. Yeni Osmanlılar

Kırım Savaşının son yıllarında hazırlanan Islahat Fermanı Paris Antlaşması'nın imzalanmasından altı hafta önce, 28 Şubat 1856'da Bâb-ı Âlî'de bütün bakanlar, yüksek memurlar, şeyhülislâm, patrikler, hahambaşı ve cemaat ileri gelenleri önünde

okunarak ilân edilmiş ve Paris Antlaşmasını hazırlayan devletlere bildirilmiştir. Kırım Savaşında, İngiltere, Fransa ve Avusturya Osmanlı İmparatorluğunu Rusya'ya karşı desteklemişti. 1856 Paris Konferansı öncesinde, Osmanlı İmparatorluğunu Rusya'nın müdahalelerine karşı korumanın bedeli ve Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa Devletleri ailesine katılmasının şartı Islahat Fermanı'nın ilan edilmesiydi. Bu şartlar Ali Paşa ile İstanbul'daki İngiliz ve Fransız elçileri arasında kararlaştırılmıştır (Gözler, 2000: 19-23).

Tanzimat Fermanı'ndan yaklaşık 20 sene sonra 18 Şubat 1856'da ilan edilen Islâhat Hatt-ı Hümayûnu'nda Tanzimat Fermanı'nda sağlanan reformlar genişletilmiştir. Bütün din topluluklarına eşit vatandaşlık hakkı sağlayan ferman, Müslim ve gayrimüslim tebaa arasındaki farklı uygulamaları ortadan kaldırmış ve gayrimüslimlere devlet memuru olabilme yolunu açmıştır. Farklı din topluluklarına uygulanan vergilendirme sisteminde de düzenlemeye gidilmiştir. Bunların yanı sıra batılılaşmanın yasal çerçevesine ilişkin adımlar da atılmıştır. 1858 senesi arazi yasası, vilayet yasaları, yabancıların Osmanlı ülkesinde toprak sahibi olmaları, ticaret mahkemeleri gibi düzenlemeler bu yasal dönüşümün temel enstrümanlarını oluşturmaktadır (Bülbül, 1989: 177-178).

Doğası itibariyle atılan tüm bu adımlar salt bir reform ve yasal dönüşüm olarak kalmamış, beraberinde “Yeni Osmanlılar” hareketinin muhalefet argümanlarını oluşturmuştur. Yukarıda ifade edildiği gibi bu hareket Osmanlı modernleşmesi içerisinde modernleşmeyi destekleyen ancak bunun doğru adımlar atılarak yapılmasını isteyen muhalif bir hareketi ifade etmektedir.

Bir taraftan Tanzimat Fermanı'nın kurucuları batıda gelişen askeri ve idari yapıları Osmanlı Devleti'nde uygulamaya çalışmış diğer taraftan batının kültürel yaşantısının da Osmanlı Devleti'nde görülmesine engel olamamışlardır. Bu döneme kadar Tanzimat dönemi devlet adamlarının otoriter bir şekilde oluşturmaya çalıştığı Osmanlı kimliği, Yeni Osmanlı Hareketi aydınlarının tepkisine neden olmuştur. Onlara göre Batılı devletlerin baskısıyla ilân edilen Islahat Fermanı bir yenilenme fermanı değil, fakat imtiyazlar fermanıdır ve gayrimüslimleri daha avantajlı bir konuma getirmiştir (Özcan, 2007: 486). Bu sebeple içlerinde Şinasi'nin, Ziya

Paşa'nın, Ali Suavi'nin ve Namık Kemal'in olduğu ve 1865'e doğru şekillenen Yeni Osmanlılar Hareketini, esas itibariyle Tanzimat Fermanı'nın Mustafa Reşid Paşa'dan (ö.1858) sonraki uygulayıcıları Ali Paşa (ö.1871) ve Fuad Paşalara (ö.1869) karşı bir başkaldırı olarak nitelendirmek mümkündür. Yeni Osmanlılar muhalefetlerinin temel çerçevesini bu iki paşanın uyguladığı politikalara göre oluşturmuşlardır (Mardin, 1985: 344).

Devlet-i Aliye'de 17. yy. başlarında risalelerle başlayan ve sonrasında yavaş yavaş ıslahat adımlarının atılmasıyla devam eden süreç Tanzimat dönemine ulaştığında devleti yönetenlerde “yenileşme/batılılaşma” ortak kanaati artık oluşmuştu. Ali ve Fuad Paşalara göre artık dini ve beşeri yenilenme gerçekleştirilmelidir. Devletin Avrupa'da varlığını sürdürebilmesi için bu adımlar kati surette atılmalıdır. Bu adımlar atılırken İslam dininin temel yapısının korunması esas olmuş ve bunun aksi düşünülmemiştir. Ufak tefek sakıncalara bakılmaksızın “İslam Devletini” ve milletini kurtarmak gerekmektedir. Aslı korumak içinse ayrıntılardan bir dereceye kadar taviz verilebilir. Aksi halde İslam devletlerinin en büyüğünün varlığı tehlikeye girer, devlet dağılır ve İslam milleti istikbalini kaybeder. Bu sebeple devletin ve milletin şuan ki konumunu batılı devletlerin ve milletlerin refah seviyesine bir an önce çıkartmak gerekmektedir. İnsan zamanın ihtiyaçlarını takip etmeli ve asrın icabına uygun hareket etmelidir. Ayrıca taassubu bir kenara bırakarak Avrupa ile fikir alışverişinde bulunulmalıdır (Akarlı, 1978: 2,15). Her türlü maddi ve manevi ilerlemeyi ifade eden ve dönemin en önemli kavramlarından biri olan “Medeniyete” ulaşmak ve onu yakalayabilmek için bu adımların atılması gerekmektedir.

1839 yılında imzalanan Tanzimat Fermanı'yla birlikte Osmanlı Devleti yöneticilerinde hâkim görüş haline gelen Osmanlıcılık politikası, 1856 Islahat Fermanı ve sonrasında Yeni Osmanlı muhalefetinin oluşmasıyla birlikte ağır şekilde eleştirilmiştir. Tanzimat anlayışına ve Islahat Fermanı'nın yasal çerçevesinden sonra oluşan eşitlik (müsavat) politikalarına eleştirel yaklaşan “Yeni Osmanlılar” a göre devlet beş noktada zaafa düşmüştür. Buna göre ilk olarak Avrupa'ya karşı çok tavizkar davranılmıştır. İkinci olarak Avrupa baskısı nedeniyle bütün öncelik gayrimüslimlere verilmiştir. Üçüncü olarak gayrimüslimler memnun edilecek diye Osmanlı vatandaşlarına ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapılmıştır. Dördüncü olarak devlet

diğer devletlerde yaşayan Müslümanlara karşı sorumsuz ve ilgisiz kalmıştır. Beşinci ve son olarak da bütün tebaa keyfi yönetim altında ezilmiştir (Çetinsaya, 2014: 266).

Buradan hareketle entelektüel muhalif bir grup olarak görünen Yeni Osmanlılara göre çözüm; Osmanlı Devleti bünyesinde ivedilikle “Meclis-i Meşveret” kurmak ve siyasi iktidarın paylaşılmasını kurumsal bir yapıya büründürmektir. Özellikle Namık Kemal’in üzerinde önemle durduğu kavramlardan olan “Meşveret ve Meclis-i Mebusan” ifadeleri bir süre sonra Devlet-i Aliye içerisinde ilk nüvelerini vermiş, II. Abdulhamit’in padişah olmasıyla birlikte 1876 yılında I. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Hareketin öncülerine göre bu adım farklı fikirleri bir araya getirecek ve Avrupa’daki gibi siyasi partilere benzer bir gruplaşma Devlet-i Aliye Meclis-i Mebusanında gerçekleşecektir. Bu gruplaşmalar Yeni Osmanlılar Hareketine göre “İhtilaf-ı ümmeti rahmetun – Ümmetin hayırlı ihtilafı” olarak nitelendirilmektedir (Yıldız, 1994: 13).

Netice itibariyle Yeni Osmanlılar Hareketi ve entelektüellerinin fikir ve düşünceleri 1876 yılında ilan edilen meşrutiyeti ve meclisi etkisi altına almıştır. Yeni Osmanlılar Hareketi’nin meşrutiyet talepleri padişahlık kurumunu ortadan kaldırmak değildi. Hareketin öncüleri görünüşte geleneksel Osmanlı yönetim normlarından hareketle padişahı “adalet” istiyorlardı. Bu istekler Sultanın adalet alanında ayrı ve kendi başına bir anlamı olan daha çok liberalizm esaslarına referansla şekillenmişti. Ancak ne Osmanlı devlet yönetiminde ne de genel İslâmi uygulamada kendi başına anlamlı bir adalet alanı yoktu (Mardin, 2009: 47). 1876 yılında ilan edilen ilk Meşrutiyet, modernleşme sürecinin bir sonucu olmakla beraber, ilanının altındaki temel fikir ulusçu hareketlerle dağılmaya yüz tutan imparatorluğu ayakta tutabilmek olmuştur.

1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ve sonrasında yaşanan gelişmeler bir yandan Tanzimat’ın kendi muhaliflerini doğurmasına bir yandan da yine kendisini sona erdirecek süreci başlatmasına neden olmuştur. Osmanlının genç yönetici entelektüel adayları olan bir grup elit, devletin içerisinde bulunduğu modernleşme veya Islahat sürecinde, bu süreci destekleyen ancak kendi görüş ve fikirleri doğrultusunda olmasını arzulayan muhalif bir hareketi oluşturdular. Kendilerine Yeni

Osmanlılar diyen bu elit grup kuramsal ve kurumsal yapısını tamamlamış dört başı mamur bir hareket olmaktan daha çok, kendilerince oluşturdukları önermelere sahip, heterojen bir yapı görünümünü vermekteydiler.

Hülasa Yeni Osmanlılar denildiğinde siyasal ve ideolojik fikriyat olarak kendi içinde tutarlı, örgütsel dayanışması olan, iktidar hedefleri olan bir gruptan söz etmek mümkün değildir. Kendi aralarında zaman zaman yakınlaşıp zaman zaman uzaklaşan ilişkilere sahiplerdir. Osmanlı yönetici entelektüel adayları olan Yeni Osmanlılar Hareketi her ne kadar biraz önce söz edilen özelliklere sahip değillerse de, ilk olmaları açısından önem arz etmektedirler (Koçak, 2009: 72).

1.3.3. Batıcılık

Modernleşme farklı ülkelerin kendi tarih ve kültürlerinden yola çıkarak kendileri için çizdikleri güzergâhın adıdır (Göle, 2007: 58). Aydınlanma düşüncesinin bir ürünü olan modernleşme, Kant'ın ifade ettiği biçimiyle insana ve insan aklına dayanmaktadır. Aydınlanma düşünürlerine göre akıl, doğayı, evreni, toplumsal işleyişi anlayabilir, yine insanın kendisi ve doğası için geliştirdiği yasalarla mutlu bir evren inşa edebilirdi. İnsan için iyi olana ise yine ancak insanın kendisi karar verebilirdi. Böylelikle insanın geleceği yada kaderi dinin elinden alınmakta ve insanın eline teslim edilmektedir. Modernite işte bu varsayımlar üzerine bina edilmiş ve doğası gereği süreç içerisinde kendisini sürekli yeniden inşa edegelmiştir.

Eski güzel günlerini, gücünü ve kudretini unutamayan, zihni karışmış bir toplumun yaklaşık iki yüz senedir ulaşmayı arzuladığı bir hayali var: Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak, yani Batılılaşmak, modernleşmek, çağdaşlaşmak. Kavramları günlük dilde ifade edecek olursak; “daha iyi ve mutlu yaşamak” özlemi diye tarif etmek mümkündür (Kocabaşoğlu, 2007: 13). Bu özlem, ekonomik özgürlüğüne kavuşmayı arzulayan, evrensel bilgi, sanat ve ahlak değerlerini taşıyabilen ve kurumsal olarak örgütlenmesini tamamlamış bir devleti ve o devletin bireylerini ifade etmektedir.

Islahat hareketlerini öncelikle orduda revizyon meselesi olarak gündemine alan Osmanlı Devleti'nde bu adımların yetersiz olduğu anlaşılınca, devletin düzenine ilişkin yeni adımların atılması gündeme gelmiş ve bu adımlar atılmıştır. Kara, son merhalede aslında ıslahatın insanla, dinle ve zihniyetle ilgili olduğuna ve İslam ülkelerinde Batılılaşma karşısındaki tutumların da bu son merhaleden sonra başladığına dikkat çekmiştir (Kara, 2005: 175). Özellikle 1856 Islahat Fermanından sonra oluşan muhafazakâr tepkiyle birlikte batılılaşma hareketleri ikiye bölünmüştür. Bu noktada “Batıcılar” ve “İslamcı veya Milliyetçiler” için temel farklılık noktası Batılılaşmanın kendisinde değil, onun nasıl olması gerektiğindedir. Yani her iki grupta Batılılaşma denen şeyin zaruri olduğu hususunda hemfikirdir.

Tanzimat Döneminin ana özelliklerinden birisi “Batı taklitçiliğinin” artık gözle görülür hale gelmesidir. Osmanlı Devleti aydınlarının çoğu Avrupa’da olan biten her şeye hayranlık duymaya başlamış, batılları kendi toplumlarıyla kıyaslamış ve oradaki kurumları, kuruluşları ve hayat tarzını üstün görmüşlerdir. Dönemin sistematik bilgileri Avrupa’ya elçi olarak gönderilen memurlardan gelmiştir. Tanzimat Fermanı’nın kurucuları Avrupa’nın idari ve askeri yapısını imparatorluğa aktarmış ancak kültür aktarımına engel olamamışlardır. Günlük kıyafetler, evlerin mimarisi ve eşyaları, paranın kullanımı, insanlar arası ilişkiler Batılı/Avrupalı olmaya başlamıştır. Batılılaşma hareketleri, batı hayranlığının ötesine geçememiş ve temelde Avrupalı devletlerin üst yapı kurumlarını Osmanlı İmparatorluğuna aktarma şeklinde gerçekleşmiştir. Nihayet ıslahat ve yenileşme çabaları sığ olarak kalmış, yöneticiler ve entelektüeller/aydınlar Avrupa’nın temel değerlerine nüfuz edememişlerdir. Bu da ıslahatlardan istenen neticenin alınamamasına yol açmıştır (Taş, 2002: 89-93).

Batıcıların perspektifinin ipuçları ile alakalı bazı örneklerin verilmesi meselenin anlaşılması bakımından faydalı olacaktır. Şöyle ki “Batıcı” grup içerisinde başat aktörlerden olan Abdullah Cevdet (ö.1932) tıbbiyede aldığı eğitimin de etkisiyle toplumu ve yaşadığı sorunları bir hastanın tedavi süreci olarak ele almaktadır. Ona göre ilim ve fennin çözemeyeceği, adeta matematiksel olarak hesaplanamayacak hiçbir şey yoktur. Abdullah Cevdet “Tam bir Garpçi” sayılır ve Batı’nın anlaşılmasının, kültürüne aşına olunmasının gerekliliğini savunur (Ünüvar, 2014: 99).

Ahmet Şuayb'a (ö.1910) göre ise uygarlık evrenseldir ve ölçütü de bilimsel ilerlemedir. Doğu ile Batı arasındaki farklılık onların bilimsel düzeylerindeki farklılıktan ileri gelmektedir ve bu fark Petersburg'a yerleşen Alman bilim adamlarının Rusya'nın ilerlemesine yol açtığı gibi, geri kalmış toplumların bilimde ilerlemesi ile kapatılacaktır. Kaçınılmaz olan bu değişme ve gelişme ancak bilimsel düşüncenin önündeki engellerin kaldırılması ile mümkün olabilecektir. Bu engellerden en önemlileri ise mutlakiyetçi yönetim ve dini kurumların toplumdaki egemenliğidir (Kansu, 2014: 290-291).

Bir diğer Batıcı Beşir Fuat (ö.1887) şair ile doktorun kalp anlayışını ele aldığı bir makalesinde kalbin ilham kaynağı olmadığını iddia etmekte ve fenni şiirden üstün tutmaktadır. Sahibi olduğu bir mecmuada artık müspet bir ilim olmadığı gerekçesiyle kelamla ilgili bir yazıya yer vermez. Güneş adlı mecmuasında dinle ilgili konulara ise hiç yer verilmez. İntiharıyla fikirlerini ölümünde de uygulama gayretinde olan Beşir Fuat'ı pozitivistin Osmanlı'ya ithalinde öncü olarak anmak mümkündür (Korlaelçi, 2014: 216-217).

Tipik bir ifadesini Kant'ta bulan Aydınlanma düşüncesine göre insan bilim ve akılla özgürlüğün ve böylece mükemmelliğin ileri aşamalarına ulaşabilirdi (Sunar, 2012: 28). Bir kısım Osmanlı aydınının bilime ve özgür akla bakış açıları, batıdan alınan bilgilerin eleştirilerek süzgeçten geçirilmesinden ziyade, bilginin sorgusuz kullanımı şeklindedir. Tarihsel bir gerçeklik olarak karşımıza çıkan bu durum ileride birçok sosyal ve kültürel problemin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

1.3.4. İslamcılık

18. yy. başlarında başlatılan ıslahat hareketleriyle, devletin içerisinde bulunduğu bunalımdan kurtulabileceği ümit edilmiştir. Bu ıslahatların yönü ve içeriği, gerek içeride bulunan devlet yöneticilerinin, bürokratların ve aydınların müdahaleleriyle ve gerekse Osmanlı'da bulunan Hristiyan ve diğer cemaatlerden olan ahalinin durumlarını bahane ederek devletin iç işlerine karışan Avrupa'lı devletlerin baskılarıyla değişiyordu. Yukarıda ifade edildiği üzere Osmanlıcılık akımının Tanzimat Fermanı'yla birlikte bir nevi yazılı ve yasal bir statüye kavuşmasıyla birlikte

gayrimüslimlere tanınan yeni hak ve haklar Müslüman ahalinin ve aydınların tepkisine neden olmuş ve tanınan bu hakların Islahat Fermanı'yla daha da genişletilmesi aydın/bürokrat kesim arasında bir takım muhalif hareketlerin doğmasına ve toplum içerisinde çeşitli tepkilerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu tepkilerin zihinsel olarak arka planında şu sebepler olduğu düşünülmektedir; Osmanlı Devleti'nin öncülüğünde İslam ülkelerinin 17. yy sonlarında gerilemeye başlaması ve özellikle askeri alanda yaşanan kayıplar sonucu gerçekleşen toprak kayıpları, Osmanlı Devleti'nin Karlofça ve Küçük Kaynarca gibi antlaşmalara imza atmasıyla içişlerine müdahale edilecek denli güç duruma düşmesi, Napolyon'un Mısır seferi, Mısır'ı işgali ve sonrasında gerçekleşen bağımsızlık isyanları, İngilizlerin Müslüman nüfusun yoğun olarak bulunduğu Hindistan'ı işgal etmesi ve Afrika'nın batılılarca işgal ve sömürge haline getirilmesi yatmaktadır.

1856 sonrası Osmanlı aydın çevreleri, “önüne geçilemeyecek bir sele benzettikleri” Batı modernizmi karşısında, Osmanlı Devletinin ve İslam dünyasının bekasını sağlamak üzere bir takım cevap arayışlarına gitmişlerdir. İslam modernizminin ilk nüvelerinin bulunduğu bu dönem düşüncesinin ürettiği cevaplardan biri de “İttihad-ı İslam” kavramıdır. Kavramın ortaya çıkışında Islahat Fermanı sonrası toplumda ve aydınlar arasında oluşan muhafazakâr tepkiyle, İslam memleketlerinin sömürgeleşmesinin sonucu olarak bu ülkelerde yaşayan Müslümanların Osmanlı Devleti'nden yardım taleplerinin artması etkili olmuştur. (Çetinsaya, 2014: 266-272). Bu fikir, 1860'ların sonlarına doğru “Yeni Osmanlılar”ın muhalefetiyle beraber Osmanlılık yaklaşımına alternatif olarak sunulmuş ve gayrimüslimler karşısında kaybedilen itibarı yeniden kazanmak, hem içeride hem de dışarıda bir birlik oluşturabilmek amacıyla ortaya atılmıştır. Bir nevi Tanzimat ve Islahat Fermanları'nın resmi ideolojisine karşı sosyal, siyasal ve dini içerikli bir karşı koyuştur.

İttihâd-ı İslâm kavramı ilk defa Nâmık Kemal tarafından Hürriyet gazetesinin 10 Mayıs 1869 tarihli sayısında kullanılmış, sonrasında Yeni Osmanlı Hareketi mensuplarının diğer yayın organlarında ve özellikle Basîret gazetesinde tartışılmaya başlanmıştır (Özcan, 2001(a): 470). Kavram ilk ortaya atıldığı 1869-1873 tarihlerinde çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. Ancak en genel yaklaşım Osmanlı hilafetinin

öncülüğünde, bütün dünya Müslümanlarının siyasi ya da fikri birliğidir. Bu siyasi birliğin ise iki önemli yaklaşımı mevcuttur. İlk olarak sömürge altında yaşayan bütün İslam topraklarını ve Müslümanlarını içine alan bir ittihat fikri vurgulanmıştır. İkincisinde ise Rusya'ya ve Rusya'nın yayılmacı politikalarına yönelik olarak Karadeniz'in kuzey sahillerinden Orta Asya'ya kadar bir ittihat fikri vurgulanmıştır. Bu ikinci yaklaşımın birincisine göre daha dar kapsamlı olduğu göze çarpmaktadır. 1860 ve 1870'ler boyunca Osmanlılık ve İslamcılık fikri tartışılmalıdır. (Çetinsaya, 2014: 267-270).

II. Abdulhamit, başarılı bir gözlemci olduğundan 1860'lardan beri çeşitli düşünürlerin önerdikleri çözümleri ve bunların yetersizliklerini görmüştür. 1877-78 Rus savaşıyla (93 Harbi) başlayan bunalım 1882'de sona erdiğinde hükümler bir Osmanlı'dan geriye pek az bir şey kalmıştır. Teselya, Karadağ, Bulgaristan, Kıbrıs, Kars-Ardahan, Tunus, Mısır elden çıkmış, Osmanlı topraklarında ekonomik imtiyaz bölgeleri oluşmuştur. Borçların ödenebilmesi için "devlet içinde devlet" yetkilerine sahip Düyunu Umumiye İdaresi (Genel Borçlar İdaresi) kurulmuştur (Koloğlu, 2014: 274-275). 1878 Berlin Antlaşmasıyla gayrimüslim topraklarının büyük çoğunluğunu kaybeden Osmanlı Devleti gözlerini Anadolu ve Arap vilayetlerine çevirmiştir. Balkan devletlerinin bağımsızlığının ardından Arapların ve Anadolu'daki etnik unsurların da ayrılacağından şüphelenen II. Abdulhamit, devletin varlığını korumaya yönelik attığı adımlarda bu bölgeleri bir arada tutabilecek ve koruyabilecek bir kimlik olarak İslam'ı politikalarının merkezine yerleştirmiştir (Çilliler, 2015: 56-57).

Osmanlı Devletinde İttihad-ı İslam kavramı Abdulaziz devrinin son zamanlarında kullanılmaya başlanmıştır. İslamcılık bir politika olarak II. Abdulhamit döneminde benimsenerek savunulmuş ve çok yönlü olarak yürütülmüştür. Bu politikalar gereği, Padişah ve Sultan gibi ifadeler yerine "Halife, İslam Halifesi" unvanları Osmanlı Sultanı için kullanılmaya başlanmıştır, İslam Coğrafyasının çeşitli bölgelerinden âlimler, kanaat önderleri İstanbul'a davet edilmiştir. Ayrıca Hicaz Demiryolu Projesi hayata geçirilmiş, temel dini kitaplar basılarak ücretsiz bir şekilde halka dağıtılmış ve buna benzer adımlar atılarak İslamcılık fikri siyasal anlamda devlet politikası haline dönüştürülmüştür (Kara, 2014(b): 28). Bu sürecin devam ettirilmesinin bir sonucu olarak 1882 yılına gelindiğinde II. Abdulhamit İslam

coğrafyasının farklı bölgelerinden İslam Halifesi olarak tebrik telgrafları almaya başlamıştır (Akıncı, 2011: 150). Siyasal olarak II. Abdulhamit’le birlikte başlayan İslamcılık fikri, hem Osmanlı topraklarında hem de farklı ülkelerde yaşayan düşünürlerce de beslenmiş, geliştirilmiştir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, İslamcılık, “İttihad-ı İslam” adı altında 1860’ların sonu 70’lerin başı gibi Osmanlı Devleti’nin hâkim siyasi düşüncesi olmaya başlamış ancak bir fikir hareketi olarak ortaya çıkışı II. Meşrutiyet’in sonrasını bulmuştur. Bu çerçevede İslamcılığın bir fikir hareketi olarak ortaya çıkışı II.Meşrutiyet’in ilanından sonra Sırat-ı Müstakim Dergisi’nin 14 Ağustos 1908 tarihinde yayın dünyasına başlamasıyla birlikte gerçekleşmiştir (Kara, 2014(b): 28-29).

İslam birliği fikriyle siyasi bir ideoloji şekline bürünen İslamcılık fikrinin takipçileri, fiili durumu tersine çevirerek İslam ülkelerinde ki sömürü durumuna son vermenin ve tüm İslam ülkelerini birleştirmenin yollarını aramaktaydılar. Bu arayış etrafında birleşen ve fikri temelleri oluşmaya başlayan İslamcılık düşüncesinin teorik alt yapısı Afgani (ö.1897) ile başlamış, Mısır’da Muhammed Abduh (ö.1905) ile izinden giden Ferid Vecdi (ö.1954), Kazanlı Musa Carullah (ö.1949) ve Hindistan’da Muhammed İkbal (ö.1938) ve Ebü’l Kalam Azad (Mevlana Azad/ö.1958) gibi isimlerin eserleri, gazeteleri, dergileri ve politik hareketleri aracılığıyla geliştirilmiştir.

Türkiye’de II. Meşrutiyet sonrası çeşitli dergiler etrafında şekillenen İslamcılık düşüncesinin temsilcilerini homojen bir grup içerisinde ele almak zordur. Şehbenderzâde Ahmed Hilmi, Said Halim Paşa, Mehmed Âkif, Mustafa Sabri, Ferit Kam, Mehmet Ali Ayni, İsmail Fenni, Said Nursi, Mûsâ Kâzım, Halim Sabit, Seyyid Bey ve M. Şemsettin gibi ilim, fikir ve düşünce adamları, II. Meşrutiyet’ten sonraki basın ve fikir hürriyeti atmosferinde İslamcılık fikri etrafındaki düşüncelerini yoğun ve sistemli bir şekilde Sırât-ı Müstakîm (Sebîlürreşâd), Beyânülhak, Livâü’l-İslâm, Hikmet, İttihâd-ı İslâm, Tasavvuf, İslâm Mecmuası, Volkan gibi gazete ve dergilerde tartışmaya başlamışlardır (Özcan, 2001(b): 62).

1.3.5 İslamcılık Düşüncesinin Fikirsal Altyapısı

İslam dünyasının niçin bu şekilde gerilediğine ve İslam'ın bu bunalım halinden çıkılmasında nasıl rol oynayabileceğine dair kafa yoran Müslüman düşünürler bir cevap olarak İslamcılık akımını geliştirdiler. Bu akımın önemli ve tartışmalı isimlerinden birisi kuşkusuz Cemaleddin Afgani (ö.1897)'dir. Afgani, İngilizlere karşı Müslümanları ortak bir cephe oluşturmaya davet etmiş, Osmanlı Devleti'ni de Hint Müslümanlarına ve Sudan'da İngilizlere karşı direnen Mehdi hareketine yardım etmeye çağırmıştır. (Ünsal, 2005: 72). İslam'ın ilk dönemlerdeki safiyetiyle kabul edilmesi gerektiğini söyleyen Afgani, selefın savunduğu "saf İslam" anlayışı ile modern gelişme ve yaklaşımları telif etmeye çalışır. Müslümanların, akıllarını özgürce kullanmaları, içtihad yaparak taklidi reddetmeleri, Kuran ve sahih sünnete bağlı olarak yeni yorumlar yapmaları gerektiğini söylemektedir.

Bir diğer isim Muhammed Abduh (ö.1905) İslam'ın akılla uyduğunu ve insan fıtratına en uygun din olduğunu söylemektedir. Akıl ve din anlayışında, teoride dinin önemini vurgulamakla beraber pratikte akılı ön planda tutmaktadır. Ona göre akıl ile nakil arasında uyum olması ve bunların birbiriyle çelişmemesi gerekir. Abduh'a göre şayet akıl ile nakil çatışır gibi görünürlerse akli delillere itibar olunur (Sönmez, 2002: 165-173). Seyit Ahmet Han (ö.1898) tabiata uygunluk fikri ve rasyonalizmi İslam'la, Seyit Emir Ali (ö.1928) aynı düşünceyle din ile ilmi, Muhammed İkbâl'de (ö.1938) İslamiyet'te dini düşünceyi modern ilim ve felsefe ile uzlaştırmak için bir takım çabalar içerisine girer. Musa Carullah'a (ö.1949) göre ise içtihad kapısının kapatılması geriliğimizin en önemli sebebidir (Ülken, 1994: 277-281).

Bu düşünce akımının Türkiye'deki en önemli temsilcisi Sırat-ı Müstakim dergisi başyazarı olan Mehmet Akif (ö.1936) olmuştur. Akif'in fikirleri üzerinde Cemaleddin Afgani ve onun öğrencileri Muhammed Abduh ve Abdulaziz Caviş'in etkileri görülmektedir. 1905 yılına gelindiğinde Afgani ve Abduh ölmüş olmalarına rağmen Sırat-ı Müstakim'de yazıları yayımlanmaya devam etmiş, bu isimlere yönelik suçlamalarsa Akif tarafından cevaplandırılmıştır. Akif'in en büyük itirazı; aile ilişkilerinde, kadın erkek ilişkilerinde, günlük yaşamda Batı'nın bir rol model olarak taklit edilmesini ileri süren fikirlere ve dönemin gözde ideolojilerinden pozitivism

karşı olmuştur. Müslümanların bulunduğu hali beğenmeyen Akif'e göre önce kendimize ait unsurları tashih etmeli, sorunları belirlemeli ve yine hastalığımıza ait aşığı kendimizden yaparak yenileşmeyi gerçekleştirmeliyiz (Ünsal, 2005: 73-79).

Osmanlı Devleti'nin son dönem sadrazamlarından biri olan Said Halim Paşa (ö.1921) fikirleriyle dikkat çeken önemli bir devlet adamıdır. Sancılı bir dönemde devlet adamlığı görevini üstlenen Said Halim Paşa, fikir ve düşüncelerini "Buhranlarımız" adlı eserinde toplamıştır. Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde Devlet-i Aliye'nin nasıl ve ne şekilde tekrar ayakta kalabileceği ve mevcut durumun nasıl korunabileceği üzerinde kafa yormuştur. Paşa'ya göre Osmanlı toplumunu bir arada tutan sosyal, siyasal ve kültürel öğeler tamamıyla İslam dininden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle dine bağlılık ve hürmet gösterilmesini; en önemli sosyal vazifelerden biri olarak görür. Din ve maneviyat konusundaki ihmalkarlıkla beraber devletin kurtuluşu maddi bir takım çarelerle aranmaya başlanmış ve bu durum sosyal vazifelerin gereği gibi yerine getirilmemesine neden olmuştur. Said Halim, İslamlaşmayı, İslamiyet'in inanç, ahlak, yaşayış ve siyasete ait esaslarının tam olarak tatbik edilmesi olarak nitelendirmiştir. Müslüman olan herkesin bu dinin ana esaslarına göre düşünmesi ve buna göre davranması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca insanların yalnızca Müslüman olduklarını dile getirmelerinin hiçbir anlamı yoktur. İslam'ın kendine has bir sisteminin olduğunu ve bu sistemin bir ahlak nizamının olduğunu belirtir. Bu ahlaki nizamdan neşet eden hayat anlayışı vardır. Yine İslam'ın kendine has yönetim-siyaset değerlerinin olduğunu da söylemektedir. Böylece İslam'ın bir bütün oluşturduğunu ve insanlığın da en mükemmel dini olduğunu belirtir (Yıldız, 1994: 12-14).

İslamcı düşünürlerden olan Mehmet Akif'le Said Halim Paşa'nın görüşleri ve fikirleri birbirine yakındır. Her iki düşünürün de birbirlerini etkilediği muhakkaktır. Her iki yazar da batıcıların ifade ettiği biçimde taklitçiliği eleştirmiş ve reddetmiş, bilimin ve teknolojinin ise milliyeti olmadığını ve ilerlemelerin görüldüğü anda bunlardan faydalanılması gerektiğini belirtmişlerdir (Düzdağ, 1993: 186).

Yukarıda da görüldüğü gibi dönemin bazı "aydınları" tarafından çeşitli İslamcı yaklaşımlar ortaya konmuştur. 19. yüzyıl sonlarında Yeni Osmanlı muhalefeti başta

olmak üzere çeşitli aydınların/münevverlerin entelektüel katkılarıyla İttihad-ı İslam politikaları paralelinde Osmanlı Devletinin toparlanması için bir çözüm arayışı olarak ortaya çıkan İslamcılık, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte etkisini yitirmeye başlamıştır. 1924 yılında Hilâfetin kaldırılması, medreselerin kapatılması, Diyanet İşleri'nin normal bir devlet dairesi haline getirilmesi, bundan sonra art arda gelen Cumhuriyet inkılâpları ve laiklik ilkesinin kabulü, doğrudan veya dolaylı olarak dinle ve İslâmıcılık'la bağlantılı gelişmeler olduğundan, İslâmıcılar'ın dikkatle izlediği ve devletin resmi politikasına nazaran farklı değerlendirmelerde bulunduğu konular olmuştur. Bu süreç İslâmıcılık hareketinin büyük ölçüde ortadan çekilmesine yol açmıştır. (Özcan, 2001(b): 65).

Cumhuriyet sonrasında 1950 yılına kadar olan dönemde İslâmıcı yazarlar İslâm dininin iman, ibadet ve ahlâka dair hükümlerini öne çıkartarak mevcut sistem içerisinde dini kimliğin korunup geliştirilmesine, maddi ve mânevi kalkınmanın birlikte gerçekleştirilmesine yönelik düşünsel bir çaba içerisinde olmuşlardır. 1940'ların sonu gibi başlayan demokratik gelişmeler, İslami çevrelerdeki birikimin siyasete taşınmasını ve giderek dini kavram ve değerlerin toplumsal ve siyasi mecralarda yer edinmesi sürecini başlatmış oldu (Kutluer, 2001: 67).

İKİNCİ BÖLÜM

2. HİNDİSTAN BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ

Kuzey Hindistan'ın 1200, Orta Hindistan ve limanlarının 1300'lü yıllarda Müslümanlar tarafından fethinden sonra İslamiyet, Hindistan'a ve Güneydoğu Asya'ya yayılmıştır (Kulke, Rothermund, 2001: 234). Müslümanların Hindistan'daki egemenliği 10. yüzyıldan itibaren başlamış, Gazneliler, Gurlu Hanedanı, Halaci Hanedanı, Delhi Sultanlığı, Tuğluklar, Lûdî Hanedanı ve son olarak Hint-Türk imparatorluğu Babürler (1526-1857)'in yaklaşık 250 yıllık yönetimiyle son bulmuştur.

2.1. DOĞU HİNDİSTAN KUMPANYASI

İtalya'da ortaya çıkan Kumpanya kelimesi Latince de “Compagnia-Ekmeği bölüşmek” anlamına gelen “Cum Panis” ifadesinden türemiştir. “Compagnia” esasında babaların, erkek kardeşlerin, oğulların ve diğer akrabaların emek ve sermayelerini bir araya getirdikleri bir aile şirkettir (Robins, 2017: 47). Türkçe de ise “genellikle yabancı ticari ortaklık” anlamına gelmektedir (TDK, 2019).

İspanyollar Christopher Columbus ile Amerika'ya, Portekizliler ise Vasco da Gama öncülüğünde Hindistan'a gelip kendi sömürge imparatorluklarının temellerini atarlarken, İngilizler henüz bu yarışın içerisinde yer almamaktaydı. Hollandalı tüccarların, Hint okyanusunda ilk ticari faaliyetlere girişmesi ve yüksek kar elde etmesiyle birlikte Londra merkezli bir grup tacir, Doğu ile ticarete tekel sağlayacak bir imtiyazın verilmesi için Kraliçe I. Elizabeth'e başvurdu. Bunun üzerine Kraliçe, “Doğu Hint Adalarıyla Ticaret Yapan Londra Tüccarlar Kumpanyası”na, Doğu Hindistan Adaları'na sefere çıkmak üzere 30.000 sterlin ve 1600 senesinin Eylül ayından itibaren geçerli on beş yıllık bir tekel hakkı tanıdı. Böylece İngilizlerin meşhur Doğu Hindistan Şirketi/Kumpanyası kurulmuş oldu (Akbulut, 2016: 51-54). Burada tekelden maksat Kumpanya'ya dahil olmayan bir İngiliz'in bölgede ticaret yapamaması anlamına gelmektedir (Bayur, 1987: 82). 1600 yılının Ağustos ayında şirketin ilk gemisi Bombay yakınlarında, Hindistan'ın batı sahiline demirledi ve Hindistan için yeni bir dönem başlamış oldu (Easwaran, 2002: 42).

İki buçuk asır boyunca ayakta kalan Kumpanya, bir şirket olmanın ötesinde yarı-egemen ayrıcalıklara sahip bir otoriteydi. Bu otoritesini Hindistan'da bulunan diğer sömürge devletleriyle savaşarak, ülkedeki yerel devletçiklerden şehirler, limanlar satın alarak yada kendisine ait orduyla onları bozguna uğratarak elde etmişti. Özellikle 1769 tarihinde Hindistan'ın iktisadi ve siyasal denetçisi oluncaya değin Fransızlarla 1744-1748 ve 1756-1763 arasında Hindistan'da savaşmıştı (Said, 2014: 86). Gücünün zirvesindeyken Kumpanya'nın ticaret imparatorluğu Britanya'dan Atlantik'e, Cape Town'dan Körfez'e ve oradan da Hindistan'a uzanıyordu. Atlas Okyanusu'nun güneyindeki Saint Helena adasında ticaret merkezine sahip olan Kumpanya Ortadoğu'da fabrikalar kurmuştu. Güneydoğu Asya, Çin ve Japonya'da da ticari faaliyetleri vardı. Etkisinin en çok hissedildiği yer ise Hindistan'dı. Bombay, Kalküta ve Madras/Chennai Kumpanya'nın ticaret faaliyetleri sonucu büyüyen Hint şehirlerindendi. Bunların yanı sıra Kumpanya Hint yarımadasının büyük bir kısmını yönetebilmek için bir kara imparatorluğu kurmuştu (Robins, 2017: 22-23). Şirketin Hindistan'da 320 bin askeri bulunuyordu ve bunların sadece 40 bini İngiliz'di. 1800'lü yılların ortasında şirket Hint anakarasının en çok memuruna, en büyük ordusuna sahipti ve 200 milyonluk nüfusu kontrol etmesiyle bölgenin en büyük gücü haline dönüşmüştü (Soy, 2014: 17). Bu devasa şirketin sonunu getiren hadise, Hint ayaklanması yada Hindistan'da Birinci Bağımsızlık Savaşı olarak bilinen 1857 isyanı oldu.

2.2. 1857 SİPAHİ BAŞKALDIRISI

Hindistan'da Babür Devleti'nin gerilemesiyle birlikte hakimiyetini gittikçe genişleten ve kuvvetlendiren İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin takip ettiği siyaset, geleneksel Hint toplumunu derinden sarsmıştı. İngilizlerin uyguladığı sosyal, ekonomik ve idari tedbirlerin yanı sıra gittikçe yoğunlaşan Hristiyan misyonerlik faaliyetleri Hint halklarını, özellikle Hindu ve Müslümanları bezdirmişti (Özcan, 1995: 269).

1828 yılında Hindistan Valisi olarak göreve başlayan Lord William Cavendish Bencick'le birlikte Hindistan'da 'Toplumu modernleştirme faaliyetleri' hayata geçirilmeye çalışılmış ve bu durum çatışmalara sebep olmuştu. 19. yy.'ın ilk çeyreğine

kadar Şirket, Hindistan'da bulunan gelenek ve görenekleri koruma noktasında hassas davranmaya çalışmış olsa da, Hindistan'daki İngiliz Anglikan misyonerleri "Kumpanya'nın puta tapıcılığa yardım ettiği" gerekçesiyle İngiltere'deki hükümete şikâyetle bulunarak bu tür uygulamaların kaldırılmasını istedi. Talepleri karşılık bulan misyonerler bir takım yanlış kararların alınmasına sebep oldu. İngiltere Başbakanı Lord Palmerston başta olmak üzere, dönemin ileri gelen isimleri "Tanrı'nın, Hindistan'ı ve halkını, Hristiyan dininin nimetlerinden faydalandırmak adına İngilizlere verdiği" yolunda düşüncelere kapılarak bir takım adımlar attılar. Bu adımlar ileride 1857 isyanını tetikleyecektir (Bayur, 1987: 290-292).

En son örneği 2000'li yıllarda görülen 'sati' geleneği, dul kalan kadının kocasıyla birlikte yakılmasını ifade etmektedir ve bu gelenek 1829 yılında İngilizlerin desteğiyle birlikte yasaklanmıştır. Bu durum Hindistan'daki Hristiyan misyonerlerin talepleri doğrultusunda Kumpanya'nın Hint geleneklerine karşı uyguladığı ilk müdahalelerden birisidir. Gerek Hinduizm'in gerekse İslamiyet'in bazı kuralları misyonerlik faaliyetlerine imkân vermiyordu. Hindu miras hukukuna göre Hindu dininden vazgeçen birisi hem aileden çıkartılıyor hem de ailenin mirasından faydalanamıyordu. Misyonerler kendi işlerini güçleştiren bu durumun ortadan kaldırılmasını istediler. Bu sebeple 1832 yılında Bengal'de, 1850 yılında ise Hindistan genelinde çıkartılan kanunla herhangi bir Hintli din değiştirmesi veya mensup olduğu kasttan çıkartılmasından ötürü miras hakkından mahrum edilemeyecekti. Dul kadınlara yönelik olarak düzenlenen bir kanunla 1856 yılında dul olan Hindu kadınların evlenebilmesinin önü açılmıştı (Bayur, 1987: 290-292). Bu tür gelenek ve göreneklere müdahale edilmesi toplumda şiddetli tepkilere sebep olmuştur.

Bu atmosfer içerisinde 1857 yılı başlarında Bengal ordusundaki askerlere verilen "Enfield" tüfeklerinin mermilerinin yağlı olması yönündeki söylentiler başka bölgelere de yayıldı ve Babür Sultanı II. Bahadır Şah'ın sembolik liderliği etrafında Hindu ve Müslümanların birlikte hareket ettiği bir isyana dönüştü. Hindu askerlere bu mermilerin Hindular için kutsal sayılan inek yağıyla yağlı oldukları söylenirken, Müslüman askerlere de bu mermilerin domuz yağıyla yağlandıkları söylenmişti. Gerek halktan gerekse yerli hanedanlıklardan destek gören ayaklanma sırasında bir çok bölgede sivil ve asker ayırt edilmeksizin İngilizler öldürülmeye başlanmıştır. Mayıs

ayı başında Mirut'ta bir süvari alayında 85 asker bu mermileri kullanmayı reddettiği gerekçesiyle hapsedilmiştir. Arkadaşları tarafından hapisten kaçırılan bu askerler, bir atlı ve iki yaya alayla birlikte karşılaştıkları İngilizleri öldürerek Delhi'ye doğru harekete geçtiler. Böylece Ocak 1857 tarihinde Kalküta dolaylarında başlayan ayaklanma Mayıs 1857'de Delhi'nin ele geçirilmesiyle farklı bir boyuta taşınmış oldu (Bayur, 1987: 309). Ayaklanmanın başlangıç tarihi sayılan 10 Mayıs 1857 ile birlikte bu ayaklanma askerleri isyanının ötesine geçmiş ve İngilizleri Hindistan'dan atmaya yönelik milli bir harekete dönüşmüştür (Özcan, 1995: 269). Bu ayaklanma ileride, Hint milliyetçileri tarafından "İlk Hindistan Bağımsızlık Savaşı" olarak nitelendirilecektir ((Kulke, Rothermund, 2001: 360).

İsyanın İngilizler tarafından bastırılmasından sonra Hindistan, 2 Ağustos 1858 tarihli "Hindistan İdare Kanunu" ile doğrudan İngiltere'ye bağlandı ve böylece 1947 yılına kadar sürecek olan İngiliz Hint İmparatorluğu'nun Hindistan'daki "sömürge" yönetimi başlamış oldu (Dizlek, 2018: 63). Geleneksel tarihçilere göre 1857 yılındaki ayaklanmada 100 bin Hintli ve 11 bin İngiliz askeri hayatını kaybetti. Hindistan'daki yeni tarihçiler ise bu ayaklanma da ölen Hintli sayısının 1 milyondan fazla olduğunu iddia etmektedir (Riedel, 2014: 41).

Şirketin millileştirilmesi, tüm hak ve sorumluluklarının Britanya Devleti tarafından devralınmasından sonra şirket hisseleri zamanla devlet tahvilleriyle değiştirilmiş ve 1 Temmuz 1874 tarihinde varlığı sona ermiştir (Robins, 2017: 22-23). Kumpanyanın varlığı her ne kadar sona ermiş olsa da, Hindistan halkı var olmayan bir kumpanyanın faiz borçlarını ödemeye devam etmiştir (Dutt, 1908: 399). Doğu Hindistan Kumpanyası'nın 1852-1857 yılları arasında Hindistan gelirleri ortalama 30 milyon sterlindi ve bu paranın 3,5 milyonu doğrudan İngiltere'ye gidiyordu. Hindistan'daki yönetim İngiltere hükümetine geçtikten sonra Kraliçe Viktorya'nın son saltanat yılı olan 1900-1901 yılında Hindistan gelirleri 55 milyon sterline çıkmıştı. Halkın zenginliğinde ve gelirlerinde bir artış olmamasına rağmen aynı sene İngiltere'ye 17 milyon sterlin nakledildiği görülmektedir (Bayur, 1987: 324). Bu durum yeryüzündeki en zengin ülkenin fakirlerden zorla yıllık katkı payı topladığını göstermektedir (Dutt, 1908: 14).

16. yy'da bölgeye ticaret amacıyla gelen ve burada idareci olarak bulunan İngilizler, 19. yy'da hâkim güç konumuna gelmişlerdir. İngiltere yönetimiyle beraber Hindistan'daki sömürünün boyutu da artmıştır. Şirket zamanında Hindistan yönetimi İngiliz hükümetince denetlenmekte ve halkın aşırı derecede sömürülmesi önlenmekteydi. 1858 tarihli “Hindistan İdare Kanunu” ile yönetim doğrudan İngiltere Hükümetine geçince herhangi bir denetleme kalmamış ve bu hükümet İngiliz seçmenlerine ve parlamentosuna hoş görünmek ve onların menfaatlerini korumak adına Hindistan'ı ellerinden geldiği miktarda sömürmüşlerdir (Bayur, 1987: 324). Bugün dahi Hint halklarının zihinlerinde derin izler bırakan Kumpanya, 2010 yılında, “200 sene onlar bizi yönetti, şimdi yönetme sırası bizde” şeklinde konuşan Hindistanlı işadamı Sanjiv Mehta tarafından satın alınmıştır (Robins, 2017: 329).

Babür devletinin de sonunu getiren 1857 isyanıyla birlikte ülkenin yönetiminde söz sahibi olan Müslümanlar bir daha eski konumlarına kavuşamamıştır. Babür devlet dairelerinde, yönetiminde ilerleme gösteremeyen Hindular ise sadık ve dost bir kitle olarak ülkedeki İngiliz yönetimine daha da yaklaşmıştır. Bu tarihten sonra ülkede farklı topluluklar arasındaki bölünmüş yapı İngiltere yönetimi eliyle daha da derinleştirilmiştir. Ülkenin iki büyük toplumsal grubunu oluşturan Müslümanlar ve Hindular bağımsızlık mücadelesi süresince ortak yapılarda bir araya gelip İngiltere yönetimine karşı birlikte mücadele etseler de, iki topluluk arasında güvensizlikler söz konusu olmuştur. Bu güvensizliklerin Hindistan'daki İngiltere yönetimince çeşitli yönetsel kararlar ve tercihler ile daha da derinleştirilmesi ve tarafların birbirlerine karşı kullanılması sonucu 1947 tarihinde Hindistan, Hindistan ve Pakistan olarak ikiye bölünmüştür (Kurtarır, 2016: 449).

2.3. HİNDİSTAN ULUSAL KONGRESİ VE MÜSLÜMAN BİRLİĞİ

Hindistan'ı bağımsızlığa ulaştıran Hint bağımsızlık hareketini doğuran maddi sebepler arasında; sömürüyle birlikte ülkedeki köylünün yoksullaşması, gümrüklerin İngiliz sanayi ve ticaretini geliştirecek şekilde düzenlenmesi ve demiryollarının bu maksatla inşa edilmesi, yüksek devlet memuriyetlerine Hintlilerin oldukça az sayıda alınması, Hindistan ordusu ile dünyanın birçok coğrafyasında savaşılması yer almaktadır. Manevi sebepler ise; eğitilmiş Hintlilerin yabancı egemenliğini

kabullenememeleri, bazı İngilizlerin yerli halka karşı kötü davranışları, en önemlisi yabancı bir devletin boyunduruğu altında bulunmanın her ülkede ve hemen her millette yapacağı manevi tahribattır (Bayur, 1987: 349-350). Bu tahribat ülkedeki milliyetçiliği tetiklemiştir. İngiliz sömürgesine karşı başta üniversiteler olmak üzere eğitim kurumlarında yetişen Hintli gençler hem kamusal sisteme uyum sağlamış hem de özgür düşüncenin gelişimine ortam hazırlayarak ulusal hareketlerin başlamasına katkıda bulunmuşlardır. 1885 tarihinde S. Benarcea tarafından yapılan Hindistan Ulusal Kongresi bu akımın ilk örneklerindedir. Bu reformcu harekete G. Ranade ve P. Gokhale gibi yenilik taraftarı kişiler dâhil olurken, B. G. Tilak ve Ripon gibi düşünürler bu akıma katkı da sağlamışlardır. Kongre Partisi olarak da bilinen Hindistan Ulusal Kongresi Hindistan'da toplumun geniş katılım sağladığı bir hareket haline gelmiş ve Hindistan'ın bağımsızlığına kavuşmasında önemli rol oynamıştır (Dizlek, 2018: 79).

1885 yılında kurulan Hindistan Ulusal Kongresi başlangıçta hem Hindu hem de Müslüman siyasi liderleri bünyesinde barındırıyordu. Fakat kamu kurumlarında olduğu gibi yavaş yavaş Kongre içerisinde de Hindular diğer etnik gruplara ve özellikle Müslümanlara baskın gelmeye başladılar. Ayrıca 1905 yılından 1920 yılına kadar Hint Ulusal Kongresi Bal Gangadhar Tilak gibi Hindu milliyetçisi liderlerin etkisi altında kaldı. İleride Pakistan'ın kurucu lideri Muhammed Ali Cinnah başlangıçta Hindistan Ulusal Kongre'sine katılmıştı. Kongre'nin Hindu örgütü haline dönüştüğünü fark ettikten sonra 1913 yılında Müslüman Birliği'nin üyesi oldu (Ahmad, 2013: 49). Bunun bir neticesi olarak, Müslümanların büyük çoğunluğu 1885'te kurulan Hindistan Kongre Partisi'ni benimsemedi ve onu Hindu milliyetçiliğinin organı kabul etti. Gelişen Hindu milliyetçiliği, Hindu-Müslüman çatışmaları, ekonomik zorluklar ve İngiliz yönetiminin tesirleri Müslümanlar arasında ayrı bir siyasi teşkilât kurarak haklarının korunması gerektiği düşüncesini doğurdu. Hindistan Ulusal Kongresi'nin kendilerini temsil etmediğine inanan Müslümanlar Aralık 1906'da Hindistan Müslümanları Birliği'ni kurdular. Hemen arkasından da Aligarh Üniversitesi gibi Batı tipi modern eğitim kurumlarının mezunları arasında gelişen pan-islâmcı duygular yeni partinin genel havasında etkili olmaya başladı. Artık partinin ve Müslümanların en önemli gündemini İslâm âleminde yaşanan gelişmeler,

özellikle Osmanlıların durumu, 1909'da II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi, Trablusgarp ve Balkan savaşları gibi konular oluşturuyordu (Özcan, 1998(b): 79).

Hindistan Genel Valisi Lord Curzon, Kongrenin tüm muhalefetine rağmen 1905 yılında Bengal'i ikiye bölerek Hindistan Ulusal Kongresi'nin radikalleşmesine katkıda bulunmuştur. Bengal'in bölünmesine dair haberlerden sonra Kongre, İngiliz okullarının ve ürünlerinin boykot edilmesi kararı aldı. Bölünmenin gerçekleştiği gün olan 16 Ekim 1905 tarihinde ülke içerisinde şiddetli çatışmalar meydana geldi. Bengal'in bölünmesine karşı 1905 tarihinden 1907 yılına kadar süren çatışmalar, Hindistan bağımsızlık mücadelesinde şiddetin boyutunun değiştiğini ve mücadelenin güçlendiğini gösterdi. Lord Curzon her ne kadar 1905 yılında istifa etmiş olsa da, ülkedeki şiddet eylemleri yeni yöntemlerin ortaya çıkmasıyla devam etti. Bombalı eylemler ve İngiliz yetkilileri öldürme girişimlerinde bulunuldu (Stein, 2015: 294-297).

Curzon'un sömürgeci yönetimi pekiştirmek için izlediği keyfi ve baskıcı politikalar, Kongre Partisi'nin bir aydın hareketi kimliğinden sıyrarak geniş bir kitle hareketine dönüşmesinde önemli bir rol oynadı ve milyonlarca Hintlinin harekete katılmasını sağladı. Dilekçelerin, basın yoluyla yürütülen mücadelenin ve protesto gösterilerinin bir sonuç vermemesi üzerine kitle eylemleri, İngiliz mallarını boykot ve yerli malları kullanma hareketine dönüştü (Arı, 1994: 34-35).

Bu gelişmelere ek olarak 14 Ocak 1911 tarihinde Kalküta'da Muhammad Ali'nin "Comrade-Yoldaş" adlı dergisi ve 13 Temmuz 1912 tarihinde Mevlana Ebü'l Kelam Azad'ın "Al-Hilal" adlı dergisi yayın hayatına başlamışlardı. Muhammad Ali, Türkiye'nin ve onun temsil ettiği İslami geleneğin lehinde yazıyordu. Birinci Dünya Savaşı sırasında yazdığı "Türklerin Tercihi" adlı makalesi sebebiyle dergisi İngilizler tarafından kapatılmış, Muhammad Ali ve kardeşi Şevket Ali savaş sonuna kadar hapsedilmişlerdir. Yine Ebü'l Kelam Azad'da Türkiye'ye sempati duymaktaydı ve ziyaret etme fırsatı bulmuştu. Azad'ın gazetesi de 1914 yılında İngilizler tarafından kapatılmıştı. Daha sonra 1916 yılında "Al-Balagh" gazetesini çıkartmış fakat bu da Azad'ın Kalküta'dan sürgün edilmesiyle birlikte kapatılmıştı (Güngör, 1999: 286-291).

Türkiye’yi büyük zorluklarda bırakan Balkan savaşları Hindistan basınında ilgi uyandırmıştı. Bu süreçte Osmanlı’nın yanında olan Hindistan halkının Türklerle dayanışmasının en somut örneklerinden biri 15 Aralık 1912 yılında Türkiye’ye gelen sağlık heyetiydi. Tanınmış bir doktor ve önde gelen Hint kurtuluş mücadelecilerinden olan Muhtar Ahmed Ansari’nin başkanlığında, Abdurrahman Sıddıki, Şuayb Kureyşi ve Çayduri Halikuzzaman’ın aralarında olduğu bir heyet Çatalca yakınlarında bir köyde kurulan savaş hastanesinde göreve başlamışlardı. Heyet üyelerinden Peşaverli Abdurrahman Hindistan’a geri dönmedi ve Türkiye vatandaşı oldu (Ataöv, 2002: 24-25).

2.4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASI

İngiltere yönetimi 1909 yılında Morley-Minto Reformları olarak adlandırılan “1909 Hint Konseyleri Yasası” düzenlemesiyle Hintlilerin yasama konseyindeki üye sayılarını artırdı. Bu reformlarla ayrı bir Müslüman temsil sistemi oluşturulmuştu. İngilizler bu şekilde “cemaat” ilkesini Hindistan devletinin anayasal mekanizmasına yerleştirmişlerdi (Güngör, 1999: 273-274). Böylelikle Hindistan’daki İngiliz yönetimi Hindu-Müslüman bölünmesini kendi çıkarına olacak şekilde kullanmış, 1909 reformları ile birlikte seçmenleri ayırarak bölünmeyi kurumsallaştırmıştır (Ahmad, Landau, 2014: 287). Bu ayrıcalıklardan memnun kalmayan Hintli siyasetler ülkede karışıklıklar çıkarmış ve bu durum I. Dünya Savaşı’na kadar sürmüştür (Soy, 2014: 21).

İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında 1914 yılında savaşın patlak vermesi üzerine Müslüman Birliği konseyi bir sadakat kararı almış olsa da, Hindistan’daki İngiltere yönetimi halk arasında Türklere karşı bir sempati olduğunun farkındaydı. Deoband Ulemasının önde gelen alimlerinden Mahmud el-Hasan 1915 tarihinde Hicaz’a giderek Enver ve Cemal Paşalarla görüşmüştü. Görüşmenin ardından, Osmanlı yönetimine ayaklanmış olan Şerif Hüseyin tarafından göz altına alınan Mahmud el-Hasan İngilizlere teslim edildi ve 1917-1920 yılları arasında Malta’da hapsedildi (Hardy, 1972: 185-186). İngilizler Hindistan Müslümanları arasında kendilerine karşı meydana gelecek bir başkaldırı istemiyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Hindistan, İngiltere'nin yanında son derece önemli bir rol oynadı ve bir milyonun üzerinde Hintli asker İngilizlerin yanında savaşa girdi. Bu askerlerden 90 bini savaşta hayatını kaybetti. Savaşın sonra Hintliler bazı idari reformları hak ettiklerini düşünmeye başlamışlardı. Wilson ilkeleriyle beraber Hintliler arasında kendi kaderini tayin düşüncesi giderek artmıştı. Sömürgeler Bakanlığı Sekreteri olan Winston Churchill ise Hintlilere herhangi bir şey vermek istemiyordu. Gandhi gibi reformcu Hintlilerden nefret ediyor ve onları Hindistan'daki İngiliz hakimiyetine karşı tehdit olarak görüyordu. Churchill'e göre Hindistan Hintlilere verilmemeliydi ve imparatorluğun en önemli parçası olarak kalmalıydı. 1919 yılında, gruplar halinde toplanmanın yasaklandığı bir dönemde, festival kutlamak için Pencap'ın Amritsar şehrinde bir araya gelen Sihlere İngiliz askerleri tarafından ateş açıldı ve yüzlerce Hintli hayatını kaybetti. Londra, katliamı gerçekleştiren komutan Reginal Dyer'i geri çağırıldı. Dyer, ülkede kahraman gibi karşılandı. Bu durum Hintlilerin bağımsızlık talepleri için bir dönüm noktası olmuştur (Riedel, 2014: 45-46).

1913 yılında Müslüman Birliği'ne üye olan Muhammed Ali Cinnah, Müslümanlarla Hinduları tek bir siyasi örgüt çatısı altında birleştirme ümidiyle 1920 yılına kadar Hint Ulusal Kongresi'nin bir üyesi olmaya devam etti ancak bu çabaları kalıcı bir netice vermedi. Kongre'deki Hinduların egemenliği zamanla artarak devam etti. RSS, Hindus Muhasabha, Hindu Sapha, Shuddhi ve Sangathan gibi milliyetçi akımların liderleri ve takipçileri, Hindu egemenliği için çalışan Hindu milliyetçiliği için çalışmaktaydılar (Ahmad, 2013: 49-50).

İngiltere hükümeti, 1. Dünya Savaşı sürerken Müslümanların tepkisini yumuşatmak adına Osmanlı Devleti, halife ve mukaddes toprakların durumlarında bir değişiklik olmayacağı yönünde teminat vermişti. Savaşın sonra verilen sözler tutulmayınca Müslümanlar, Hindulardan gelen destekle birlikte İngilizlere baskı kurabilmek adına Hindistan Hilafet Hareketi'ni kurdular. Hareket Hindistan ve Avrupa'da yoğun faaliyet göstermekle birlikte amacına ulaşamadı (Özcan, 1998(b): 79). Gelişen olaylar neticesinde 1916 ve 1924 yılları arasında Kongre ve Müslüman Birliğini birleştiren bu birliktelik 1924 yılında Türkiye'de hilafetin kaldırılmasıyla

dağıldı. Bu tarihten sonra Müslümanlar ve Hindular arasındaki çatışmanın şiddeti ölümcül boyutlara ulaştı (Stein, 2015: 318).

1915 yılında Güney Afrika'dan Hindistan'a dönen Mohandes Karamchand Gandhi, bütün Hint milliyetçileri tarafından Güney Afrika'daki Hint azınlığın lideri olarak biliniyordu (Kulke, Rothermund, 2001: 402). Gandhi, Amritsar hadisesinden sonra 1920 yılında Britanya hükümeti ile işbirliği yapmayı reddeden ve şiddet içermeyen çağrısını yaptı ve Hint Ulusal Kongresi tarafından desteklendi (Soy, 2014: 23). Bu çerçevede İngiliz okulları, üniversiteleri, tekstilleri ve mahkemeleri boykot edilecek, İngilizlerin Hintlilere verdiği tüm onur ve unvanlar reddedilecekti (Kulke, Rothermund, 2001: 405).

Gandi'nin şiddet içermeyen eylemi "Satyagraha" Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde en etkili eylemlerden biri olacaktır. Sanskritçe'de "Satya-Hakikat/Gerçek" ile "Agraha-Güçlü bağlanma/Tutuş" anlamında iki kelimenin birleşmesiyle meydana gelen "Satyagraha" haksız yasalara veya emirlere karşı sivil itaatsizlik veya pasif direniş uygulayarak güç kullanmadan sosyal adalet arayışı anlamına gelmektedir (Kusalasaya, 1995: 206). Gandhi'nin Satyagraha eylemleri özellikle 1919-1923, 1930-1934 yılları arasında milyonlarca kentli ve köylü Hintlinin katılımıyla gerçekleşmiş ve halkın mücadeleye katılımında etkin bir rol oynamıştır (McNeill, 2015: 632).

Ganj Vadisi'nde 1920 ve 1921 yılları arasında içlerinde Jawaharlal Nehru gibi Kongre Partisinin liderliğini yapacak isimlerin de olduğu bir grup İngilizlere karşı gösteriler düzenledi. Bunlardan en şiddetlisi Chauri Chaura adlı küçük bir kasabada polis karakolundaki polislerin diri diri yakılması oldu. Eylemler sonrasında çok sayıda kongre liderini hapse gönderen İngilizler, Gandhi'yi 1922 yılında mahkemeye sevk edip 6 yıl hapse mahkum ettiler. Hastalık sebebiyle 1924 yılında salıverilen Gandhi hapisten çıkana kadar kendisini takip edenler tarafından ülkenin bir çok bölgesinde yukarıda bahsi geçen "Satyagraha" eylemleri düzenlendi. Bu eylemlerin çoğu uzlaşmayla sonuçlansa da 1930'dan sonraki mücadelenin zeminini hazırladı (Stein, 2015: 316-317). İleride bağımsız Hindistan'ın ilk başbakanı olacak olan Nehru, Gandhi'nin desteğiyle 1929 yılında Kongre'ye başkan seçildi (Kulke, Dietmar, 2001: 411).

2.5. BAĞIMSIZLIĞA DOĞRU

31 Aralık 1929 tarihinde Lahor'da yaptığı toplantıda Kongre Partisi bağımsızlığı resmi amaç olarak kabul etti ve sivil itaatsizlik hareketine başlama kararı aldı. Gandhi, 6 Nisan 1930 tarihinde mücadeleye başlayacağını duyurdu. Kral Naibinin şiddetli muhalefetinden ötürü mücadeleye başlamaması istenen Gandhi hükümete “bağımsızlığın özü” adlı 11 madde sunarak bunların kabulünü istedi. Hindistan'ın ve Hintlilerin farklı çıkarlarını yansıtan bu maddeler arasında içkinin yasak edilmesi, tuz vergisinin kaldırılması, yabancı kumaşlardan ağır vergi alınması gibi maddeler vardı. İngilizler tarafından kabul edilmeyen bu maddeler sonucu şiddetsiz mücadele başlatılmış oldu (Bayur, 1987: 564-565).

Mart 1930'da tuz vergisini protesto etmek için “Tuz Yürüyüşü”ne başlayan Gandhi bir ay içerisinde Ahmedabad'dan Arap Denizi'ne ulaştı ve sinema haberleri sayesinde eylemi tüm dünyaca izlendi. Sivil itaatsizlik eylemleri 1930'lardan 1934'e kadar sürdü (Stein, 2015: 331-332). Mevcut gerginliklerin azaltılması ve taleplerin karşılanması yönünde Lord Irwin'in davetiyle 1930'lu yılların başında Londra'da yuvarlak masa toplantıları gerçekleştirildi. İlk toplantıdan ümitle dönen Gandhi ve Kongre heyeti tuz vergisine getirilen düzenleme ve hapisteki Hintlilerin çıkarılmasına yönelik karardan ötürü umutluydu. 1931 yılında gerçekleştirilen ikinci yuvarlak masa toplantısı ise hayal kırıklığı oldu ve Gandhi Londra dönüşünde eylemlerini tekrar başlattı (Kulke, Rothermund, 2001: 414- 416).

Hindu-Müslüman birliğinin 1924 yılında Türkiye'de hilafetin kaldırılmasının ardından dağılmasından sonra bağımsızlık taleplerinin yoğunlaştığı yeni bir döneme doğru girilirken, Muhammed Ali Cinnah ve Mevlana Muhammed Ali gibi önderler Müslümanlar arasında müstakil bir vatan arayışını dile getiren kişiler olarak anayasal çerçeveye hazırlığını başlattılar (Özcan, 1998(b): 79). Müslümanların ayrı temsil talepleri 1906 yılında İngilizler ve 1916'da Kongre tarafından kabul edilmiş, daha sonra 1928 yılında Nehru Raporuyla reddedilmişti. Gerek bu raporun reddedişi, gerekse hilafet hareketinin son bulması ve sonrasında iki toplum arasında yaşanan bir çok hadise üzerine Müslümanlar tek bir siyasi örgüt çatısı altında, kendileri için ayrı bir anavatan kurmak amacıyla meşru gerekçe bulmuş oldular.

Mezkûr gelişmeler devam ederken, Muhammed İkbâl 1930 yılında Allahabad'da yapılan Müslümanlar Birliği'nin yıllık toplantısında bağımsız devlet fikrini ortaya attı (Ahmad, 2013: 50). İkbâl'in bu fikrinden esinlenen Rahmat Ali Kuzey Hindistan'da özerk bir Müslüman devletinin kuruluşuyla ilgili çalışma yaparken ona bir isim de buldu: Pakistan. Bu isim Pencap, Afgan, Keşmir ve Sind eyaletlerinin baş harfleri ile Belucistan'ın son hecesinin yan yana getirilmesiyle oluşturulan bir isimdi (Kulke, Rothermund, 2001: 428).

1930'larda Müslümanların yoğun olduğu eyaletlerde Kongre Partisi ve Müslüman Birliği liderleri arasında koalisyona yönelik bütün girişimler her iki toplum arasında artan gerilimle zora girdi (Stein, 2015: 349). Otuzlu yılların sonlarından itibaren Hindu-Müslüman çatışmasının had safhaya gelmesi iki farklı devletin ortaya çıkmasıyla sonuçlandı. İngiliz sömürge yönetimine son verme mücadelesinde Hindu ve Müslüman milliyetçilerinin zaman zaman işbirliği yapmalarına rağmen karşılıklı güvensizlik ortamı Müslüman Birliği'ni 1940'da Pakistan adıyla ayrı bir Müslüman devleti kurma fikrine yöneltti. Cinnah'a ve Müslüman Birliğine göre "Tek bir Hint ulusu olarak bağımsızlık, Müslüman azınlığın Hindu çoğunluğunun elinde oyuncak olacağı için istenmeyen ve tehlikeli bir şeydi." (Arı, 1994: 36). Müslüman Birliği ve Kongre arasında bir taraftan bu tartışmalar sürerken diğer taraftan her iki harekette tam bağımsızlık konusunda ısrarcıydı. Gerek "Müslüman Birliği" gerek "Hint Ulusal Kongresi" kuşkusuz Hindistan'ın özgürlük mücadelesinde hayati bir rol oynadı (Patel, 2014: 17).

Nisan 1940 tarihinde Mevlana Ebü'l Kelâm Azad'ın başkanlığında toplanan Hint Ulusal Kongresi şu karara vardı: "Tam bağımsızlıktan az bir şey kabul edilemez" (Bayur, 1987: 622).

1942 Ağustos ayında Gandi, Britanyalılara, "Hindistan'ı terk edin." çağrısında bulundu. Bu çağrıdan sonra ülkenin hemen her bölgesinde isyanlar patlak verdi (Nicholson, 1996: 46). Delhi meclisinde verilen rakamlara göre 1942 Ağustos ortasından Kasım ortasına kadar 49 polis öldürülmüş, 1363 polis yaralanmış, 192 karakol, 494 hükümete ait bina, 318 demiryolu istasyonu ve 309 posta telgraf dairesi harap edilmiş ve hasara uğramıştı. Gandi'nin çağrısının üzerine hükümet Gandi dahil

birçok Kongre liderini yakalattırdı ve hapse gönderdi. Gandhi hapisten 1945 yılında salıverildi (Bayur, 1987: 628).

1946 sonunda Hindistan siyaseti kendini büyük bir karmaşanın içerisinde buldu. 1947 Temmuz'unda Hindistan'ın bölünmesini yürürlüğe sokan bir karar ilan edildi (Rahman, 2018: 83). 1935 Hindistan Yönetimi Yasası uygun bir şekilde elden geçirilerek 1947 Hindistan Bağımsızlık Yasası haline getirildi. İki yeni devletin bağımsızlıklarını ilan tarihi 14 ve 15 Ağustos 1947 olarak tespit edildi (Kulke, Rothermund, 2001: 441).

İngiltere, Hindistan'da ekonomik ve siyasi iktidarı elde ettiği günden bu yana kendi emperyalist çıkarları doğrultusunda ülkedeki yerel hanedanlıklar/prenslikler ve dinsel topluluklar arasındaki gerilimleri kötüye kullandı. İnsanları temelde belirli bir dinsel topluluğun üyesi olarak algılayan Britanya yöneticileri, kişilerin mensup olduğu dine göre temsil edilmesine karar verdi. Kamu hizmetine alımlar yine bu şekilde gerçekleşti. Böylelikle mevcut dinsel farklılıklar da siyasal bölünmelere dönüştü. İnsanları, Hindu, Müslüman, Sih ya da Jain diye sınıflandıran İngilizler aday olma, oy kullanma, seçim ve memuriyete atama gibi konularda bu ayrımları sürdürdüler. Böylece siyaset "cemaatçilik" biçimine dönüştü.

Bu emperyalist yönetim şekli ve süreci, Hindu milliyetçilerinin ve Müslüman aşırılıkçıların destekleri ve iki toplumun mensupları arasında yaşanan şiddetli çatışmalar Hindistan'ın bölünmesine yol açmıştır. Britanya Yönetimi Babür Türklerinin uzun zamandan beri oluşturduğu topluluklar arası bir arada yaşama mirasını parçalamıştır (Ataöv, 2014: 39-40). Bölünme ve Pakistan'ın kuruluşu, Hindistan'ın Hindu-Müslüman sorunlarını çözmek bir yana, bu iki topluluk arasındaki gerilimi daha da şiddetlendirmiştir (Jalal, 2017: 20).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTANLA İLGİLİ YAZILAR

3.1 İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN'IN VE PAKİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ

Bu bölümde 1947-1950 tarihleri arasında İslamcı Dergilerde yayımlanan Hindistan bağımsızlık mücadelesi, Pakistan'ın ayrı bir devlet olarak ortaya çıkması, bağımsızlık sonrası iki devletin aralarındaki ilişkiler gibi konular ele alınacaktır.

Selamet Dergisi 6 Şubat 1948 tarihli sayısında “İslam Bünyesindeki Hareket Prensibi” başlıklı bir yazı dizisi başlatmıştır. Muhammed İktbal'e ait olan bu yazı dizisi, 2.ciltin 38.sayısı ile başlamış ve 2.ciltin 47.sayısıyla 9 Nisan 1948 tarihinde tamamlanmıştır. Bu yazı dizisi İktbal'in felsefi düşüncelerini yansıtmakta ve Hindistan ya da Pakistan ile alakalı herhangi bir noktaya doğrudan temas etmemektedir. Bu sebeple çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.1.1. 1947 Yılı Dergi Yazıları

Büyük Doğu Dergisinde 2 Mayıs 1947 tarihinde yayımlanan Muharrem Feyzi Togay imzalı “Müslümanın İstiklali” başlıklı yazıda İngiltere hükümetinin Hint İşleri Bakanı Patrik Lavrens'in istifa ettiği ve bu durumun İngiliz İmparatorluğunun belkemiği sayılan Hindistan'da tarihi bir takım değişikliklerin meydana geldiğine işaret ettiği belirtilmiştir (Togay, 1947(a): 6).

Togay, İngilizlerin bu ülkeden çekip gittikten sonra 400 milyon nüfuslu Hindistan'ı kime teslim edeceklerini kestirememiş olduklarını söylemektedir. Ortada birleşmiş bir Hindistan ve birleşmiş bir halkın olmadığını aktaran Togay, 100 milyon Hintli Müslümanın Pakistan adı altında ayrı bir devlet kurmak istediklerini, “Haydarabad Nizamlığı” gibi yerli devletlerin varlıklarını bağımsız olarak sürdürmek istediklerini vurgulamaktadır. Hinduların ise Müslim ve gayrimüslim Hindistan'daki bütünün üzerine hakim olmak istediklerini aktarmaktadır. Bunun dışında 80 milyon

nüfuslu paryaların hürmet ve hakkaniyeti yalnız İslam toplumunda bulacaklarından ötürü Hinduların tahakkümü altına girmekten kaçınacaklarını bildirmektedir (Togay, 1947(a): 6).

İngiltere'nin Hindistan'daki Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bölgeleri Müslümanların yönetimine bırakacağına dair haberin ardından ülkenin bu eyaletlerinde Müslümanlar ve Hindular arasında yoğun çatışmaların olduğunu kaydeden Togay, "Aylardan beri Bengal, Bihar, Pencap, Bombay ve kuzeydoğu sınır eyaletlerinde kan gövdeyi götürmektedir." demektedir. Gandhi'nin bu sebeple ölüm orucuna başladığını ancak bunun bile fayda vermediğini ifade eden Togay, son olarak Gandhi ile Müslüman Birliği Reisi "Mehmet/Muhammed" Ali Cinnah'ın müşterek bir beyanname neşrettiklerini ve mevcut kıtallerin nihayet bulmasını umduklarını yazmaktadır. Son olarak Togay şu ifadeleri kullanmaktadır:

"Bunun iyi bir netice vermesi, Kongre Partisinin Pakistan İslam Devleti kurulmasına mani olmaya çalışmaktan vazgeçmesine bağlıdır. Şimdilik burası şüphelidir. Fakat sonunda her türlü engellere rağmen Pakistan İslam devleti kurulacaktır. Çünkü yüz milyon Müslüman buna ahd ve peyman eylemiştir." (Togay, 1947(a): 6).

Büyük Doğu Dergisinde 9 Mayıs 1947 tarihinde yayımlanan Muharrem Feyzi Togay imzalı "İngiltere ve Pakistan" başlıklı bir diğer yazıda, İngiltere'nin deniz aşırı sömürgelerindeki hakimiyetinden vazgeçeceğini aktaran Togay, İngilizlerin Birmanya ve Malaya'da hükümeti kime devredeceklerini kararlaştırdığı halde Hindistan'da hükümeti kime devredeceklerini bilmediklerini yazmaktadır. Ülkede Babürler zamanında tek bir devlet çatısı altında halkların birleştiklerini aktaran Togay, "Şarki Hint Ticaret Şirketi"nin bu birliği bozduğunu ve Hindularla Müslümanları birbirlerine karşı kışkırttığını belirtmektedir. Togay, İngiltere'nin Hindistan'daki yönetimi devredecek kimse bulamadığını ve bunun sebebinin de İngilizlerin, 3 bin yıllık Hindistan tarihinde ilk defa tek bir çatı altında tüm halkları birleştiren Babürleri yıktığını vurgulamaktadır (Togay, 1947(b): 9).

Selamet Dergisi'nin 30 Mayıs 1947 tarihli sayısında "Pakistan Meselesi" başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Yazarı belirtilmeyen yazı da Hindistan'ın İstiklal Savaşı'nın amacına ulaşmak üzere olduğu ve İngiltere Hükümetinin tüm haklarını gelecek yıl içinde Hintlilere devretme kararı aldığı belirtilmektedir. Yazıya göre, İngiltere'nin gelecek yıl Hindistan'ı terk etmek istemesinin sebebi, Müslümanlar ve Hindular arasındaki anlaşmazlıkların çözülememiş olmasıdır. Dergi, tüm olumsuzluklara rağmen Hinduları temsil eden Ulusal Kongre ile Müslümanları temsil eden Müslüman Birliğinin birkaç ay içerisinde bir anlaşmaya varmalarının muhtemel olduğunu belirtmektedir. Yazı, kurulacak olan Pakistan Devleti'nin eyaletleri, eyaletlerin nüfusları ve bu eyaletlerin etnik durumlarıyla ilgili bilgiler vererek tamamlanmıştır (Pakistan Meselesi, 1947: 5-13).

Selamet Dergisi'nin 22 ve 29 Ağustos 1947 tarihli sayılarında Hindistan'ın bağımsızlığından bir hafta sonra "Tarih Sahnesine Yeniden Doğan İslam Hindistan I-II" başlıklı iki yazı neşredilmiştir. Zeki Ali'nin kaleme aldığı yazılarda Hindistan tarihiyle ilgili bilgiler verilmiş ve Hint bağımsızlık mücadelesine değinilerek Hindistan'ın ve Pakistan'ın bağımsızlık süreci ele alınmıştır. Yazısına Müslümanların Hindistan'a gelişiyle ilgili bilgiler vererek başlayan Zeki Ali, Müslümanların ilk akınlarının 7. asırda başladığını ancak bu akınların Sind'e ve kuzeydoğu Hindistan'a ulaşmadığını söylemektedir (Ali, 1947(a): 6-7).

Gazneli Mahmut'un 1000'li yıllarda ilk ciddi seferleri düzenlediğini aktaran Ali, sultanın bu coğrafyada büyük bir imparatorluk vücuda getirdiğini ifade etmiştir. Sonrasında sırasıyla 1200'lerde Muhammed Guri'nin, Kutbuddin Aybek'in ve 1520'lerde Babür Şah'ın Hindistan'a fetihler düzenlediğini ve bu topraklarda devletler kurduğunu kaydetmektedir. Babür Devletinden ayrıntılı bir şekilde bahseden Zeki Ali, Babürlerin Hindistan'a büyük hizmetler yaptığını ve Tac Mahal gibi güzel eserler kazandırdığını yazmaktadır. İngilizlerin "Doğu Hindistan Kumpanyası" ile bu topraklara geldiğini ve sonrasında nüfuz alanlarını genişlettiğini belirten Ali, bu durum karşısında Hintlilerinde Milli Kongre'yi ve İslam Birliği'ni kurduklarını ve İngiliz yönetimine karşı mücadeleye giriştiklerini belirtmektedir. Ali ilk yazısında son olarak şunları belirtmektedir:

“Amritsar şehrinde yapılan sivil bir nümayişin ateşle karşılanarak sivil halktan yüzlercesinin öldürülmesi ve yüzlercesinin yaralanması, aranın büsbütün açılmasına sebep olmuş, ve bu sırada milli kongrenin en hâkim şahsiyeti olarak beliren Mahatma Gandhi, İngiltere'nin dostu olmaktan vazgeçmiş. İngiliz idaresinin düşmanı sıfatıyla Hint milliyetçiliğinin liderliğini deruhte etmişti. Aynı sıralarda Birinci Dünya Harbinden mağlûp çıkan Türkiye'nin İngiltere ile müttefikleri tarafından çok fena muamele görmesi ve Sevr muahedelerini ona yüklemek için teşebbüslere girişilmesi Hindistan Müslümanları üzerinde çok fena tesir etmiş ve hepsini kalkındırmıştı. Bütün bu âmillerin bir araya gelmesi ve Mahatma Gandhi'nin Hindistan halkı üzerinde eşsiz bir nüfuz kazanması milli hareketin son derece kuvvetlenmesine ve Hindistan'ın yabancı idareden tamamıyla kurtularak bağımsızlığa kavuşmak için canla başla savaşmasına sebep olmuştur.” (Ali, 1947(a): 6-7).

Zeki Ali, bir hafta sonra, 29 Ağustos tarihinde aynı başlıklı yazısına devam etmektedir. Yazısında Hint Müslümanları ve Hinduların el birliği yaptığını kaydeden Ali, “Bu siyasetin mânası milletin hükümete karşı umumi grev ilân etmesiydi. Bu umumi grevin muvaffakiyetle tatbiki için, herkes hükümetle alâkasını kesecek, memurlar istifa edecek, çocuklar İngiliz mekteplerine gitmiyecek, hiç bir kimse İngiliz malları almıyacak, bilhassa pamuklu mensucatını giymiyecek, böylece Hindistan'da ki İngiliz hükümeti felce uğrayacaktı.” demekte ve birliğin amacını vurgulamaktadır. Yazısında Hint Müslümanlarının bağımsızlık talebine de değinen Ali, bu konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Hindular, bütün Hindistanlıların bir tek millet olduklarını ileri sürüyor ve böylece Müslümanları içlerinde eritmek istediklerini belirtiyorlardı. Halbuki Müslümanların bambaşka bir millet olduğu muhakkaktı ve görünüşe göre bu milletin âkıbeti Hinduların tahakkümü altında yaşamaktı Bu vaziyet, Hind Müslümanlarını uyandırmış, ve onları Hindu olmadıktan başka bambaşka bir millet olduklarını da kendilerine hissettirmiştir. Sonra bu Hindu olmayan milletin hariçteki bağlantıları da bambaşka mahiyette İdi. Hind Müslümanları, İslâm âlemine bağlı idiler ve Hindular bu bağlantıyı hoş görmüyor ve bunu vatan dışı vatanseverlik telâkki ettiklerini anlatıyorlardı. Bu yüzden Hindularla Müslümanların sağlam bir birlik teşkil edemeyecekleri vuzuhla göze çarpıyordu.” (Ali, 1947(a): 6-7).

Ali, Muhammed İkbâl'in, Hindistan Müslümanlar Birliği'nin 1930 yılında yaptığı toplantıda ayrı bir İslam devleti kurmalarına dair düşüncelerini aktararak, sonrasında Kongre ile yaşanan husumetlerin, Müslümanların kendi kanunlarına, kendi kültürlerine, iktisadi şartlarına, içtimai âdetlerine göre yaşayabilecekleri ayrı ve bağımsız bir devlet kurma fikirlerini güçlendirdiğini ifade etmektedir. 1946 senesinin Temmuz ayında Müslüman Birliği Hindistan'da yaşayan 100 milyon Müslüman'ın, Hinduların boyunduruğu altında yaşayamayacağını ilân etmiştir. Ali'ye göre, iki taraf arasındaki en mühim dâva, Pakistan'dı ve Müslümanlar, Hinduları temsil eden Kongre Partisinin hâkimiyetinden endişe ediyor, Kongrenin hükmüne geçen bir Hindistan'da yaşayamayacaklarına inanıyorlardı. Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarından bir hafta sonra bu yazıları kaleme alan Zeki Ali yazısını şu ifadelerle noktalyordu:

“Nihayet 13 Ağustos günü, İngiltere'nin elindeki salâhiyetleri, iki tarafa, yâni Hindistan ile Pakistan'a devretmesi için kararlaştırılmış ve böylece bu iki devlet de tarih sahnesine yeniden doğmuş, bilhassa Müslüman Hindistan olan Pakistan'ın doğuşu bütün İslâm âleminde bir bayram neşesile tes'id olunmuştur.” (Ali, 1947(b): 6-7). Ali'nin, yazısında, Pakistan'ın bağımsızlığını ve Müslümanların ayrı bir devlet kurmalarını desteklediği görülmektedir.

3.1.2. 1948 Yılı Dergi Yazıları

Ehli Sünnet Dergisi'nin 15 Mayıs 1948 tarihli sayısında Süleyman Temüroğlu imzalı “Pakistanlı Mücahit Vatandaşlarımız” başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Yazısında Pakistan ve Hindistan'ın bağımsızlıklarına kavuştukları için millet olarak sevinç içerisinde olduklarını aktaran Temüroğlu, “Bu sebeple gençliklerinden beri Hint istiklal mücahedesine atıldıkları için vatanlarından uzaklaşmak mecburiyetinde kalan ve memleketimize gelerek Birinci Cihan harbine ve istiklâl mücadelemize iştirak eden ve Türk 'labiiyetine' girerek vatandaşımız olan, manevi maddî bütün varlıklarıyla en fedakâr ve en vefakâr bir şekilde vatandaşlık vecibelerini yerine getiren bu vatandaşlarımızı sevgi ve saygı ile anmak vazifemizdir.” demekte ve Türkiye'de bulunan Hint asıllı Türk vatandaşlarını bu vesileyle anmaktadır. Temüroğlu, Türkiye'de bulunan bu vatandaşlardan üçüyle görüşebildiğini aktararak yazısında bu

vatandaşları okuyucuya tanıtmaktadır. Sırasıyla bu isimlerden ilki; Abdürrahman Riyad, ikincisi; cumhuriyet hükümetinin emlak ve arazi verdiği ve ikinci dünya savaşında Ankara radyosunda “Urdu” lisanıyla neşriyat yapan “Abdüreb”, üçüncüsü; eski İngiliz idareleri neşriyatında, nerede ele geçirilirse öldürülmesi lazımdır kaydıyla ismi geçen ve senelerce Ankara’da Maden Tetkik Arama Enstitüsünde kimyagerlik yapan Abdülhafız beylerdir. Yazısına Abdürrahman Riyad’la ilgili bilgi vererek devam eden Temüroğlu, Riyad’la ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Şimdi altmış yaşını tecavüz etmiş bulunan bay Abdürrahman Riyad Hindistan’da genç bir şeyh olarak İstiklâl mücahedesine atılmış ve camilerde izzeti İslamiye’nin bir netice-i tabiiyesi bulunan istiklâl ruhuyla ateşli mev’izelerde bulunmuş en nihayet takibata maruz kalarak Birinci cihan harbinden evvel Türkiye’ye iltica etmiş ve Kudüs’te Hint dergâhı şeyhi olmuştur. Birinci cihan harbi başlar başlamaz Filistin cephesinde gece gündüz bir nefer gibi çarpışmış ve aşiretler arasında dolaşarak halkı cihada tergib ve teşvik etmiştir. Ordu karargâhımızın en ziyade sevilen ve sayılan simalarından idi. Bütün harp boyunca hayatı mücahede ile geçen bu zat nihayet mütarekeyi müteakip İstanbul’da işgal kuvvetleri tarafından tutularak Beyoğlu’nda bir bodrumda altı ay tek başına hapsedilmiş ve sonra nefyedilmiştir. Milli mücadelemiz esnasında kaçıp kurtulmaya muvaffak olarak milli hükümete sığınmıştır. Ve bilahare ‘hidematı vataniyesine’ binaen kendilerine kanunu mahsusla İstanbul’da emlak verilmiştir. Bugün İstanbul’da Aksaray’da tevekkül hamamı çıkmazında ikamet etmektedir.” Temüroğlu hürmet ve saygı ile andığı Abdurrahman Riyad hakkında bir manzume de yazmıştır:

“Ömrünü vakf etti Hindistan’ın İstiklâline
Şeyh iken, mürşid iken, ayân iken, eşraf iken
Aşkî Hindistan ile ayrıldı Hindistan’dan
Askerî İslâm’a gelmiştir, katılmıştır heman
Daima teşci edip zabitleri, askerleri
Oldu mağlup ol zaman hayfa yine Osmanlılar
Hicrevî haps ile mahbus oldu sonra nefyedip
Maddeten kanunla taltif eylemiş Türk Devleti
Ömrü istiklâl için geçmiş vatanperver odur

Kalbi Pakistan ve istiklâl için çarpmaktadır
Bir mücahiddir ki takrir eylesin her kavm onun
Eshyanın seyyidi dense sezdir ol Aziz
Âlem-ü kâmil bir siyasîdir o zat
Kırk yıl olmuştur veda etmiş âyal ü âline
Hep feda etmiş bir anda Hind'in istikbâline
Münfeil emperyalizmin nâbeca ef'aline
İlk umumi harbi bir fırsat bilüp âmaline
İstikamet verdi çok insanların amalına.
Oldu Hazret mübtela zulmün bütün ahvâline.
Oldular bais elemle derdinin ikmâlîne
Çok büyük Türkler onun hayran halü kaline
Görmek istersen gelip bak sende sinnü sâline
Nail et hep bizleri yarabelahur şâline
Macerayı ömrünü ahfadına, ensaline
Bezleder ahbabına, bakmaz bu dünya maline
Kahkahayla can katar ahbının her haline” (Temüroğlu, 1948: 11-12).

Selamet Dergisi 2 Nisan 1948 tarihli sayısında “İslam Milletlerinin Hayatı: Pakistan Devletinin Durumu” başlıklı bir yazı neşretmiştir. Yazarı belirtmeyen yazıda Pakistan ve Hindistan’ın kuruluşuna ve bağımsızlıktan sonra geçen bir yıl içerisinde neler yaşandığına değinilmektedir. Hindistan’ın İngiltere sömürgesi olması sebebiyle bir hükümet teşkilatına sahip olduğu belirtilen yazı da Pakistan’ın ise böyle bir teşkilata sahip olmadığı, ancak çok geçmeden hükümet dairelerinin kurulup memurların görevlendirildiği ve hükümet teşkilatının geliştirildiği ifade edilmektedir. Yazar, ayrıca Pakistan’ın iki bölümden müteşekkil olduğunu ve Doğu Pakistan (1971 sonrasında Bangladeş) ile arasında Hindistan’ın bulunduğunu bu sebeple Doğu Pakistan’da teşkilatlanmanın Pakistan için zor olduğunu aktarmaktadır. Bugün Pakistan’ın en büyük İslam devleti olduğunu ifade eden yazar bu konuyla ilgili, “Bu devlet kuruluşunun ilk günlerini takip eden gürültülerden sonra varlığını teşkilâtlandırmak lâzım geldiğini anlayarak bütün teşkilâtını yeniden kurmuş, karşılaştığı bütün güçlüklerle savaşmış ve nihayet muvaffak olmuştur.” ifadelerini kullanarak Pakistan’ın bağımsızlığının ilk yılında teşkilatlanmasını tamamladığını

kaydetmiştir. Son olarak Pakistan’la Hindistan’ı karşılaştıran yazar şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Kısa bir zaman önce Hindistan’da hüküm süren kanaat, Pâkistan’ın Hindu sermayesinden ve Hinduların sanayideki hünerinden faydalanmadıkça ayakta duramayacağı merkezinde idi. Halbuki bu tahminlerin hepsi de yalan çıktı ve Pâkistan ayakta durduktan başka varlığını temelleştirmiştir. Hükümet daireleri mükemmel işliyor, trenler vaktinde hareket ediyor, gıda maddeleri rahat rahat dağıtılıyor, su yollarına çok iyi bakılıyor ve Pencab’ın bu seneki mahsulü de rekor kırmış bulunuyor. Pakistan’ın askeri kuvvetleri teşekkül etmekte, emniyet kuvvetleri her yerde vazifesini yapmakta velhasıl Pakistan idaresi, gayet iyi işlemektedir.” (İslam Milletlerinin Hayatı: Pakistan Devletinin Durumu, 1948: 7-16).

Selamet Dergisi’nin 12 Ağustos 1948 tarihli, “Hindistan ve Pakistan Hakkında” başlıklı yazısında dergi, “iki kardeş memleket” diye nitelendirdiği Hindistan ve Pakistan hakkındaki temennilerini yazmaktadır. Yazarı belli olmayan bu yazıda yazar kendisini Hindistan’ın istiklal davasını canla başla destekleyen biri olarak tanıtmış ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“Otuz beş yıldır, bu âciz muharrir, sesi yükseldiği, gücü yettiği kadar Hindistan’ın hürriyet ve istiklâl davasını kendi davası saymış, onun hürriyet ve istiklâl uğrunda çalışmalarını desteklemiş, onun büyük milli liderlerini taziz etmiş, onun davasını müdafaa etmeyi vazife tanımış, velhasıl elinden geldiği kadar Hindistan için çalışmış, talihin yar olmadığı Hint milli hareketi mihnetlere uğradığı sıralarda bu âciz muharrir üzölmüş ve üzüntülerini ifade etmiş, Hint milli hareketi zaferler kazandıkça bu âcizin gururu kabarmış ve içi sevinçle dolmuş, kalemi de bu sevince tercüman olmuştur.” diyerek Hindistan’ın bağımsızlık mücadelesini 35 yıldır takip ettiğini ve iki ülkeni bağımsızlığından duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir. Bağımsızlıktan sonra oluşan ortamın kendisini çok üzdüğünü ifade eden yazar, Hindistan’ın istiklalinden doğan bayram ve bahtiyarlık güneşini matem içinde karşıladığını belirtmektedir. Yazısında, tüm bunlara rağmen kara günlerin geride kaldığını ifade eden yazar, bugün Pakistan ve Hindistan’ın ayrı ayrı fakat yan yana yaşama sorumluluğunu anlamakta olduklarını vurgulamıştır. Yazarın bu şekilde ümitvar

olmasının sebeplerinden birisi de Hindistan'ın Türkiye büyükelçisi Cimenlal ile bir görüşme yapmış olmasıdır. Yazar, büyükelçinin şu sözlerini kendisine referans göstermektedir:

“Bütün dileğimiz, kuvvetli bir Pakistan'ın kurulması ve gelişmesidir. Biz de onun bu şekilde kuvvetlenmesi ve gelişmesi için ondan hiç bir yardımı esirgemeyeceğiz. Çünkü onun kuvvetli olması, bizim emniyetimizin en zaruri şartlarından biridir. Bizim kendi emniyetimizin aleyhinde bir şey yapmamız her halde beklenemez.” İslami kurumların Hindistan'da eğitim vermeye devam etmekte olduğunu aktaran yazar bu bilgiyi büyükelçiden aldığını ve bu kurumlar arasında Aligarh İslâm Üniversitesi'ni, Delhi'deki Camia-i Milliye İslamiya ve Deobend'deki dinî ve ilmi müesseseleri sayabileceğini belirtir. Yazar, Hindistan'ın, İslâm müesseselerine bu değeri verdiği gibi kırk beş milyon Müslüman'ın devleti olduğu için bunların içindeki liyakatli şahsiyetlerin hepsinden faydalanmakta olduğunu ve bu liyakatli Müslümanların yüksek mevkilere tâyin edildiğini kaydeder. Yazıda ayrıca, Hindistan kabinesinde iki Müslüman bakanın bulunduğu, iki Müslüman valinin ve iki Müslüman sefirin de devletin yüksek kademelerinde görev yaptığı belirtilmektedir. Yazar, büyükelçinin Haydarabad ve Keşmir meselesiyle ilgili şu sözleri söylediğini vurgulamaktadır:

“Haydarabad İngilizler devrinde hiç bir vakit istiklalini istemediği halde Hindistan'da hür ve bağımsız bir hükümetin kurulması üzerine bu sevdaya düşmüştür. Hindistan'daki 600 prensliğin hepsi de ya Hindistan'a yahut Pakistan'a iltihak etmiş oldukları için Haydarabad'ın bir istisna teşkil etmesine imkan yoktur. Haydarabad her taraftan Hindistan topraklarıyla çevrilmiş, nüfusunun yüzde seksen beşi Hindu olan bir memlekettir. Onun orta çağlara rahmet okutan ve milli her isteği hiçe sayan bir tarzda yaşamasına imkan kalmamıştır. Haydarabad meselesi budur ve bu mesele ister istemez hallolunacaktır. Keşmir meselesine gelince, burada şeyh Abdullah namında bir milli lider vardır ki yıllardan beri bu memleketi otokratlıktan kurtarmak için çalışmakta ve savaşmaktadır. Hindistan bu harekete katıyen müdahale etmiyor ve yalnız yapılan akınlara mani olmak için buraya askeri kuvvet göndermiş bulunuyor. Burada bir plebisit yapılacak ve halk hangi tarafı istiyorsa ona rey verecektir. Netice Pakistan lehinde tezahür ederse Keşmir Pakistan'a iltihak edecek, yahut Hindistan

lehinde tezahür ederse Keşmir de Hindistan'a katılacak, yahut halk müstakil yaşamayı arzu ederse o zaman burası müstakil bir devlet olacaktır." Son olarak yazar bütün temennisinin bu meselelerin hakkaniyet içerisinde hallolması ve iki büyük ve kardeş memleketin el ele vererek kuvvetlenmeleri, ilerlemeleri ve dünya sulhunun en kuvvetli destekleri arasında yer alarak parlak bir istikbale ulaşmaları olduğunu söylemekte, tüm şarkın ve bütün dünyanın bu inkişafı büyük bir sevinçle karşılayacağını ifade etmektedir (Hindistan ve Pakistan Hakkında, 1948: 10-16).

Selamet Dergisi'nin 20 Ağustos 1948 tarihli, "15 Ağustos, Hindistan ve Pakistan Devletlerinin Doğuş Günü" başlıklı yazısı, Hindistan ve Pakistan devletlerinin bağımsızlıklarının birinci yılı dolayısıyla bir tebrik ve kutlama hüviyeti taşımaktadır. Yazıya, iki kardeş ve dost memleketeye muvaffakiyet ve bahtiyarlık dileyerek başlayan yazar, 15 Ağustos'un, Hindistan ve Pakistan devletlerinin doğuş günü ve iki kardeş milletin istiklâl bayramı olduğunu belirtmektedir. Bir yıl önce bu iki memleketin doğmasının, bütün şarka ve İslâm âlemine, hatta bütün insanlık âlemine büyük bir sevinç verdiğini aktaran yazar, bu günü mübarek bir gün olarak nitelendirmiş ve iki devletin bağımsızlığını şarkın yeni bir kalkınma ile hürriyet ve istiklâline kavuşmasının mesut neticeleri olarak değerlendirmiştir. İki devletin de bağımsızlıklarından itibaren kendi aralarında problemler yaşadığını ancak bu problemlerin halledildiğini aktaran yazar, her iki devleti de bağımsızlıklarının bu ilk yılında tebrik ettiğini ve kutladığını belirtmektedir. Kutlama mesajını bir temenniyle bitiren yazar şöyle söylemektedir:

"Sizin hürriyet ve istiklâle kavuşmanızla bütün şark dünyası için yepyeni bir güneş doğdu ve size düşen vazife bu güneşi körletmek değil, bu güneşi aydınlatmaktır. Ve elbet aydınlatacaksınız. Bütün İslâm âlemi, bütün şark âlemi, sizin hürriyete kavuşmanızla en kuvvetli desteğe ve en yıkılmaz dayanağa kavuşmuştur. Siz de bu desteği ve bu dayanağı zerre kadar sarsılmaz bir hale getireceksiniz. Size bağlanan bütün ümitleri, siz muhakkak ki, gerçekleştirecek, bütün şark dünyası için, bütün İslâm âlemi için bir kuvvet ve kudret kaynağı olacaksınız. Rahmetli Gandhi ve rahmetli Muhammed Ali beraber çalışmışlardı ve ikisi de aynı gaye için ölmüşlerdir. Gandhi ile Muhammed Ali, Hindistan ve Pakistan demektir. Rabindarnat Tagor ile Muhammed İkbal gibi. Hindistan'ın bütün istiklâl savaşı, Hindistan ve Pakistan'ı birlikte

doğurmuştur. Bu ikiz yavru bir Habil ile Kabil değildir ve olmayacaktır. İki tarafın dirayeti iki tarafın iyi niyeti, iki tarafın sağduyusu, umarız ki, her şeye hâkim olur ve bütün konuşmalarında, bütün ayrılıklarında Gandi ile Mevlâna Muhammed Alinin ve bütün arkadaşlarının ruh ve zihniyetini yaşatır, bu sayede her ihtilafı kolaylıkla bertaraf eder ve arada ahenk ve birliği yaşatmayı en büyük vazife sayar. Biz bu ruh ve zihniyetle Hindistan ve Pakistan'ı selamlar, yıldönümlerini kutlar ve kendilerine en yüksek ikbal ve saadeti temenni ederiz.” (15 Ağustos, Hindistan ve Pakistan Devletlerinin Doğuş Günü, 1948: 4).

Selamet Dergisi'nin 3 Eylül 1948 tarihli sayısında istiklallerine yeni kavuşan Hindistan ve Pakistan'ın ilk yıllarını nasıl geçirdiklerine dair Ömer Rıza Doğrul tarafından kaleme alınan “Pakistan İlk Hürriyet Yılına Nasıl Geçirdi” başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Her yeni doğan memleket gibi Pakistan'ında birçok hayale kapıldığını ve bu hayalleri kolaylıkla gerçekleştirebileceğine inandığını dile getiren yazar, bunu yeni bir devlet olmanın verdiği hazza bağlamaktadır. Pakistan'ın bir ziraat memleketi olduğunu ifade eden Doğrul, ülkenin gerek buğday mahsulü gerekse diğer zirai ürünleriyle ilgili bilgiler aktarmaktadır. Pakistan'ın 1947 yılını muhacirleri yerleştirmekle geçirdiğini aktaran Ömer Rıza Bey, bunun büyük bir başarı olduğunu söylemektedir. Doğrul'a göre, Pakistan ile Hindistan arasındaki münasebetlerin gittikçe düzelmesi ve iki memleket arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesi her iki devleti birçok güçlüklerden kurtaracaktır. İki devletin ortak çalışma sahaları oluşturmalarına değinen Doğrul, bu sayede hem Hindistan'ın hem de Pakistan'ın bir çok eksikliklerinin karşılıklı olarak tamamlanacağını vurgulamaktadır. Doğrul, Pakistan'ın doğal kaynaklarını işletmesini ve ülkenin gençlerini çalıştırmasını tavsiye etmekte ve şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Halkın hükümeti desteklemesi ve bu gayeleri gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alması bu neticeyi sağlayabilir. Bilhassa Pakistan ile Hindistan iyi şartlar yaşar ve en sağlam elbirliği kurarsa, en sağlam ileri adımları atar ve karşılaşacakları her güçlüğü muhakkak ki elbirliği sayesinde bertaraf ederler. Onun için biz, iki memleketin her vadide iş birliği yaparak muvaffak olmalarını temenni ederiz.” (Doğrul, 1948(a): 6-15).

Selamet Dergisi'nin 3 Eylül 1948 tarihli sayısında Hindistan'la ilgili neşredilen bir diğer yazıyı Hamdullah Suphi Tanrıöver kaleme almıştır. Tanrıöver, "İslam Alemi ve Dünya Siyaseti" başlıklı yazısında Hindistan tarihindeki Müslümanların öneminden bahsetmektedir. Türk milletinin kendi tarihi içerisinde çok sayıda imparatorluk tecrübesi olduğunu aktaran Tanrıöver, büyük bir alakayla Pakistan'ın doğuşunu takip ettiğimizi çünkü o topraklarla, o milletle alakamızın başka milletlere benzemeyeceğini vurgulamaktadır. O coğrafyada Gazneli Mahmut'tan başlayan, Timur ve Babür'le devam eden ve günümüze kadar uzanan en az 10 asırlık bir tarihimizin, ilişkimizin olduğunu ifade eden Tanrıöver, üç sene önce Hintli bir belediye başkanının Hindistan'a giden gazetecilerimize, "Bu topraklarda hangi istikamette bir adım atsanız karşınıza cedlerinizin bir eseri çıkar." dediğini aktarmaktadır. Bugün Pakistan'da Gazneli Mahmut'un mücahit ruhunun hâkim olduğunu belirten yazar, Pakistan'ın ilk "müessisi"nin Gazneli Mahmut olduğunu söylemektedir. Son olarak İslam dininin Hindistan'ı nasıl şekillendirdiğiyle alakalı ifadeler kullanan yazar, şunları kaydetmektedir:

"İslâm dininin felsefesini benimsiyen Hindli cemiyet diğer cemiyetten tamamen ayrılmıştır. İslâm dinine mahsus olan müsavat ve kardeşlik fikri Brahmanizm'in birçok sınıflara ayırdığı halk tabakaları arasındaki hudutları silmiş, onlardan yek pâre bir millet vücuda getirmiştir. Bu tesviye hareketi ibretle göreceğimiz bir derecede muvaffak olmuştur." (Tanrıöver, 1948: 7). Tanrıöver, gerek Pakistan'ı gerekse Hindistan'ı neden takip etmemiz gerektiğine dair düşüncesini bu iki ülkeyle Türkiye'nin aralarındaki tarihsel tecrübeye ve ilişkilere bağlamaktadır.

3.1.3. 1949 Yılı Dergi Yazıları

Selamet Dergisi'nin 13 Nisan 1949 tarihli sayısında "Hindistan, Fransız Emperyalizminden Kurtuluyor" başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra İngiltere'nin Hindistan'dan ayrıldığını kaydeden yazar, Fransa'nın ise beş bölgede hâkim olduğunu ve henüz Hindistan'dan ayrılmadığını belirtmiştir. İngiltere'nin Hindistan'ı terk etmesine rağmen Fransa'nın neden hala burada olduğunu sorgulayan yazar bu sömürgeci tutumu eleştirmektedir. Hindistan ve Fransa'nın, Fransa'nın Hindistan'da hâkim olduğu bölgelerde yapılacak

bir seçim sonucu halkın kararına saygı göstereceklerini ifade eden yazar, bu bölgelerin Hindistan'a katılmak konusunda rey vereceklerini söylemektedir. Yazarın dediği gibi olmuş ve bu bölgeler Hindistan'a katılmışlardır. Son olarak yazıda, Hindistan'ın bütünlüğünü ve tam istiklalini gerçekleştirmek yolunda durmadan adım attığı ve bu konuda başarılı olduğu vurgulanmaktadır (Hindistan, Fransız Emperyalizminden Kurtuluyor, 1949: 13).

Pakistan büyükelçiliğinin basın ataşesi olan Yakup Dadaşi Sebilürreşad Dergisi'nin 1949 tarihli 3. Cilt 56, 58, 59 ve 61'inci sayılarında "Müslüman Pakistan Devleti Nasıl Doğdu? , Pakistan Nasıl Doğdu?" başlıklı 4 yazı kaleme almıştır. Bu yazı serisinde Dadaşi, Hindistan'a ilk Müslümanların gelişinden, Hint coğrafyasında kurulan Müslüman devletlerden, İngiltere'nin 1599'da ticaret maksadıyla Hindistan'a gelip daha sonra Doğu Hindistan Kumpanyası şirketi ile burada bir kuvvet haline dönüşmesinden bahsetmekte, Hint bağımsızlık mücadelesini ve iki ülkenin bağımsızlığını nasıl kazandığına dair bilgiler vermektedir. Dadaşi'ye göre Hindistan'da 1857 senesinde meydana gelen büyük isyan genel bir harbe yol açmakla birlikte ülke tarihi içerisinde bir dönüm noktası olmuş ve bu tarihten sonra Müslümanlar Hindistan'daki eski imparatorluklarını kaybetmişlerdir. Müslümanlara nispeten Hinduların daha uysal olduğunu ifade eden Dadaşi, bu özellikleri sebebiyle Hinduların İngilizlerden dostane tutum gördüklerini belirtmektedir. Dadaşi, Müslüman hâkimiyetinin Hindularda oluşturduğu kin yüzünden 1857 sonrası oluşan iktidar boşluğunu bu şekilde kullanmak isteyen Hinduların, ülkede siyaseten başrolü oynayacaklarını aktarmaktadır. Dadaşi'ye göre, Hinduların mühim bir kısmı, İngiliz tahsil sistemine başlayarak, devlet hizmetlerinde, ticaretle, serbest mesleklerde, siyasette ve bütün sahalarda temayüz etmişlerdir. Müslümanların 50 sene geri kaldığını vurgulayan Dadaşi, bu durumun Müslümanların her hususta mahrum olmalarına ve tazyik edilmelerine neden olduğunu belirtmektedir (Dadaşi, 1949(a): 89-91).

Dadaşi, derginin 58'inci sayısında Hint bağımsızlık mücadelesinde Müslümanlar ve Hinduların karşılıklı olarak güven problemi yaşadığını aktarmaktadır. Ona göre İslamiyet Hindu kast sistemini temelinden sarsmakta ve Hindu cemiyetini endişelendirmektedir. Yine Dadaşi'ye göre, yükselen Hindu milliyetçiliği de

Müslümanlar için problem oluşturmaktaydı. Bu sebeple Dadaşi, Hint ihtilalcilerinden Har Dayal'ın Lahor merkezli "Partap" gazetesinde yayımlanan sözlerini yazısına taşımıştır. Har Dayal'e göre, Hindu ırkının, Hindistan'ın ve Pencap'ın istiklali dört sütuna dayanmaktadır. Bunlar; Hindu birliği, Hindu idaresi, Müslümanların Hindu mezhebini kabul etmeleri, Afganistan ve hudutların istilasıyla halkın Hindu mezhebini kabul etmeleridir. Dayal, Dadaşi'nin Partap gazetesinden aktardığına göre, "Hindu ırkı bu dört noktayı tahakkuk ettiremezse, çocuklarımız ve torunlarımızın istikballeri tehlikeye maruz kalmış ve Hindu ırkının selameti gayri mümkün bir hale girmiş olacaktır." ifadelerini kullanmakta ve Nepal'den Afganistan sınırına kadar olan bölgenin Hindu olması gerektiğini ileri sürmektedir (Dadaşi, 1949(b): 120-122). Pakistan basın ataşesi Dadaşi, bu yazılarında tarihsel süreçleri ele almakta ve iki toplum arasındaki güven sorununu göstermeye çalışmaktadır.

Har Dayal'in temsil ettiği görüşün 1920'lerde Hindistan'da başlayan "Şudhi" hareketi olduğunu ifade eden Dadaşi yine o dönem de "Sangatham" adında bir başka örgütün de ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Bu iki örgütün gayelerinin Müslüman nüfusunu Hindulaştırarak azaltmak ve Hindulardan oluşturulan bir orduyla Müslümanları katletmek olduğunu ifade eden Dadaşi, bu hareketlerin Hindu sermayedarları tarafından fonlandığını belirtmektedir. Müslümanların kendi kaderlerini tayin ettiğini ifade eden Dadaşi şu ifadeleri kullanmaktadır:

"1937 yılında, Pandit Nehru'nun 'Hindistan'da iki parti vardır. Biri İngiliz hükümeti, diğeri de Kongredir.' beyanati üzerine Cinnah, 'Üçüncü bir parti olarak Müslüman milleti vardır.' dedi. Onun dinamik liderliğinde, Bütün Hindistan Müslüman Birliği yeniden teşkilatlandırıldı. Kongrenin yarattığı durumla karşılaşan Müslümanlar, Bütün Hindistan Müslüman Birliğinin başkanını desteklediler." 1940 Mart ayında Hindistan taksimini isteyen tarihi Pakistan kararnameşi çıkartıldı. Bu karar Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu Pencap, Sind, kuzey-batı hududu, Belucistan ve Bengal eyaletlerinin Hindistan'dan ayrılarak "Pakistan" devleti haline sokulmasını talep ediyordu. Dadaşi'ye göre, Pakistan'ın kurulması kararı Hindular tarafından "anavatan Hindistan'ın parçalanması", "bir ineğin ikiye bölünmesi" olarak vasıflandırıldı. Bu ifadeleri kullananların, Hindistan'ın hiç bir zaman tek bir idare altında bulunmadığını unuttuklarını kaydeden yazar, Müslümanların edindiği

tecrübeler ve gördükleri hakikatler sonrası böyle bir talepte bulduklarını belirtmektedir. Son olarak Dadaşı, Pakistan'ın kurulmasından sonra ise Müslümanların emin olduklarını ve varlıklarını Hindu idaresi tehditlerinden koruyacaklarını dile getirmektedir (Dadaşı, 1949(c): 134-136).

Dadaşı, Sebilürreşad Dergisinde bu konuyla ilgili son yazısına Müslümanların, iftiharla bağlı buldukları din, kültür ve yaşama tarzlarını, taksim edilmemiş Hindistan'ın herhangi bir maddi, siyasi ve iktisadi çıkar uğruna feda edemeyeceklerini söyleyerek başlamakta ve sadece Pakistan'da İslamiyet'in ideallerini yaşatabileceklerini söylemektedir. Pakistan devletinin kuruluşunun 80 milyon halkın ümit sembolü olduğunu belirten Dadaşı, iki asır süren kölelikten sonra Hindistan/Pakistan halkının hürriyetin doğuşunu görebildiğini vurgulamaktadır (Dadaşı, 1949(d): 174-175).

Selamet Dergisi'nin 7 Eylül 1949 tarihli, 3. cildin 100. sayısında "Hindistan ve Pakistan" başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Yazıda, Pakistan'ın Ağustos'un 15'inde, Hindistan'ın ise Ağustos'un 16'sında bağımsızlıklarını kazandıkları belirtilmiş, "Bu ikiz kardeş memleketin hürriyet ve istiklaline kavuşmalarını hayırlı bir şekilde karşıladık. Allah'tan bütün ümidimiz, bu iki kardeş ve komşu millet ve memleket arasına fesad girmemesi, aralarında kardeşlik münasebetlerinin daima inkişaf etmesidir." ifadelerine yer verilmiştir (Hindistan ve Pakistan, 1949: 12). İki devletin bağımsızlıkları kutlanarak aralarında çıkabilecek çatışmalardan kaçınmaları temenni edilmiştir.

Serdengeçti Dergisi'nin Ekim 1949 tarihli "Pakistan'a Selam" başlıklı yazısı Pakistan büyükelçiliği tarafından dergiye gönderilmiştir. Dergideki yazarı belirtilmeyen bu yazı, Yakup Dadaşı'nın yukarıda bahsettiğimiz yazısıyla aynıdır. Dergi, yazının girişinde ek olarak şu ifadeyi kullanmıştır: "Müslüman Anadolu, Pakistan'ın davasını kendi davası gibi benimser, din kardeşlerine kalpler ve gönüller dolusu selam ve sevgiler gönderir." (Pakistan'a Selam, 1949: 4).

3.1.4. 1950 Yılı Dergi Yazıları

Ehli Sünnet Dergisi'nin 15 Nisan 1950 tarihli sayısının "Dış Haberler" başlığı altında Hindistan ile Pakistan arasında iyi münasebetler kurulduğuna dair bir takım haberlerin olduğu kaydedilmiştir. Dergi yönetimi haberle ilgili yorumunda, iki ülkenin birbirlerine karşı saygı ve sevgiyle muamele etmeleri gerektiğini vurgulamakta ve ilişkilerin iyileşmesinden duydukları memnuniyeti dile getirmektedir. Haber de şu ifadeler kullanılmaktadır:

"Hindistan ile Pakistan şarkın aynı muhitinde asırlarca beraber yaşamış milletlerdir. Bunların bir kısmı nuru imanla tenevvür etmiş beşeri bütün haklara vakıftır. Ve daima komşularıyla hoş geçinmek, onların dini hissiyatlarını rencide etmeyip kendilerini hoş görmek, dini mükellefiyetlerindedir. Bu itibarla İslam diniyle şereflenmiş bulunan Pakistan kardeşlerimizin Hinduların hissiyatı diniyelerine tecavüz etmediklerine kaniyiz. Buna mukabil Hindular da beşeri bütün bilgilerle mücehhez olmaya başlamışlardır. Fazla taassubun beşeriyet için felaketler getireceğini anlamak suretiyle öz kardeşleri sayılan İslam Hindistan'ına düşmanların tahrikatıyla husumet yapmaktan vazgeçeceklerdir. Bu müzakere yapılırken bütün İslam kalpleri onlarla beraberdir. Hinduların İslam halkına gösterecekleri sempatiyi her Müslüman memnuniyetle karşılar. Bilakis İslam halkına gösterecekleri zulümler ve gayri insani muameleler bütün İslam alemini müteessir eder. Bu itibarla komşu iki milletin aralarındaki bütün muallak meselelerin halledilmiş olduğunu görmekle memnuniyet duyarız." (Dış Haberler, 1950(a): 16).

Ehli Sünnet Dergisi'nin 1 Mayıs 1950 tarihli sayısının "Dış Haberler" başlığı altında Pakistan ile Hindistan arasındaki ihtilafın kaldırıldığına dair haberden duyulan memnuniyet dile getirilmektedir. Dergi, habere ait yorumunda, "İslam kardeşlerimizi daimi suretle müteessir eden bu hadisenin ortadan kalkmasıyla bütün İslam alemi gibi biz Türkiye Müslümanları da sevinç duyuyoruz. Çünkü her Müslüman her Müslümanın saadetini ister, bu da İslam kardeşliğinin bir gayesidir." şeklinde ifadeler kullanılmaktadır (İç ve Dış Haberler: Dış Haberler, 1950: 15).

3.2. İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTANLI LİDERLER VE AYDINLAR

Bu başlık altında, 1947-1950 yılları arasında İslamcı Dergilerde bahsedilen Hindistanlı liderlere, yazarlara ve halk hareketi öncülerine değinilecektir.

3.2.1. 1947 Yılı Dergi Yazıları

Selamet Dergisi'nin 12 Eylül 1947 tarihli sayısında "Haftanın İslam Şahsiyeti" başlığı altında Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın Türk okuyucusuna anlatıldığı görülmektedir. Hindistan'da şöhret sahibi şahsiyetlerden biri olduğu vurgulanan Muhammed Ali Cinnah'ın, Hindistan'ın siyasi hayatına dahil olduğu, daha sonra Pakistan dâvasını ortaya attığı, bu dâvayı kazanmak için canla başla uğraştığı, nihayet bu dâvayı kazanmaya muvaffak olduğu ve Pakistan'ın kurucu devlet başkanı olduğu belirtilmiştir. Cinnah'ın ortaya attığı dava uğrunda çalışmakla kalmayıp, aynı zamanda savaştığı ve bütün servetini bu davanın emrinde tuttuğu kaydedilen yazıda Cinnah için Pakistanlıların "Kaidi Azam"ı yani "Büyük Başbuğ"u ifadesi kullanılmaktadır (Muhammed Ali Cinnah, Pakistan'ın Şef Tanıdığı Zat, 1947: 11).

O günlerde 71 yaşında olan Cinnah'ın uzun boylu ve nahif biri olduğu, giyinmeye çok önem verdiği ve hatta senenin her günü elbise değiştirebilecek kadar zengin kıyafet dolabına sahip olduğu aktarılmaktadır. Yazıda ayrıca Cinnah'ın Hindistan'ın en zengin adamlarından biri olduğu için maiyetinde çok sayıda kişinin çalıştığı ve saraylarında hizmetçi ve muhafızların olduğu belirtilmektedir. Dergi, Cinnah'ın eğitimi ve ailesiyle ilgili şunları aktarmaktadır:

"Mehmet Ali Cinnah Şarkta yetişmiş ve gayet sağlam bir Garb kültürü almak için Oxford'da okumuştur. Babası, ticaretle meşguldü ve kendisine büyük bir servet bırakmıştır. Refikası epeyce zaman önce vefat etmiş olduğu için Hindistan'ın en yüksek kültürlü kadınlarından sayılan hemşiresi Fatma Hanımla beraber yaşamakta, ve hemşiresi saraylarını idare ettikten başka resmi törenlerde kendisine refakat etmektedir." (Muhammed Ali Cinnah, Pakistan'ın Şef Tanıdığı Zat, 1947: 11).

Cinnah'ın, Hindistan'ın en meziyetli ve liyakatli liderlerinden biri olduğu vurgulanan yazıda, onun döneminde Hindistan'daki "İslâm Birliği"nin kuvvetlendiği ve bilhassa gaye ve hedefini gerçekleştirmeye muvaffak olduğu yazılmaktadır. Selamet Dergisine göre bu gaye ve hedef Pakistan devletinin kurulmasıydı. Dergi, yazısında Mehmed Ali Cinnah için yalnız Pakistan'ın yahut Hindistan'ın tanıdığı bir şahsiyet değil, bütün dünyanın tanıdığı ve saygı gösterdiği bir şahsiyettir demektedir. Cinnah'ın Hindistan'daki diğer liderlerle ilişkisine de değinilen yazı şöyle devam etmektedir:

"Mehmet Ali Cinnah Hindistan'da, siyaset hayatına ilk atıldığı zaman Gandhi'nin taraftarıydı. Fakat Gandhi'nin iltizam ettiği menfi mücadeleden ve hareket tarzından hoşlanmamakla beraber, ona karşı büyük bir saygı gösteriyordu (Muhammed Ali Cinnah, Pakistan'ın Şef Tanıdığı Zat, 1947: 11).

Yazıda, Mehmet Ali Cinnah'ın Pakistan projesini 1940 tarihinde ortaya atması onun Gandhi ve şimdiki Hindistan Başvekili Nehru ile uzun münakaşalara girişmesine sebep olduğu belirtilmektedir. Bunun sebebinin, gerek Gandhi'nin gerekse Nehru ya da Hindistan'ın en belli başlı liderleri arasında olan Mevlânâ Azad'ın, Hindistan'ı parçalamamak lehinde olduklarını kaydetmektedir. İsmi geçen liderlere göre, "Müstakil bir Hindistan, birleşik bir devlet olmalı ve Müslümanlar ile Hindular beraber yaşamalı idiler." Müslümanların, Hindular ile arasında olan görüş, duyuş ve yaşayış farklılıklarının buna imkan vermeyeceği belirtilen yazıda, Müslümanların azınlık olarak yaşamaktansa ayrılmak yönünde ısrar ettikleri vurgulanmaktadır. Son olarak Cinnah için, "Muzaffer olmuş ve böylece hayatının idealini gerçekleştirmeye muvaffak olup bahtiyarlar arasında yer almıştır. Fakat Mehmet Ali Cinnah'ın asıl büyük başarısı bundan sonra başlayacak. Onun Pakistan'ı derleyip toplaması, teşkilatlandırması, emniyet ve asayişe kavuşturması, idari dehasını gösterecek ve Pakistan tarihinde adı bir devlet yaratıcısı ve kurucusu olarak ebedileşecektir." denilmektedir (Muhammed Ali Cinnah, Pakistan'ın Şef Tanıdığı Zat, 1947: 11).

3.2.2. 1948 Yılı Dergi Yazıları

İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası'nın Şubat 1948 tarihli “Zulum İstibdada Karşı Büyük Mücadeleler” başlıklı yazısı Mevlana Ebulkelam Azad ve onun mücadelesiyle ilgili olmakla birlikte, Hindistanlı lider Gandhi'yi anarak başlamaktadır. Gandhi 1948 Ocak ayında bir suikast sonucu öldürülmüş ve dergi de Şubat sayısında buna değinmiştir. Asrın en büyük mücahitlerinden birisi olarak nitelenen Mahatma Gandhi'nin ölümünün tüm dünyayı “heyecana” verdiği belirtilen yazıda, Gandhi'ye bu büyüklüğü veren şeyin, “Zulüm ve istibdada karşı hürriyet ve istiklâl uğurundaki muazzam mücadelesidir.” olduğu vurgulanmaktadır. Yazıda Gandhi ve mücadelesiyle ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

“Büyük kahramanları büyük zulüm ve istibdatlar yetiştirir. Milletler büyük ıstıraplara maruz kaldıkları zaman, vicdanı umumileri büyük şahıslar yaratır. Bunlar, milyonlarca, yüz milyonlarca insanların ıstıraplarına tecelligâh olmak itibarile cihanşümül bir şöret kazanırlar. Hinduların Mahatma Gandhi'si gibi, Hind Müslümanlarının da Ebülkelâmı vardır. Bunlar Hindistan'ın hemen hemen bütün merkezlerini birlikte dolaşarak halkı İngiliz zulüm ve istibdadına karşı harekete getirmek için senelerce çalışmışlar, yüzlerce, binlerce nutuklar irad etmişlerdir. Hak ve hürriyet uğrunda hiç bir mücade er, geç semeresiz kalmadığı gibi Hindistan Milli Kahramanlarının da mesailerini boşa gitmedi, uzun mücadelelerden sonra, nihayet hürriyet ve istiklâli temine muvaffak oldular.” (Zulum İstibdada Karşı Büyük Mücadeleler, 1948: 7-11).

Yukarıda ifade edildiği gibi bu yazı Hind Müslümanlarının liderlerinden Mevlana Ebulkelam Azad ile olmakla birlikte, yazının girişi Gandhi'ye ve mücadelesine ayrılmıştır. İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası'nın Şubat 1948 tarihli, cilt 2, sayı 94, “Zulum İstibdada Karşı Büyük Mücadeleler” başlıklı yazısı Mevlana Azad'ın mücadelesinden ve 1920 yılında tutuklandığında mahkeme hakimine irat ettiği “Nutuk”tan bahsetmektedir. “Zulum İstibdada Karşı Büyük Mücadeleler” başlıklı yazı aynı derginin 2'nci cilt, 94, 95, 97, 98 ve 99'uncu sayılarında parçalar halinde yayımlanmıştır. Dergi, 94'üncü sayısından itibaren Mevlana Azad'ın nutkunu yayımlamıştır. Yazıya göre, 1920 yılının Ağustos ayında

Hindistan Milli Kongresi ve Hilafet Cemiyeti, İngiliz hükümetine karşı boykot kararı almıştı. Bunun üzerine hükümet halk nazarında iade-i itibarını geri kazanmak adına İngiltere veliahdının Hindistan'a bir seyahat düzenlemesini talep etmişti. İngiltere'nin maksadını anlayan "Ulemayı İslâmiye Cemiyeti", İngiltere Veliahdının ziyaretine karşı boykot kararı almış ve veliahdın ziyareti beklenen tesiri uyandıramamıştı. Bu süreçte halkı yönlendiren ve onları hükümeti boykota teşvik eden Mevlana Azad, Hindistan'daki İngiliz yönetimi tarafından tutuklanmış ve iki sene hapse mahkum olmuştu. Mevlana Azad nutkunu bu süreçte mahkeme heyetine karşı söylemiştir. Dergi, Azad ve nutkuyla ilgili şunları söylemektedir:

"Baştan başa maali ve hakayıkı islâmiye ile doludur. İslâm hükümetinin mahiyetini; zulüm ve istibdada, ecnebi devletlerin tasallutuna karşı Müslümanların alacakları vaziyeti, takip edecekleri hattı hareketi; İslâm ulemâsının hak ve adalet uğurunda mücahedelerini, İslâm hamaset ve şahametini; emir bilmaruf ve nehiy anilmünker vazifesinin mânasını ve sureti ifasını; İslâm tarihinin geçirdiği edvarı tarihiye, bugünkü Müslüman Hindistan'ın intibah ve mücahedesini, hedeflerini; Hindistanlıların İngilizlere karşı, İngilizlerin satvet ve ceberrutuna karşı aldıkları celâdetkârane ve fedakârane vaziyeti izah etmesi itibarile bu ateşin nutuk, çok büyük bir ehemmiyeti haizdir. Bundan başka Hindistan ulemasının, tarihte müebbed bir siyati iftihar bırakan eski İslâm âlimlerinin ruhunu şâd edecek bülemlend bir seviyede oldukları, Hindistan'ın istiklâl ve teceddüd mücahedesinde alemdarlık vazifesini ifa ettikleri bu nutuktan anlaşılmalıdır. İstiklâl ve hürriyet mücahedesini sevk ve idare edecek böyle güzide ve fedakâr alemdarlara sahip olan bir millet ne kadar iftihar etse, yeridir. Hindistan hürriyet ve istiklalinin ne azim fedakarlıklarla kazanıldığını gösteren bu muazzam nutku bütün müslüman milletlerin koyunlarında taşımaları iktiza eder.." (Zulum İstîbdada Karşı Büyük Mücahedeler, 1948: 7-11).

Selamet Dergisinin 5 Mart 1948 tarihli sayısında Hint bağımsızlık hareketinin lideri Gandhi'den bahsedilmektedir. Rıza Nafiz Taner'in kaleme aldığı taziye türündeki yazıda, aziz, siyasetçi ve asrın en değerli simalarından biri olarak nitelenen Gandhi, dini yaşamını siyasi hareketiyle birleştirmesiyle değerli bir şahsiyet olarak ön plana çıkmaktadır. Gandhi'nin fikir dünyasının gerek Hinduizm'den, gerek İslamiyet'ten ve gerekse Hristiyanlıktan beslendiğini aktaran Taner, onun hayat görüşüne dair, "Onun

anlayışına göre iyi bir hayat ancak iyi bir muhit içinde yaşanabilir ve en mükemmel verimlerini verebilirdi. Onun için iyi bir hayat sürmenin gereklerinden biri, muhiti ıslah etmektir. Bu yüzden iyi bir insanın cemiyetten uzaklaşmasına, yahut siyasetle meşgul olmaktan uzaklaşmasına imkân yoktur.” ifadelerini kullanmaktadır (Taner, 1948: 12).

Taner yazısında, Gandhi'nin bildiği yoldan ayrılmadığını vurgulanmış ve onu Sokrates'le ilişkilendirmiştir. Buna göre, “Kendisi siyasetle meşgul olmak yüzünden şüphe yok ki birçok pazarlıklara girişmek zorunda kaldı. Pazarlık ise, idealden fedakârlık demektir. Fakat Gandhi, bu pazarlıklara girişmekle beraber inandığı esasların birinden de fedakârlıkta bulunmamakla müteselli oldu. Tuttuğu yol, şarklılara mahsus bir yol muydu? Yoksa batı yolu muydu? Bazılarına göre onun yolu, tam batı yolu idi. Sokrat, onun tuttuğu yolu muhakkak tasvip ederdi.” şeklinde ifadeler kullanan Taner, Gandhi'ye Sokrates gibi inandığı yoldan dönmeyen bir lider hüviyeti kazandırmıştır (Taner, 1948: 12).

Hint bağımsızlık mücadelesindeki azmi ve kararlılığı takdir edilen Gandhi'nin hayatına iki esaslı hareketin hâkim olduğunu belirten yazar, bunlardan ilkinin; “Hindistan'daki sömürgeci devleti kötölemek ve milliyet kuvvetini onunla mücadele için seferber etmek”, ikincisinin; “tecavüze dayanmayan mücadele tarzını keşfetmek yahut yenilemek” olduğunu belirtmektedir (Taner, 1948: 12).

Yazıda, Gandhi'nin, tecavüze dayanmayan ve tecavüzden sakınan mücadeleyi tercih ettiği ve böylece daha az kan dökülmesine sebep olduğu kaydedilmiş bu sayede Hindistan'ın istiklâlini daha kısa sürede kazanmasına imkân hazırladığı aktarılmıştır. Gandhi ve ona inanan yüz milyonlarca insanın garp sanayisinin tecavüzünü hiçe indirerek emperyalizmi yıkmaya muvaffak olduklarını ifade eden Taner, son olarak Gandhi'yle ilgili şöyle söylemektedir:

“Gandhi muvaffak olmuştu ve ne gariptir ki Hindistan'ın istiklâlini kazanmasının hemen akabinde vefat ederek sahneyi yeni hâdiselere ve yeni önderlere açık ve boş bırakmıştır. Gandhi hayatının gayesini gerçekleştirdikten sonra ölmüş olduğu için bahtiyar sayılmaya layıktır. Vazifesini yapmış ve açtığı mücadeleyi

kazanmıştı. İlerisi artık mukadderatındır.” (Taner, 1948: 12).

Hareket Dergisinin, Mart 1948 tarihli sayısında “Büyük Ruh Kahramanı: Gandhi” başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Gandhi’nin 30 Ocak 1948 tarihinde suikaste uğramasından bir ay sonra Cahit Okurer’in kaleme aldığı yazıda Gandhi için karşılaştığı muharebeleri kazanan bir ruh kahramanı olarak söz edilmektedir. Yazıda Gandhi’nin çok para kazandığı ancak milletin ıstıraplarını duymaya başlayınca elbiselerini çıkardığı, paradan vazgeçtiği ve fakir bir Hintli gibi yaşamaya başladığı belirtilmektedir. Gandhi için Okurer şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Fakir bir Hindli gibi kendi dokuduğu harmanisinde kaldı. Sanki bu harmanıyı ruhuyla dokudu. Memleketini kurtarmak için açtığı mücadele, prensipler, sanki kendi benliği ile mücadele prensipleriydi.” (Okurer, 1948: 14).

Gandhi’yi prensipleriyle, mücadele metodlarıyla değil, her şeyden evvel ruh kahramanlığı ile örnek gördüğünü aktaran Okurer, yazısında Gandhi’nin bir ruh güneşi olduğunu ifade ederek şu cümlelere yer vermiştir:

“Ben Anadolu’nun Müslüman Oğuz çocuğuyum. O Hindistan’ın mecusi evladıdır. Gandhi üzerinde duruşumuz ancak ve ancak ondaki büyük ruh kahramanlığına susayan ruhlarımızın derin iştiağının ifadesidir.”(Okurer, 1948: 14).

Hareket Dergisinin, Mart 1948 tarihli aynı sayısında “Gandhi ve Düşündürdükleri” başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Lütfü Bornovalı imzası taşıyan yazıda asırlar boyunca nadir yetişen bir ruh kahramanının ebediyete intikal ettiği ifade edilmektedir. Bornovalı, Gandhi’nin, dört yüz milyon Hintlinin tazyik altında bunalan ruhlarına, selamete ulaşabilme sırrını öğrettiğini ve bu sırrın nefisle mücadele etmek olduğunu aktarmaktadır. Bornovalı, nefis mücadelesi yapmadan, fikri ideali uğruna ölüme pervasızca alnını uzatan kahraman yaradılışlı ruhlar yetişmeden ortaya atılan her inkılap ve yeniliğin moda olmaktan daha fazla bir mana taşımayacağını ifade etmektedir (Bornovalı, 1948: 14).

3.2.3. 1949 Yılı Dergi Yazıları

Selamet Dergisinin 2 Şubat 1949 tarihli sayısında Hindistanlı lider Mevlana Azad'ın hayatı ve mücadelesi anlatılmaktadır. O dönemde bağımsız Hindistan'ın Milli Eğitim Bakanı olan Azad için Hindistan Müslümanlarının lideri değil, bütün Hint milli hareketinin büyük liderlerinden biri olduğu söylenmektedir. Dergi, "Hindistan'ın İstiklâl Mücadeleleri" adıyla tercüme ettiği Mevlana Azad'a ait olan kitabın Türk okuyucusu tarafından geniş ölçüde okunduğunu, Mehmet Ali Tevfik tarafından Tasviri Efkârın bir başmakalesine zemin teşkil ettiğini ve Süleyman Nazif'in bu eseri bütün sevdiklerine okutmayı âdeta bir vazife sayarak dergiyi her ziyaretinde eserden birkaç nüsha aldığını aktarmaktadır (Hindistan Müslümanlarının Büyük Lideri Mevlâna Ebülkelâm Azad, 1949: 12).

Yazıda, Mevlana Azad'ın, bugün muradına ermiş bir bahtiyar olduğu, hürriyet ve istiklâli için çalıştığı Hindistan'ı bu gayesine kavuşturduğu ve bu muazzam memleketin milli eğitimini yola koymak gibi büyük bir işi üzerine aldığı kaydedilmiştir. Azad'ın şöhretinin Hindistan'ın hududunu aşan bir mahiyet kazandığı ve batı ile doğu irfanına sahip bir şahsiyet olduğu yazılmıştır. 1888 yılında doğan Azad'ın o sıralar 61 yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Yazı Azad'la ilgili şöyle devam etmektedir: "Tahsilini yaptığı sırada Arapça ile Farsçayı süratle öğrenmiş ve daha on beş yaşında bir delikanlı olduğu sırada İslam dini ile İslam irfanını kavrayışındaki fevkaladelikle dikkati çekmişti. Kendisi modern ilim ve edebiyatla da meşgul olarak büyük seyahatler yapmış ve bu seyahatler neticesinde memleketine döndüğü zaman gayet mühim bir karar vermişti: İslâm kütlelerini daldıkları uykudan uyandırmak ve bunları biran evvel kalkındırarak hürriyet havasına kavuşturmak. Onun için seyahatlerinden dönmesi üzerine bu maksada hizmet edecek bir gazete kurmuş ve ona El-Hilâl adını vermiş. 'Azad' imzasını bu sırada seçmiş ve bu imza ile büyük savaşa girişmişti. Onun adı, 'Kurtuluş' manasında idi ve onun bütün gayesini ve hedefini de bu kelime ifade ediyordu." (Hindistan Müslümanlarının Büyük Lideri Mevlâna Ebülkelâm Azad, 1949: 12). Çalışmanın ikinci bölümünde, Azad'ın "Al-Hilal ve Al-Balagh" adlı dergilerine değinilmişti.

Azad'ın çıkardığı gazetenin Hindistan'da bir bomba gibi patladığını ifade eden dergi, gazetenin İslamiyet'i hakiki özüyle ifade ettiğini vurgulamaktadır. Ne var ki I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve El Hilal gazetesinin İngiliz yönetimine olan sert eleştirileri sonucu gazete kapatılmıştır. Daha sonra Azad, Belağ gazetesini çıkartmış ve bu gazetede kapatılmıştır. 1916 yılında İngiliz yönetimi tarafından tutuklanmış ve 4 yıl hapis cezası almıştı. Bu durum Azad'ın nüfuzunu daha da artırmıştı. Hapisten çıktıktan sonra o sıralar Hindistan'ı ziyarete gelen Prens Dögal'e karşı boykota rehberlik etmiş ve 1921 yılında tekrardan 1 yıl hapse mahkûm olmuştu. Hapisten çıktıktan sonra ise Hint Milli Kongresine başkan seçilmişti (Hindistan Müslümanlarının Büyük Lideri Mevlâna Ebülkelâm Azad, 1949: 12).

Yazıda Mevlana Azad'ın Ulusal Kongre'ye başkanlığı sırasında Hindistan'ın hürriyetine kavuştuğunu ve Hindistan'ın da onu Milli Eğitim Bakanı olarak iktidar mevkiine getirdiği belirtilmiştir. Son olarak Azad'la ilgili şunlar söylenmektedir:

“Bu muhteşem ve muazzam hayatı bir araya sığdırmak muhakkak ki çok güç bir iştir. Fakat Mevlâna Ebulkelâm Azad muhakkak ki çalışmayı ve iş başarmayı başka her şeye tercih eden bir adamdır. Bugün artık mutedil bir unsur sayılıyor. Fakat hayatını ve gürbüzlüğünü asla kaybetmeyen, söz söylediği zaman dinletmesini bilen ve sürüklenmesi gerçekleşen unsurları sürükleyen müessir bir kudrettir. İhtirassız samimiyeti ile kitleleri ve dinleyicileri hâlâ aynı tesirle çeken ve büyüleyen bir kuvvettir. Onu dinleyenlerin en çok korktukları şey; onun susmasıdır.” (Hindistan Müslümanlarının Büyük Lideri Mevlâna Ebülkelâm Azad, 1949: 12).

Selamet Dergisi'nin 2 Mart 1949 tarihli sayısında o dönemin Hindistan Başbakanı Pandit Nehru'yla ilgili “Mühim Şahsiyetler-Hindistan Başbakanı Nehru” başlığı altında bir yazı neşredilmiştir. Yazıya, Hindistan'ın en büyük liderinin Nehru olduğu söylenerek başlanmış bir yıl önce vefat eden Gandhi'den sonra Hindistan'da en çok sevilen şahsiyetin Nehru olduğu vurgulanmıştır. Dergi, Nehru'nun üç yüz milyondan fazla insanın yabancı hâkimiyetinden kurtaran büyük mücahitlerden biri olarak görmekte ve Asya Milletler konferansında Nehru'nun yaptığı şu konuşmayı aktarmaktadır:

“Biz Doğunun eski medeniyetini temsil ettiğimiz gibi Batının dinamik medeniyetini de temsil ediyoruz. Siyaset alanında hürriyet ve demokrasi ruhunu, bilhassa yaşıyoruz. Bu da yeni Asya'nın en ehemmiyetli vasfıdır.” (Hindistan Başbakanı Nehru, 1949: 11).

Asya'nın sömürgeci devletler altında yaşadığı devrin son bulduğunu ve Asya'da yeni bir devrin başladığını kaydeden dergi, Nehru gibi büyük liderlerin iş başında olmalarını Asya için büyük bir bahtiyarlık olarak görmektedir. Dergi, Nehru'yla ilgili şunları aktarmaktadır:

“Nehru gayet tutumlu yaşayan ve son derece nezih bir hayat süren bir insandır. Hindistan'ın hürriyet mücadelesine kendisi ile birlikte iştirak eden karısı Ramala'dan başka hiç bir kadın hayatında yer almamış ve bu kadının ölümü, içinde doldurulamayacak bir ebedi boşluk bırakmıştır. Bütün ömrü mücadele içinde geçen Nehru, bükülmez azmiyle ve sarsılmaz sebatıyla tanınmıştır, fakat böyle olmakla beraber son derece hisli ve içli bir adamdır. O kadar ince duygulu ve şefkatli bir kimsedir ki her hangi bir kimseye ‘hayır’ diyerek ıstırap vermekten çekinir. Fakat iş davaya ve memlekete dayandığı zaman, dünyada onun derecesinde sert ve inatçı bir kimseye rastlanamaz. Samimiyeti, zerre kadar söz götürmez. Onun için içi dışı birdir. Ve her şeyi gizli tutmayı diplomatlığın temeli sayanlar, onun gizliliği hor gören bu durumundan rahatsızlık hissederler.” (Hindistan Başbakanı Nehru, 1949: 11).

Yazıda ayrıca Nehru'nun fiziki özelliklerine, maddi durumuna ve Hindistan'da devam eden kast sistemine karşı mücadele etmesine de değinilerek şu ifadeler yer verilmiştir:

“Kendisi, hakikaten yakışıklı bir adamdır. Gözleri parıl parıl parlar. Hatları gayet kibardır. Yaşlandıkça yüzünü ruhani vekar kaplamış ve ona çok kuvvetli bir tesir vermiştir. Mühim bir servet kazanmış olduğu için huzur ve refah içinde yaşaması mümkün olan Nehru, ömrünü, servetini, huzurunu, milletin ve memleketinin hürriyeti uğrunda feda etmiş, bir insanın mahkûm yaşamasına tahammül edemediği ve bunu insanlık şerefine aykırı saydığı için durmadan çalışmış ve mücadele etmiş, Hindistan'da hüküm süren kast sistemini ortadan kaldırmak için her fedakârlığı göze

almış ve Hindistan'ı hürriyetine kavuşturuncaya kadar uğraşmaktan bir lâhza geri kalmamıştır. Kast sistemine son derece düşman olduğu için parya denilen ve kast harici sayılarak el sürülmez, hatta mülevves tanılır insanları evin de hizmetler verir ve kendisine yakın tutardı. Bu yüzden de mutaassıp dostları kendisini ziyaret ettikleri zaman su içmekten dahi çekinirlerdi. Fakat Nehru, bunların taassubu ile mücadele eder ve parya kızlarını kendi kızlarıyla birlikte yetiştirmek üzere evine alırdı.” (Hindistan Başbakanı Nehru, 1949: 11). Dergi, Nehru'nun sadece mücadelesinden bahsetmekle kalmamış, onun eşine, ailesine ve yüz hatlarına varana değin köşesine taşımıştır.

Nehru'nun Gandhi'yle olan ilişkisine de değinen dergi, “Halk tarafından çok sevilen bir şahsiyet olduğu muhakkaktır. Hattâ Gandhi'den sonra Hindistan'ın en çok sevilen şahsiyeti odur. Çünkü Hindistan halkı, onun hayatını ve her şeyini, Hindistan uğrunda ve Hindistan halkının refahı uğrunda feda etmiş olduğuna, ve yalnız bu gayeler için çalıştığına yakından ve içten kanidir. Bu yüzden halkın sevgi ve saygısını hakkiyle kazanmış ve Hindistan halkı bütün varlığıyla ona bağlanmıştır. Kendisi, muhakkak ki Gandhi'nin en sıkı fıkı dostu ve arkadaşı idi. O da Gandhi gibi ömrünün mühim bir kısmını zindanlarda geçirmiş, zindanlarda öğrendiği ve iman getirdiği hakikatleri bir ruhi prensip haline getirmiş, ve sonunda bu prensiplerin muvaffak olduğunu görmüştür.” bu ifadeleri kullanmakta ve iki liderin sıkı dostluklarından bahsetmektedir (Hindistan Başbakanı Nehru, 1949: 11).

Hürriyet ve istiklâline kavuşan Asya'nın, hür ve müstakil Hindistan'ın başına geçen Nehru ile büyük ve eşsiz bir fikir ve ruh kuvveti kazandığı gibi tuttuğu her dalı koparan; ele aldığı her işi, mutlaka başaran bir şahsiyet de kazandığı ifade edilen yazıda son olarak Nehru ve Hindistan için şunlar söylenmektedir:

“Bütün mücadelesi sırasında hürriyet ve demokrasiyle, Hindistan'ın ve Asya'nın istikbaline inancını en parlak misallerle gösteren Nehru, iktidar mevkiine geçtiği günden beri ideallerini gerçekleştirmek imkânını bulmuş ve bunları gerçekleştirmek yolunda sağlam adımlar atmıştır. İşte bugün Hindistan'ın başında bulunan ve Asya'yı derleyip toplamak, Asya'yı vasilik devrinden tamamıyla kurtarmak için çalışan Pandit Nehru böyle bir adamdır. Biz onun ve bütün arkadaşlarının hem Hindistan'ı kalkındırmak, hem Asya'yı kurtarmak hususunda en

kesin muvaffakiyetleri kazanmasını dilemeyi bir vazife sayarız.” (Hindistan Başbakanı Nehru, 1949: 11).

Sebilürreşad Dergisi’nin Mart 1949 tarihli sayısında, Hindistan’da bulunan Aligarh Üniversitesi Rektörü Dr. Zakir Hüseyin hakkında M. Sadık Hitay tarafından bir yazı neşredilmiştir. Üniversitenin hikayesinin 1875 yılında Sir Seyit Ahmet Han’ın Mohammedan Anglo-Oriental kolejini kurmasıyla başladığı belirtilen yazıda, kolejin açılmasındaki gayenin “İngiliz Maarifini Müslümanların edinebilmeleri” olduğu aktarılmaktadır. Kısa zamanda İngiliz-Müslüman ittifakının merkezi olan kolej, Hindistan’daki İngiliz hükümeti tarafından da desteklenmeye başlanmış ve bu durum 1920 yılına kadar devam etmiştir (Hitay, 1949: 172-175).

1920 yılında Mahatma Gandhi Hindistan’ın İngiltere ile işbirliği yapmaması için harp ilan etmiş ve bu çerçevede Muhammed Ali Cinnah ile birlikte Aligarh Koleji’ni ziyarete gidip İngiliz hükümetinden yardım almamaları için kolej yetkililerini ikna etmeye çalışmışlardır. Gandhi Hindistan gezisine devam ederek Aligarh’tan ayrılırken Muhammed Ali kolej sınırlarının yakınına çadırını kurmuş ve öğrenciler arasında propaganda yapmaya başlamıştır. Bunun üzerine kolej yetkilileri, kolejin kapalı olduğunu ilan ederek talebelerin evlerine dönmelerini emretmiş ancak Cinnah’ın söylemleriyle birlikte gençler hiçbir yere hareket etmemişlerdir. Bu gençler arasında Zakir Hüseyin’inde olduğunu aktaran Hitay, buradaki gençlerin kolej camisinde toplandıklarını ve o toplantıdan Milli Cemaati İslamiye doğduğunu yazmaktadır (Hitay, 1949: 172-175).

Yazıda, Hindistan’ın hürriyete kavuşması ve bunu takiben memleketin Hindistan ve Pakistan diye ikiye bölünmesi neticesinde, Aligarh Koleji’nin Hindistan sınırları içerisinde kaldığı kaydedilmektedir. Aligarh’ın iki seçeneğinin olduğu aktarılan yazıda, “ilki Pakistan’a gitmek, ikincisi ise şeklini değiştirerek kendi arzularıyla Hindistan’da kalmayı seçen 45 milyon Müslümanın eğitimine hizmet etmeye devam etmek” ifadeleri kullanılmıştır. Dr. Zakir Hüseyin, Hindistan’ın bağımsızlığından sonra Aligarh’ın ilk rektörü olmuştur. Hitay, Zakir Hüseyin’in talebe iken, ideolojik kanaatlerinden dolayı üniversiteyi terke mecbur edildiğini ve bugün ise, aynı kanaatlerinden ötürü üniversitenin başına geçmeye davet edildiğini

vurgulamaktadır. Zakir Hüseyin'in şahsi bir zaferi olarak nitelenen bu durumun aynı zamanda onun, Hindistan'daki Müslümanlar arasında cehaleti yok etmek için sarf ettiği sonsuz gayretlerin bir zaferi olarak görülmektedir (Hitay, 1949: 172-175).

Hitay, yazısında, Hindistan'ın son genel valisi C. Rajagopalachari'nin Aligarh Üniversitesi'nin hususi bir toplantısında şunları söylediğini belirtmektedir:

“Sizin temsil etmek imtiyazınız olan İslâmiyet, veyahutta Benares Üniversitesi'nin temsil etmek imtiyazı olan Vedanta'nın engel teşkil edecek bir unsur olmayıp, insan gayretlerinin hakiki kıymetini idame hususunda sonu bitmez bir ilham membaı, aynı zamanda da geniş bir görüş sahası teşkil edeceğine sizinle hemfikirim. Kanaatimde daha da ileri giderek her imanın diğerini muzaffer kılmağa yardım edeceğine ve bunun tayfi şemsideki renklerin yekdiğerini güzelleştirdiği gibi bir halet teşkil edeceğine söyleyeceğim.” Hitay, son olarak Dr. Zakir Hüseyin ile ilgili şunlar kaydedilmektedir:

“Aligarh çocuklarının memleketin enine boyuna yayılarak hür bir tecessüs, geniş kalpli bir tahammül, karşılıklı anlayış ve ahlâk dürüstlüğünü yaymak için Üniversite kılavuzluğuna Dr. Zâkir Hüseyin'den başka bir adam seçilemez.” (Hitay, 1949: 172-175).

Selamet Dergisi'nin 20 Nisan 1949 tarihli sayısında Muhammed İkbâl'in 11. ölüm yıldönümü sebebiyle bir yazı neşredilmiştir. Yazıda İkbâl'le ilgili Pakistan'ın doğumunu müjdelediği fakat bağımsızlığını göremeden 9 sene önce vefat ettiği belirtilmiştir. Yazıda, Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın İkbâl'le ilgili şu sözleri söylediği aktarılmaktadır:

“İkbâl, Hindistan'ın yalnız en büyük şairi değildir, bundan başka İslam düşünüşünü ve İslam kültürünü yeniden yaşatan adamdır. Dünyanın en güzide şairlerinden biridir ve İslamiyet yaşadıkça o da yaşayacaktır. Asil şiirleri Hindistan Müslümanlarının hakiki emellerini ve dileklerini terennüm ediyor. Kendisi, bizim için de daha sonraki nesiller için de bir ilham kaynağı olarak yaşayacaktır.” (Pakistan Devleti Bir Şairin Kafasından Doğdu, 1949: 6-7).

Yazıda, İkbâl'in yeni bir İslam devletinin doğacağından bahsettiğinde Hindu ve İngiliz gazetelerinin kendisiyle alay ettiği belirtilerek bu hayalin 1947'de gerçekleştiği ve İkbâl'in hayalinin seneleri aşan ve perdenin arkasını gören bir basirete ve ilhama sahip olduğu ifade edilmiştir. Dergi, Muhammed Ali Cinnah için İkbâl'in rüyasına hakikat ruhunu ve kalıbını veren lider ifadesini kullanmakta ve bunu Cinnah'ın şu sözlerine bağlamaktadır:

“Biz Müslümanlar, Hindistan'da bir azınlık değiliz. Bir milletiz. Kültür sahibi, medeniyet sahibi, dil, edebiyat, sanat, mimari, hukuki kanunlar, ahlaki telakkiler, örf ve adet, tarih ve gelenek, emeller ve gayeler, görüş ve yaşayış sahibi yüz milyonluk bir milletiz. Milletlerarası hukukun bütün gereklerini haiz olan bir milletiz.” İkbâl'in halis muhlis bir “İslâmcı” olduğu kaydedilen yazıda, bu İslamcılığın; Arap emperyalizminden tamamıyla uzak kalan bir İslâmiyet'e inanma ve memleketinden Arap emperyalizmi izlerini silme, kendi kanunlarını yayma, kendi kültürüne, kendi eğitimine sahip olma ve bütün bunları kendi ruhuna ve devrin zihniyetine sımsıkı bağlanma şeklinde olduğu aktarılmaktadır (Pakistan Devleti Bir Şairin Kafasından Doğdu, 1949: 6-7).

Son olarak yazıda, İkbâl'in Pakistan'ı kafasında tasarladığı zaman göz önünde tuttuğu örnek ülkenin Suudi Arabistan değil Kemalist Türkiye olduğunu ifade eden dergi, şu ifadeleri kullanmaktadır:

“İkbâl der ki: ‘İslam aleminin uyanışı bir hakikatse, ki ben bir hakikat olduğuna inanıyorum, biz de bir gün Türkler gibi manevi mirasımızı yeniden kıymetlendirmek mecburiyetinde kalacağız.’ Muhammed İkbâl, Türkiye'de Cumhuriyetin kurulmasını büyük bir memnunlukla karşılamış ve ‘Cumhuriyet idaresi, İslam ruhuna en çok uygun idaredir’ diye yazmıştı.” (Pakistan Devleti Bir Şairin Kafasından Doğdu, 1949: 6-7).

Selamet Dergisi'nin 21 Eylül 1949 tarihli yazısında filozof ve şair Muhammed İkbâl'in biyografisine yer verilmektedir. Muhammed İkbâl'in nerede doğduğu ve ilk öğrenimine dair bilgi verilen yazıda şu ifadelere yer verilmiştir:

“Muhammed İkbâl 1876 da doğmuş, 1937 de vefat etmiştir. Pencab’ın nisbeten büyükçe bir şehri olan Siyalkot şehrinde doğmuştu. Orta halli bir ailenin oğlu idi. Babası, ilk önce devlet hizmetinde bulunmuş, daha sonra ticaretle meşgul olmuştu. İtikadı sağlam, dini bütün ve tasavvufa mütemayil bir adamdı. Muhammed İkbâl evvelâ Siyalkot’ta tahsil görmüş, daha sonra merkez mektebine gitmiş ve bu tahsil sırasında zekâsının parlaklığıyla temayüz etmişti. Lâhor’da, yüksek mektepten en yüksek dereceyi alarak mezun olduktan sonra bir kolej hocası olmuş ve o zaman bir şehir çocuğu ve herkes tarafından sevilen bir şair olarak dikkati çekmişti. İlk şiirleri, tam an’anevi şekilde idi. Tabiaten ve sevgiden bahsediyor ve bahsettiği şeyler lirik bir mahiyet taşıyordu. Asrın dönümünde en çok hâkim olan milliyetçiliği de benimsemiş ve Hint birliğine, Hint hürriyetine taraftar olmuştu. Hint-İslam birliğini ve Hindistan’ın şanlı mazisini terennüm ediyordu. Onun ‘Terane-i Hindu’ diye vatan severcesine yazdığı şiir, bütün Hintliler tarafından milli bir neşide olarak sevilmiştir. İkbâl bundan başka İslami şiirleri yazıyor ve Müslümanları diğer vatandaşlarıyla elbirliği yapmaya davet ediyordu.” (Bir İslam Mütefekkeri ve Müceddidi, 1949: 4-16).

Yazıda, İkbâl’in eğitim hayatıyla ilgili; İkbâl’in 1905 senesinde Avrupa’ya gittiği, İngiltere ve Almanya’da üç sene geçirdikten sonra Hindistan’a yepyeni ve bir mesajla döndüğü vurgulanmaktadır. Dergiye göre İkbâl, Hint Müslümanlarına yepyeni bir şey veriyor ve Avrupa hayatı, onun hassas ve parlak ruhu üzerinde tesir etmiş bulunuyordu. Buna göre İkbâl’in üzerinde tesir eden üç şey vardı ve kendisi bilhassa bunları Hindistan Müslümanlarına sunmuştu. İlk olarak Avrupa’da gördüğü yaşayışın müthiş canlılığı, faaliyeti ve oradaki halkın gürbüzlüğüydü. İkinci olarak, Avrupa’da insan hayatının gözü önünde duran geniş imkanlardı ki bu imkanlar şarkın rüyasından bile geçemeyen şeylerdi. İnsan düşünüyor, yapıyor ve başarıyordu. Üçüncü ve son olarak, Avrupa hayatının maruz olduğu şiddetli ve müthiş tahdidattı. (Bir İslam Mütefekkeri ve Müceddidi, 1949: 4-16).

Dergiye göre, refah içindeki kapitalist cemiyetin içinde ferdi hayatlardan çoğunun uğradığı mahrumiyet, insanlar arasındaki ‘hayvancasına’ rekabet bu rekabetin milletler arasında sebep olduğu felaket, İkbâl’i Avrupa’dan tiksindirmişti. İkbâl’e göre Avrupa hayatı bir kemal örneği olamazdı ve bu hayat ona ülkü olabilecek durumda değildi. Avrupa’yı örnek tutan Hintliler, kendilerini fena halde

şaşırtıyorlardı. İktbal'in sahip olduğu din, Avrupa'da eşi bulunmayan, bir takım faziletler ve kıymetler telkin etmişti. İktbal'e göre batı dünyası bazı bakımlardan iyiydi, fakat İslamiyet daha birçok bakımlardan daha yücesini öğretiyordu. 1908 yılında Lahor'a dönen ve avukatlıkla uğraşmaya başlayan İktbal, çok geçmeden tanınan biri olmuştu. 1922 yılında Hindistan teşrii heyetine aza seçilmiş, 1930 yılında İslam Birliği reisi olmuştu. Madras'ta ve daha başka yerlerde 1928 ve 1929 yıllarında İslamiyet hakkında verdiği altı konferans geniş surette dikkati çekmiş ve İktbal'in Oxford'a konferans vermek üzere davet edilmesine yol açmıştı (Bir İslam Mütefekkeri ve Müceddidi, 1949: 4-16).

Uyuyan Müslümanları uyanmaya davet ettiği belirtilen İktbal'in bütün kuvvetiyle hücum ettiği şeylerin; atalet, kör tevekkül, dini menfi düşüncelerden ibaret saymak ve mücadele hayatından ayrılmak olarak belirtilmektedir. Son olarak İktbal'le ilgili řu ifadelere yer verilmiştir: "İktbal bütün atıl Müslümanları faaliyete davet etmiş ve dinamik bir kafirin, tembel bir Müslümandan daha hayırlı olduğunu söylemek cesaretini göstererek 'Putunun karşısında uyanık kalpli duran bir kafir, Camide uyuklayan bir Müslümandan daha hayırlıdır.' demiştir." (Bir İslam Mütefekkeri ve Müceddidi, 1949: 4-16).

3.2.4. 1950 Yılı Dergi Yazıları

Sebilürreşad Dergisi'nin Nisan 1950 tarihli sayısında "Büyük İslam Şairi İktbal" başlığı altında şair ve filozof Muhammed İktbal hakkında yazı neşredilmiştir. İktbal'in ölümünün 12. yılı dolayısıyla dönemin Pakistan büyükelçisi Mian Beşir Ahmet, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde İktbal'in hayatı, fikir ve sanatı hakkında konferans vermiştir. Sebilürreşad Dergisi de büyükelçinin konuşmalarından bir takım kesitler sunarak Muhammed İktbal'in sanatı, fikri ve hayatıyla ilgili bilgileri Türk okuyucusuna sunmuştur (Büyük İslam Şairi İktbal: Pakistan'a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30).

Şair İktbal'in İslam uyanışı hakkında eserleri ve şiirleriyle çok büyük hizmetlerde bulunduğunu ifade eden dergi, Mehmet Akif'in kendisini çok sevdiğini, eserlerini ve şiirlerini elden bırakmadığını aktarmaktadır. Büyükelçinin konuşmasını

parça parça nakleden derginin aktardığına göre büyükelçi İktbal'le ilgili şunları söylemektedir:

“İktbal, hakikaten büyük bir insandı; çünkü o, milletine siyasi ve ruhi hürriyet haberini vermekle iktifa etmemiş, şüphe içinde bulunan bütün bir beşeriyetin vicdanına barış ve huzur getirecek, her ferdin ruhunu coşturacak bir felsefeyi meydana getirmiştir. Bunun içindir ki onun ehemmiyeti doğduğu ülkenin hudutlarını aşıyor, yine bunun içindir ki şahsın terbiyesi ve dünyanın terakkisi ile alakası olan herkes onun dizi dibine oturup asil ve saf düşüncelerinin pınarından kana kana içmelidir. Kendisi ekseriya dünya Müslümanlarına hitap etmişse de, o kadar büyük bir kuvvetle ve tatlı bir şekilde hakikatten bahsetmiştir ki bütün bir beşeriyet, cihanşümül nağmelerinden ilham ve hız almıştır. İktbal'e göre karanlıkta bocalayan bugünkü insan, kendi içine doğru gözlerini çevirerek kalbindeki hakiki tanrı ışığını görmeye gayret etmelidir.” İktbal'in felsefesinin, Doğu ruhçuluğu ile Batının hareketçiliğini içine aldığı ifade eden büyükelçi, İktbal'e göre hakiki İslamiyet'in bu olduğuna dikkati çekmektedir. (Büyük İslam Şairi İktbal: Pakistan'a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30).

Beşir Ahmet, İktbal'in, Türk milletinin güçlükler içinde bulunduğu bir zamanda kederlendiğini, Türk'ün zaferlere gark olduğu bir zamanda da sevindiğini belirtmiştir. Ahmet'e göre İktbal, 1912 yılında yazdığı ve en çok beğenilen “Şekva” yani “Allah'a Şikayet” adlı şiirinde Allah'tan mümine nimetlerini yağdırmasını niyaz etmiş, ve 1922 yılında yazdığı “Tulu-i İslam” yani “İslamiyet'in Doğuşu” adlı meşhur şiirinde de Türk'ün zaferlerini İslamiyet'in doğuşu olarak kabul etmiştir. Elçi, bu iki şiirin ve diğerlerinin, Hindistan Müslümanlarının asırlarca süren uykularında yardımları dokunduğunu ve onlara yeni bir hürriyet ve macera ruhu aşladığını kaydetmektedir (Büyük İslam Şairi İktbal: Pakistan'a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30).

Beşir Ahmet'in aktardığına göre İktbal Pakistan fikrini ortaya atan ilk kişidir: “Hindistan Müslümanlarının diyarı olan Pakistan, İktbal'in ölümünden dokuz yıl sonra doğmuşsa da, büyük fikri ilk defa 1930 aralığında ortaya atan o olmuş ve Kaid-i Azam Muhammed Ali Cinnah da o muazzam vazifeyi 1947 Ağustosunda tahakkuk ettirmiştir. Bugün Pakistan, biri bu ender yapıyı tahayyül ederek vücuda getiren, diğerleri de mimar ve kurucusu olan bu iki büyük adamın muzaffer abidesi olarak

dimdik ayakta durmaktadır.” (Büyük İslam Şairi İktal: Pakistan’a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30). Yazıda gerek Muhammed İktal’in gerekse Muhammed Ali Cinnah’ın Pakistan’ın kurucu liderleri olduğuna dair vurgu göze çarpmaktadır. Dergi, bu konuşmanın ardından İktal’le ilgili şu bilgileri vermektedir:

“22 Şubat 1873 günü Pencab’ın Siyalkut şehrinde doğdu 21 Nisan 1938 tarihinde, hayatının mühim bir kısmını geçirdiği Lahore şehrinde gözlerini hayata yumdu. 24 yaşında iken Lahor’daki Hükümet Koleji’nden mezun olduktan kısa bir müddet sonra aynı koleje felsefe hocası olarak tayin edildi. Kısa bir zamanda, genç ve inkişaf halinde bir şair olarak tanındı. Yakışıklı hali ve heyecan verici şiirleri onu Pencap Müslüman gençliğinin kahramanı mevkiine koydu. 1905 de Avrupa’ya giderek, bulunduğu üç yıl içinde, çok temayüz etti. Cambridge Üniversitesi’nden lisansını, Münih’ten doktorasını aldıktan sonra Londra’da avukatlık stajını yaptı. 1908 yılında Hindistan’a dönerek avukatlık yapmaya başladı. O ara, Türkiye’nin Trablusgarp ve Balkan harplerinde duçar olduğu felaket Hindistan Müslümanlarının galeyana getirdi. Dünya gidişinde Müslümanların geri kalışları onda derin aksülameller yaptı.” Dergiye göre, şiirlerinde zayıf ve baskı altındaki bir milleti harekete geçirmeye çalışan Muhammed İktal, “Benliğin Sırları, Bensizliğin Sırları” şiirlerinden sonra halka terennüm eden bir şair değil haber getiren bir mürşit ve gaye sahibi bir insan oldu (Büyük İslam Şairi İktal: Pakistan’a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30).

Yazıda son olarak İktal’dan, Hindistan Müslümanlarını uykudan uyandıran kişi olarak bahsedilmekte ve bir şiirinden alıntıyla şu ifadelerle yer verilmektedir:

“ ‘Orta Asya’nın kalbini kabuk bağlamış. Ben o kabuğun içine işlemek istiyorum.’

Nihayet, Hindistan Müslümanlarının kalbini saran o kabuk hiç değilse çatlamaya muvaffak oldu. İktal, bütün Müslüman toplantılarının sevilen bir siması haline geldi. Ekseriya şiirlerini okur ve dinleyicilerini saatlerce hayran ederdi. O heyecana getiren mısralar ile Hindistan Müslümanlarını uykudan kaldırarak onlara şevk telkin etmiştir. Onu, ‘Hakikatin tercümanı’ olarak alkışladılar.”(Büyük İslam Şairi İktal: Pakistan’a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30).

Yukarıda 1947 ve 1950 yılları arasında İslamcı Dergilerde Hindistanlı aydınlar ve liderlerle ilgili yazılara yer verilmiştir. Dergilerin bu isimleri köşelerine taşımaları ve Türk okuyucusuna tanıtmalarının öne çıkan sebepleri arasında; bu isimlerin gerek Hindistan'ın gerekse Pakistan'ın bağımsızlık hareketinin kahramanları, liderleri, aydınları olmaları ya da bir şekilde bağımsızlığa destek vermiş kişiler olduğu gözlemlenmektedir. Muhammed Ali Cinnah, Muhammed İktbal, Pandit Nehru, Mahatma Gandhi ve Mevlana Azad, Hindistan'da başlatılan bağımsızlık hareketinin siyasi ve ideolojik liderleridir. Yazıların neşredildiği dönemde, Türk İstiklal mücadelesinin üzerinden henüz 30 sene bile geçmemiş olması ve zaman zaman Türk İstiklal Savaşı'na, Türkiye Hindistan tarihsel bağlarının kadim oluşuna dair yapılan atıfların önemli olduğu vurgulanmalıdır.

3.3. İSLAMCI DERGİLERDE KEŞMİR MESELESİ

Hindistan'ın kuzeyinde bulunan Jammu-Keşmir, yüzölçümü 200 bin km²'nin üzerinde olan bir bölgeyi kapsamaktadır. Kuzeyde Afganistan'a ve Çin'e, güney ve batısında Pakistan'a, doğu ve güneyinde ise "Hindistan"a komşudur. Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Çin ile sınırlarını paylaşan bir yerde konumlandığı görülmektedir. 1846 yılına kadar Sih imparatorluğunun bünyesinde olan Keşmir, o sene İngilizlerin Sihleri yenmesi sonucu "Amritsar Anlaşmasıyla" Jamnu'nun Hindu Dogra ailesinden Gulab Sing'e satılmıştı. Keşmir, Britanya'ya bağlı fakat doğrudan İngiliz hükümeti tarafından yönetilmeyen ülkedeki 600'e yakın prenslikten birisiydi. Britanya 1947'de Güney Asya'dan çekildiğinde, yönettiği topraklar Hindistan ve Pakistan olmak üzere iki devlete bölünmüş, bölünme ölçütlerinin tam bir açıklık taşıması bazı toprak anlaşmazlıklarını da beraberinde getirmişti (Türk, 2019: 108).

Bağımsızlık sonrası "Taksim Planı" çerçevesinde bu prenslikler/hanedanlıklar Hindistan veya Pakistan'a bağlandılar. Haydarabad ve Keşmir gibi devletlerin hangi ülkeye katılacağı konusunda problemler çıkmış, nüfusunun çoğu Hindu olan Haydarabad Pakistan'a bağlanmak isterken gerek coğrafi problemler gerekse Hindistan'ın baskı kurması sonucu Hindistan'a katılmıştı. Keşmir'de ise durum biraz daha farklıydı. Ülkenin yöneticisi Hari Singh Hindu olmasına rağmen halkın çoğunluğu Müslümanlardan oluşmaktaydı. Keşmir'de nüfusun çoğunluğunu teşkil

eden Müslümanlar Müslüman olmayan bir idareciye bağlı kalmayı istememekteydiler (Ataöv, 1960: 197). Ayrıca hem Pakistan hem de Hindistan Keşmir'i kendi topraklarına katmak istiyordu. İki devletin Ağustos 1947 tarihinde bağımsız olmasından sonra, Pakistan Keşmir'i kendi topraklarına katabilmek için Ekim 1947 tarihinde Keşmir'e bir Peştun ordusu gönderdi. Bunun üzerine Hari Singh yönetimindeki Keşmir'in Hindu emirliği, Hindistan'dan yardım talep etmiş ve bu talep, Keşmir'in Hindistan'a katılması şartıyla kabul edilmişti. Keşmir prensliği ile Hindistan arasında imzalanan 26 Ekim 1947 tarihli "Katılım Anlaşması"yla Keşmir Hindistan'a katılmıştır (Ahmad, 2013: 73).

Aynı yılın sonuna doğru bağımsızlıklarını yeni ilan eden iki devlet Keşmir meselesi yüzünden savaşa girmişlerdir. Hindistan 1 Ocak 1948 tarihinde Keşmir meselesini BM Güvenlik Konseyine taşıdı. BM 1 Ocak 1949'a kadar iki ülke arasında bir çatışma yaşanmaması konusunda yardımcı oldu. BM'nin 21 Nisan 1948 tarihli, BM Güvenlik Konseyi kararı şu şekildeydi:

"Hindistan ve Pakistan, her iki devlette Jamnu ve Keşmir'in Hindistan veya Pakistan'a bağlanma sorununun, demokratik yöntem olan serbest ve tarafsız referanduma göre karar verilmesini istemektedir." (Ahmad, 2013: 73-74). BM, halk oylamasını organize etmek ve bir uzlaşma sağlamak adına Yeni Delhi'ye ve Pakistan'ın o zamanki başkenti Karaçi'ye bir delegasyon gönderme kararı almıştı. Amerikalı denizci Amiral Chester Nimitz iki ülke arasındaki görüşmelere öncülük edecekti ancak bu hiç bir zaman mümkün olmadı (Reidel, 2014: 57).

Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1948 yılından 1950 yılına kadar üç farklı dergide yayınlanan 10 farklı yazıda "Keşmir Meselesi" dergilerin ve yazarların gündemine alınmış ve kimi zaman özel başlıkla, kimi zaman ise "haber" başlığıyla okuyucuya sunulmuş, dönemin kendi koşulları içerisinde değerlendirilmiştir.

3.3.1. 1948 Yılı Dergi Yazıları

Selamet Dergisi'nin 2 Nisan 1948 tarihli "Pakistan Devletinin Durumu" başlıklı yazısında, "Pâkistan, bugün en büyük İslâm devletidir ve bu devlet kuruluşunun ilk günlerini takip eden gürültülerden sonra varlığını teşkilâtlandırmak lâzım geldiğini anlayarak bütün teşkilâtını yeniden kurmuş, karşılaştığı bütün güçlüklerle savaşmış ve nihayet muvaffak olmuştur." denilerek o tarihten iki sene önce Pakistan Devleti'nin kurulduğundan (14 Ağustos 1947), kurucu lider Muhammed Ali Cinnah'tan (ö. Eylül 1948) ve devletin iki yıl içerisinde nasıl örgütlendiğinden bahsedilerek Hindistan'la yaşadığı Keşmir sorununa da değinilmiştir (İslam Milletlerinin Hayatı: Pakistan Devletinin Durumu, 1948: 7).

Yazıda Pakistan'ın, komşusu Hindistan'la münasebetlerinin iyi olmadığı vurgulanmış ve bu durum, Keşmir'in mukadderatının henüz taayyün edilmemiş olmasına bağlanmıştır. Yazı, "Her Pakistanlı, Hindistan'ın kendi devletine karşı geldiğini ve onun egemenliğine meydan okuduğunu hissediyor. Onun büyüklüğüne güvenerek Pakistan'ı ortadan kaldırmak istediğine inanıyor. Bu yüzden iki taraf arasında güven ve samimiyet kurulamamaktadır. Bunun neticesi olarak Keşmir'de başlayan kıyam, Pakistan'ın eseri sayılmış ve Hindistan Keşmir'e askeri kuvvetler göndermiş ve kıyama bastırmak için müdahale etmiştir." şeklinde devam ederek tüm bu yaşanan hadiselerin Pakistan'ın milli şuurunu kuvvetlendirmeye yardım ettiği ve varlığını temellendirdiği ifade edilmiştir (İslam Milletlerinin Hayatı: Pakistan Devletinin Durumu, 1948: 7).

Selamet Dergisi'nin 12 Ağustos 1948 tarihli "Hindistan ve Pakistan Hakkında" başlıklı yazı, iki ülkenin bağımsızlık yıldönümlerinden birkaç gün önce kaleme alınmıştır. Keşmir meselesiyle ilgili olarak halkoyuna başvurulmasına dair düşüncelerin vurgulandığı yazı, "Burada bir plebisit yapılacak ve halk hangi tarafı istiyorsa ona rey verecektir. Netice Pakistan lehinde tezahür ederse Keşmir Pakistan'a iltihak edecek, yahut Hindistan lehinde tezahür ederse Keşmir de Hindistan'a katılacak, yahut halk müstakil yaşamayı arzu ederse o zaman burası müstakil bir devlet olacaktır." 1948 tarihinde kabul edilen ancak hiç bir zaman uygulanmayan BM'nin

Keşmir’de plebisit yapılmasına dair kararına atıfta bulunmaktadır (Hindistan ve Pakistan Hakkında, 1948: 10).

Yazının devamında, “Bizim bütün temennimiz bütün bu meselelerin hakkaniyet dairesinde hal olunarak iki büyük ve kardeş memleketin el ele vererek kuvvetlenmeleri, ilerlemeleri ve dünya sulhunun en kuvvetli destekleri arasında yer alarak parlak bir istikballe karşılaşmalarıdır. Bütün şark ve bütün dünya bu inkişafı büyük bir sevinçle karşılayacaktır.” ifadelerine yer verilmiş ve bu iki kardeş devletin barışmalarından duyulacak memnuniyetin önemine dikkat çekilerek, “Temennilerimiz bu iki kardeş memleketin el ele vererek yaşamaları, dünya sulhunu destekleyerek ilerlemeleri ve parlak bir istikbal kurmalarıdır” denilmiştir (Hindistan ve Pakistan Hakkında, 1948: 10).

Ömer Rıza Doğrul’un Aralık 1948 tarihinde Sebilürreşad dergisinde “Bir fesat yüzünden birbirine düşen iki memleket” alt başlığıyla kaleme aldığı yazıda biri Müslüman, diğeri Şarklı fakat ikisi de birbirine sınıksız bağlı iki büyük memleket arasında Keşmir meselesi yüzünden bir muharebe meydana geldiği belirtilerek iki taraf arasında gerçekleşen çarpışmaların önlenemediği takdirde Asya da var olan sulhun bozulacağı ifade edilmiştir (Doğrul, 1948(b): 360).

1947 yılında her iki devlette bağımsızlıklarını birer gün arayla ilan etmiş ve akabinde Hint coğrafyasında sayıları yüzleri bulan prenslikler iki taraftan birine bağlandıklarını belirtmişlerdi. Keşmir prensi Hindu olması sebebiyle Hindistan’a iltihak ettiğini bildirmiş ve bu durum Hindistan’ın yeni komşusu Pakistan ve Keşmir’de yaşayan Müslüman ahali tarafından hoş karşılanmamıştı. Her iki ülke arasında sıcak çatışmaların yaşanması sonucu BM Güvenlik Konseyi devreye girerek hem Hindistan’a hem de Pakistan’a heyet göndermiştir. Arabulma Komisyonunun araştırmalarına göre, Keşmir’de Hindu Prense karşı bir halk ayaklanması gerçekleşmiş, Prens ise Hindu olmaktan istifade ederek Hindistan’dan yardım istemiş ve Hindistan’da ona askeri kuvvetler göndermiştir (Doğrul, 1948(b): 360).

Doğrul'un aktardığına göre, "Arabulma heyetinin raporlarına göre Kışmir'in Hindû mihracesi 1947 Ekiminde Hindistan'a iltihak ettiğini ilân etmiştir. Bu sırada memleketin içinde bir kurtuluş hareketi bulunuyordu. Hindistan da Mihraceye yardım için askerler göndermiş, bunun üzerine hudut kabileleriyle Pâkistan askerleri de müdahale etmişlerdir." (Doğrul, 1948(b): 360).

Ömer Rıza beye göre Pâkistan'a bitişik olan Keşmir nüfusunun yüzde sekseni Müslüman'dır ve muhakkak olan bir şey varsa Keşmir'de yaşayan Müslümanların bu mihracelikten kurtulmak istedikleridir. Doğrul, "Yapılması gereken ise Hindistan ve Pakistan Keşmir'den çekilmelidir. Sonra Keşmir halkına müracaat edilerek hangi tarafa katılmak istediklerini sormak ve halkın cevabına göre hüküm verilmelidir. Bu meselenin büyümesi Asya'nın güvenliğini tehlikeye sokar." demektedir. Hindistan'daki milliyetçilik hissini bu meseleyi kaşdığına dikkati çeken Doğrul, son olarak, iki komşu devletin Asya'nın sulhuna, hayat ve istikbaline en mühim rolü oynayacak iki büyük ve kıymetli devletin vakitlerini bu fesadla heba etmemeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Doğrul, 1948(b): 360).

Ehli Sünnet Dergisi'nin 15 Ekim 1949 tarihli "Keşmir İhtilafı" başlıklı yazısında Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan komisyonunun Keşmir meselesini halletmek amacıyla uyguladığı usullerin tenkit edilebileceği fakat şimdiye kadar görülen başarısızlığın komisyonun sebatsızlığına atfedilemeyeceği vurgulanmaktadır (Dış Haberler: Keşmir İhtilafı, 1948: 16).

Komisyonun hem Hindistan'a hem de Pakistan'a kabili telif olmayan teminatlarda bulunduğunu ifade eden yazıda, "Hindistan, Azad Kışmir kuvvetlerinin dağıtılması ve bugün kontrolleri altında bulunan arazinin plebisit yapıncaya kadar mahalli idare makamı olan Şeyh Abdullah Hükümetine devri hakkındaki fikrinin komisyonca kabul edildiğine katiyetle inanmaktadır. Pakistan ise, komisyonun şuna razı olduğuna İnanmaktadır: Azad Kışmir kuvvetleri, bütün askerî kuvvetler Kışmir'den çekildikten sonra araziye Azad Kışmir Hükümetine devredecektir." (Dış Haberler: Keşmir İhtilafı, 1948: 16).

Ortada böyle bir durum varken Hindistanlı liderler Keşmir'in, ülkelerinin bir parçası olduğunu ilan etmiş ve bu duruma yazıda değinilmiştir. Yazının devamında, “Kışmirin istikbali kendilerinin de bildirdikleri gibi, halen Birleşmiş Milletler Komisyonunun tanzimle uğraştığı plebisite bağlı olduğu bir zamanda, Kışmir mümessillerini Hindistan Meclisine kabul ederek, Mr. Nehru'nun, Kışmir'in Hindistan'ın bir parçası olduğunu ilân etmesi yakışık almaz bir harekettir. Pakistan, davasının, Hindistan kadar, kuvvet ve adaletine inanmaktadır. Herhangi bir tarafın netice kendi lehinde tecelli etmiş gibi hareket hakkı yoktur.” denilerek, bu açıklamaların Asya'nın sulhüne gölge düşüreceği belirtilmiştir. Ayrıca Hindistan Başbakanı Nehru Keşmir konusunda takındığı tavır sebebiyle eleştirilmiştir (Dış Haberler: Keşmir İhtilafı, 1948: 16).

3.3.2. 1949 Yılı Dergi Yazıları

Selamet Dergisi'nin 19 Ocak 1949 tarihli “Hindistan ve Pakistan arasında iyi münasebetler kuruluyor” başlıklı yazısı, Hindistan ve Pakistan'ın Keşmir meselesi yüzünden neredeyse çatışacaklarını, aralarında büyük bir harp kopacağını, meselenin hallolduğunu ve felaketin önlendiğini okuyucularına duyurarak başlamaktadır (Hindistan ve Pakistan Arasında İyi Münasebetler Kuruluyor, 1949: 15).

Dergiye göre, bu iki devlet Ağustos 1947 tarihinde birlikte doğan iki ikiz kardeşlerdir. Bu iki kardeş arasında olası bir harp çıkması, iki tarafında da hürriyet ve istiklale kavuşmalarıyla kazanılan her şeyi tehlikeye düşürecektir. Yazının devamında, “Şark ve İslam alemi bu yüzden en büyük kayıplara uğradı. Bu kayıpların büyüklüğünü akıldan geçirmek bile bir faciadır. Çok şükür ki facia, dirayet ve basiretle önlenmiş ve iki memleket arasında kardeşlik ve dostluğa yaraşan bir samimiyet devrinin başlamakta olduğu belirmiştir.” denilerek iki ülke arasında çıkması muhtemel bir savaşın hem Asya'ya hem de İslam dünyasına çok büyük zararları olacağı vurgulanmıştır (Hindistan ve Pakistan Arasında İyi Münasebetler Kuruluyor, 1949: 15).

Dergiye göre, Birleşmiş Milletler iki kardeş memleket arasında meseleyi temelinden halledecek ve her türlü fesadı önleyecek bir hal çaresi bulmaya muvaffak

olmuş ve bu durum olumlu karşılanmıştır. Şark milletlerinin kavga ederek değil, birbiriyle anlaşarak ve birbirlerini destekleyerek ilerlemeleri, kuvvetlenmeleri ve dünya siyasetine hâkim bir durum almaları dergi yazarlarınca savunulan en esaslı meselelerden birisidir. Bu milletlerin dünyayı “evirip çevirecek” yeni dehalar yetiştireceğine inandıklarını belirten yazarlar, “Hindistan ile Pakistan Keşmir meselesi üzerinde, ihtilaflara son verecek, Keşmir halkının reyine en büyük değeri sağlayacak tarzda anlaşmakla bizi bu inkisardan kurtarmış ve ümitlerimize taze bir hayatıyet vermiş oluyorlar. Bu yüzden biz, hem Şarkın huzur ve emniyetini sağladıkları, hem istikbal namına beslediğimiz ümitleri sağladıkları için Hindistan ve Pakistan devlet adamlarına teşekkür ediyor ve aradaki bütün meselelerin hal edilmesini en kuvvetli, en samimi işbirliğinin iki taraf münasebetlerine hâkim olacağı sırayı bekliyoruz.” diyerek iki ülke arasındaki dostluğun önemine ve savaş çıkması durumunda elde edilen kazanımların kaybedileceğine dikkat çekmişlerdir (Hindistan ve Pakistan Arasında İyi Münasebetler Kuruluyor, 1949: 15).

Selamet Dergisi'nin 26 Ocak 1949 tarihli, “Hindistan ile Pakistan” alt başlıklı yazısında şarktan gelen sevindirici haberin Hindistan ile Pakistan arasında Keşmir yüzünden baş gösteren sürtüşmelerin bertaraf olduğu ve iki ülke arasında ateşkes emrinin verildiği ifade edilmiştir. Keşmir halkının reyine başvurulacağını belirtildiği yazının devamında, “İki memleket bu şekilde hareket etmekle ve anlaşma yolunu tutmakla isabet etmiş ve çok büyük felaketleri önlemişlerdir. Bu neticeyi elde etmeye muvaffak olan iki kardeş millet arasında en samimi dostluğun ve el sıkma iş birliğinin hüküm sürmesi yüzünden en büyük sevinci duyacağımızı belirtmek isteriz.” şeklinde ifadeler yer verilerek daha önceki dergi yazılarında olduğu gibi iki ülkenin barış yapmasından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir (Şark ve İslam Alemi: Hindistan ile Pakistan, 1949: 12)

3.3.3. 1950 Yılı Dergi Yazıları

Pakistan Matbuat Ataşesi Muhammed Dadaş, Ehli Sünnet Dergisi yazarlarından Abdurrahim Zapsu'yu, Keşmir Başkanı Serdar Muhammed İbrahim'in de bulunacağı bir çay ziyafetine çağırılmış ancak davetiyenin dergiye geç ulaşmasından ötürü Zapsu toplantıya katılamamıştır. 15 Şubat 1950 tarihinde “Keşmirli

Kardeşlerimiz” başlıklı yazısında Abdurrahim Zapsu bu meseleye değinmiş ve Keşmir Başkanının gazetelere yansıyan konuşmalarını köşesine taşımıştır. Zapsu’nun aktardığı konuşmaya göre Serdar Muhammed, “Biz Türk milletinden bir şey istiyoruz. Türk milleti ve hükümeti bu meseleyi tetkik etsinler. Eğer verecekleri hüküm aleyhimizde olursa derhal Keşmiri terkedeceğiz. Eğer bu hakşinas millet hakkımıza inanırsa bize manevî kuvvet versin. Hindistan hükümeti Keşmir üzerinde hiç bir hakkı bulunmadığını bilmelidir. Pakistan’la Türkiye arasında coğrafi bir bağ bulunmayabilir, fakat Türklerin her sıkıntısı Pakistan’ın teessürüdür. Türkiye’nin her türlü sıkıntısında Pakistan daima yardıma koşacaktır. Kanaatimce bu iki milleti birbirlerine daha yaklaştırmak elzemdir ve mümkündür. Pakistan, Türkiye’den çok şeyler öğrenmek zorundadır Pakistan milletinin duası Türkiye’nin refahına müteveccihdir.” ifadelerini kullanmış ve yine Zapsu’nun ifadesiyle “İnsanlar arasında kardeşlik tesis eden Kur’ânî Azimüşşanın tebligatını” hatırlatmıştır (Zapsu, 1950: 11).

Zapsu yazısının devamında Keşmir Başkanının demek istediklerini kendi diliyle şöyle aktarıyor:

“Ey Müslüman Türk kardeşler, bizim dâvamız o kadar kat’î ve o kadar gayrıkabili red bir davadır ki yalnız tetkik etmek kafidir. Türk hükümetiyle Türk gazetecileri bunu tetkik etsin eğer bizim haksız olduğumuza hükmederlerse biz derhal Keşmir’i terke hazırız. Şu halde davamızın müdafaası tarafgirlik ifade etmez, belki hakkın kendisidir.” Tarih boyunca haksızlığı kabul etmeyen ve İslam camiasının liderliğini yapan bir millet olduğumuzu hatırlatan Zapsu, “Biz gayrın hakkını tanıırken ve müdafaası için bütün varlığımızla çalışırken nasıl olur da öz kardeşimiz bulunan Keşmir’in apaçık hakkını müdafaadan kaçınırız. Bu bizim için her noktadan vazifedir. Gerek hükümetimiz ve gerekse gazeteci arkadaşlarımız bu mukaddes vazifeyi seve seve yapacaklardır.” diyerek hem Türkiye hükümetinin hem de meslektaşlarının durması gereken noktayı işaret etmektedir (Zapsu, 1950: 11).

On sekiz milyon İslam Türk yurdundan Keşmir’e mesaj iletildiğini belirten Zapsu, “İnsanlar birbirlerinin âzalarıdır, çünkü hepsi yaratılıştan bir cevherden yaratılmışlardır. Vücudun bir uzvu herhangi bir hastalığa tutulursa, diğer uzuvları da birden müteessir olurlar. Ey insan oğlu! Eğer sen başkasının derdi ile mihnetlenmezsen

sana insan demek yakışmaz. İslâm'ın bu prensibi bütün insanları tek vücudun birer uzvu savıyor, hangi cins mezhebden olursa olsun insanîyet bünyesine arız olan bir hastalıktan bütün insanların mustarip kalmasını emrediyor. Hal böyle iken nasıl olur da aramızdaki İslam kardeşliğini unutarak sizin hakkınız için çalışmayalım. Buna çalışmak bizim en mukaddes vazifemizdir. Zira İslam camiası tek bir vücuttur. Bu vücudu yıkmak için çalışanlar er geç yıkılacaklardır. Bütün Türk Müslümanlarının kalbi sizinler beraber çarpıyor sevgili Keşmirli kardeşler.” diyerek yazısını noktalamış ve ‘İslam kardeşliği’ gereğince Türkiye’nin Keşmir halkına destek vermesi gerektiğini belirtmiştir (Zapsu, 1950: 11).

Sebilürreşad Dergisi yazarlarından Mehmet Raif Ogan, Mart 1950 tarihinde kaleme aldığı “ Pakistan kardeş bir İslam devletidir” başlıklı yazısında Pakistan’ın yurdumuza ne kadar uzak olursa olsun candan dostluğu, bize o nispette yakın büyük bir İslam devleti olduğunu söylemektedir. Pakistan’ın, Eskişehir’de 4-5 Mart 1950 tarihinde meydana gelen sel felaketinde evsiz ve açıkta kalan kardeşlerine ilk yardımı yapan devletlerden biri olması, Ogan’a göre, uzak bir dindaş memleketin ve onun halkının asilane heyecanı ve şefkat tezahürüdür. Pakistan’ın tarih ve medeniyetinin ne kadar eski ve parlak olursa olsun yeniden hayata doğuş bakımından çok genç olduğunu vurgulayan Ogan, Türkiye’nin, Pakistan’ı ve onun milletini, gençlik ve gelişme devresinde hiç olmazsa manen kuvvetlendirmek gerektiğini ve bunun kutsal borçlarımızdan olduğunu belirtmektedir (Ogan, 1950: 393).

Keşmir ülkesinin devlet başkanının hem Türk halkından hem de Türk matbuatından destek beklediğini okuyuculara aktaran Ogan, “Dindaşlarımız, maddeten onlara elimizi uzatamayacağımızdan gafil değildirler, onların istedikleri ruh kudretlerini takviyedir.” diyerek Türkiye’nin henüz maddi olarak Keşmir’e ve Pakistan’a yeterli desteği veremeyeceğini ancak manevi destek verebileceğini aktarmaktadır (Ogan, 1950: 393).

Raif Ogan, yazısının devamında Adana’da yayın yapan “Yeni Gün” adlı bir gazetenin Hindistan ile Pakistan arasında bazı meseleler üzerindeki anlaşmazlığın mesuliyetini İslam dinine ve Pakistan’a yüklemesini eleştirmiş, “Pakistanlı dostlarımızın dahi bildikleri üzere matbuatı serbest olan bir memlekette çıkan herhangi

bir gazete, o yurt halkı çoğunluğunun birleşik fikirlerini temsil etmez.” diyerek Yeni Gün gazetesinin fikirlerine itibar edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır (Ogan, 1950: 393).

Sebilürreşad Dergisi'nin “Dış Haberler” başlığı altında aktardığı yazıya göre Afgan milliyetçilerinden oluşan büyük bir grup Ramazan ayının dördüncü günü Cuma namazında toplanarak lüzum görüldüğü takdirde “Keşmir Cihadına” katılabileceklerini ilan etmişlerdir (Dış Haberler, 1950(a): 93).

3.3.4. 1951 Yılı Dergi Yazıları

Ehli Sünnet Dergisi'nin Şubat 1951 tarihli sayısında Dünya Müslümanları Konferansı sekreteri İmamullah Han'ın Türkler ve Türkiye hakkındaki sözlerine yer verilmiştir. Dünya Müslümanlar Konferansı'nın bir ülkede yaşayan Müslümanların dertlerinden diğerlerini haberdar etmek olduğunu ve yer yüzünde yaşayan Müslümanların içinde buldukları şartları birbirlerine anlatmak olduğunu vurgulayan İmamullah Han, bu konferansın aynı zamanda Müslümanların davalarını dünyaya bildirmek olduğunu belirtmiştir. Han, bu sebeple Jamnu ve Keşmir vilayetinde bulunan üç buçuk milyon Müslüman'ın serbest bir şekilde oy kullanabilmeleri adına dünyanın muhtelif yerlerinde bulunan ve bir milyondan fazla kişinin imzasını taşıyan bir mil uzunluğunda bir evrakı beraberinde taşıdığını söyleyerek Keşmir halkının serbest ve tarafsız bir şekilde plebisit yapma hakkını desteklediklerini ifade etmiştir. Yazının devamında Han, “Hem Hindistan hem de Pakistan enternasyonal bir anlaşma ile buna bağlıdırlar. Pakistan ve Hindistan için kurulan Birleşmiş Milletler Komisyonuna 13/8/1948 ve 5/1/1949 tarihli kararlarla bu anlaşma dahildir. Şimdi ise Hindistan bu anlaşmadan geri çekilmektedir. Güvenlik Konseyinin vazifesi açıktır ve Müslüman dünyası Birleşmiş Milletlerden sadece kendi kararlarını yerine getirmelerini istemektedir. Son üç sene zarfında Hindistan'ın inadı bir kararın varılmasına bir engel olmuştur. Bu gecikme Keşmir ve Pakistan halkının arzularında geniş bir boşluğa sebep olmaktadır. Pakistan halkı sulh seven bir halktır ve harbe sürülmedikçe harbe girmek arzusunda değildir. Fakat Hindistan bu siyasi muhalefeti devam ederse korkarım ki bu sulh seven halk başka çarelere baş vurmak mecburiyetinde kalacaktır.” diyerek mevcut durumun devam etmesi halinde iki

ülkenin savaşın eşiğine gelebileceği uyarısında bulunmaktadır. Han, son olarak Keşmir meselesinde sempatik tavırları dolayısıyla Pakistan halkının Türk kardeşlerine müteşekkir olduğunu ve Keşmir dâvasının müdafaasında Pakistan'ı desteklemekle yaptıkları iş birliği için Türk basının özellikle teşekkürle layık olduğunu söylemiştir (Han, 1951: 14-15).

Yukarıda 1948 ve 1951 yılları arasında kaleme alınan “Keşmir” özelindeki yazılarda dikkati çeken husus hem Hindistan'ın hem Pakistan'ın kardeş devlet oldukları, bu iki devletin aralarında çıkacak bir savaşın Asya'nın barışına gölge düşürecekleri ve bağımsızlıkla kazandıkları konumlarını birbirleriyle çatışarak ve savaşarak geçirmemeleri gerektiği üzerinde durmalarıdır. Gerek Müslümanlar tarafından kurulmuş bir devlet olması gerekse Türkiye ile yakın ilişkiler içerisinde olması Pakistan'ı, yukarıda zikredilen “İslamcı Dergiler” tarafından önemli kılmaktadır. Özellikle BM'nin “Keşmir ülkesinde referandum yapılması” yönündeki 21 Nisan 1948 tarihli kararının o tarihten sonraki dergi yazılarının ve yazarlarının gündeminde yer aldığı görülmektedir. İslamcı dergilerin bu tarihten sonra konuya yaklaşımı Keşmir'de plebisitin yapılması ve çıkacak sonuca her iki devletinde rıza göstererek aralarındaki çatışmaya son vermelerine yönelik olduğu dikkati çekmektedir.

Hindistan'ın 1947 yılında Hindistan ve Pakistan adıyla iki parçaya bölünmesinden bu yana, Keşmir'de sınırların çizilmesi, iki devlet arasındaki uyumsuzluk olarak varlığını sürdürmektedir (Erdal, 2018: 89). Asya kıtasının güneyinde yer alan bu iki devlet arasında Keşmir sorunu tüm diplomatik girişimlere rağmen çözülememiştir (Emre, 2017: 72). Yarım asırdan fazla bir süredir devam eden bu sorun iki devletin 1947, 1965 ve Kargil krizi yüzünden 1999 yıllarında savaşmalarına neden olmuştur. BM'nin, Keşmir'de referandum yapılmasına dair kararının uygulanamamış olması başta Keşmir ve Keşmir halkı olmak üzere iki ülkeyi meşgul etmekte, yormakta ve bölge ülkelerini olası bir nükleer savaş tehdidi altında bırakmaktadır. Sorun ayrıca BM'nin gündemindeki en eski konulardan birisi olmaya devam etmektedir. Bugün üç parçaya bölünen eyaletin yüzde 43'ü Hindistan'ın, yüzde 37'si Pakistan'ın ve yüzde 20'si Çin'in elinde bulunmaktadır (Riedel, 2014: 57).

3.4 İSLAMCI DERGİLERDE HİNDİSTAN’LA İLGİLİ DİĞER YAZILAR VE HABERLER

Çalışmanın bu bölümünde 1947 ve 1951 arasında İslamcı Dergilerde yayımlanan yazılarda Hindistan’la ilgili birbirinden bağımsız haber, yazı ve fıkralara yer verilecektir.

3.4.1. 1947 Yılı Dergi Yazıları

Burhan Felek, Aralık 1947 tarihinde Selamet Dergisi’nde çıkan yazısına, “ülkemize hayatlarıyla, zekalarıyla ve hünerleriyle hizmet etmiş binlerce Türk’ün kabrinin ‘çok iyi şartlar’ altında olmadığını” söyleyerek başlamıştır. Ardından “birkaç hatıra” diyerek, Hindistan’da bulunan “Tipu Sultan”ın hayatından ve sonrasında kendisi için yapılan türbeden söz etmiştir. Feleğe göre Tipu Sultan’ın türbesi, “Bu adamın türbesi o zamandan beri ve hâlâ bir ziyaretgâhtır. Kapısında muayyen saatlerde hâlâ nöbet boruları çalınır. Siyah mermerden yapılmış olan türbenin dış duvarlarında kendisinin kahramanlıklarını öven beyitler vardır. Türbe yirmi dört saat açıktır ve içeride buhurlar yanar. Her ziyaretçi onun sandukası üzerine çiçekler serper. Zaten türbeye nasıl hürmet edildiğini gidip Hindistan’da görmeli. Bu adam İngilizlere isyan etmiş ve onlarla dövüşmüştür. Kendisi en son mukavemet kahramanlarındandır. Fakat bizim Hindi ziyaretimiz esnasında İngilizler bu türbeye asla dokunmamışlar ve halkın Tipu Sultana karşı -şüphesiz İngilizlere karşı dövüştüğünden ötürü- gösterdiği büyük hürmet ve takdis hislerine hürmet etmişler ve kendilerine isyan remzi olan bu türbeyi kapatmak akıllarına gelmemiştir.” (Felek, 1947: 3-13). Tipu Sultan bu mücadeleleri sırasında Osmanlı Devleti’yle yazışmış ve yardım istemiştir (Özcan, 1998(a): 81-83).

Konuyu oldukça farklı bir noktaya taşıyan Felek yazısına şöyle devam etmektedir: “İstanbul’a gelmiş olan Hind ticaret heyeti Bursa’ya gittiği sırada âzalar, Sultan Osman’ın türbesini ziyaret etmek arzusunu izhar etmişler. Mihmandarlar, türbenin gayet mühmel ve bakımsız bir halde olduğunu bildikleri için âzayı biraz oyalayarak oraları süpürtüp temizlemişler. Hind heyeti azasından bir Müslüman türbeye girince ellerini açıp, Cenabı Haktan kendilerine de böyle bir kurucu vermesini dua etmiş... Bana bunu anlattıkları zaman, içime hüznü çöktü. Kuzum arkadaşlar

‘Cumhuriyetçi’ olmak, tarihimizi ve tarihimizde bize hizmet etmiş olanları, hattâ devletimizi kurmuş olanı unutmak mı demektir. Neden bu güzel rejime bu kadar kötü bir lüzum isnad ediyoruz. Memleketimize hayatlarıyla, zekâlarıyla, hünelerleriyle hizmet etmiş binlerce Türkün kabri hakikaten bizi mahzun edecek bir durumdadır. İnkılap başlarında belki bir zaruret olan bu hareketin artık bugün manası yoktur. Cumhuriyet idaresi ölüden ve mezardan korkmaz. Tarihte yaşayan bir adamın ise türbesinin kapatılması, ona karşı sadece hürmetsizlik olur, yoksa onu yaşamakta olduğu Türk tarihi sahifelerinden silemez.” diyerek Türkiye’ye, hayatlarıyla, zekâlarıyla, hünelerleriyle hizmet etmiş binlerce Türkün kabrinin ve türbelerin bakımsız bırakılmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir. Burhan Felek, o sıralar Fatih’e bir dostunu ziyaret için gittiğini ve Fatih’in türbesini hiç ummadığı şekilde gördüğünü okuyucusuyla paylaşarak, “İstanbul’u fethetmiş ve biz torunlarına bırakmış olan Fatih’in türbesi ve civarını gördüğüm zaman kendimi tokatlıyacak hale geldim.” demektedir. Türkiye’yi kuranları, Türkiye’yi kuvvetlendirenleri, Türkiye’ye hizmet edenleri taziz etmenin borcumuz olduğunu ifade eden Burhan Felek, Türkiye’de herkesin, türbelere ve kabirlere hürmet etmekle mükellef olduğunu ve türbelerle ilgili kanunun kaldırılmasına teşebbüs etmek gerektiğini şöyle vurgulamaktadır:

“Türkiye’de herkes, istisnasız herkes türbelere ve kabirlere hürmet etmekle müttefiktir. Onun için bugünkü durumu ihdas etmiş olan ve vazifesini görüp artık hikmeti vücudu kalmamış bulunan kanunun hemen kaldırılmasına teşebbüs etmek gerektir. Tâ ki Cumhuriyet çocukları kıymetli ecdadına hürmet imkânlarını bulsunlar!” (Felek, 1947: 3-13). Feleğin bahsettiği yasa 30 Kasım 1925 yılında kabul edilen 677 sayılı “Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım unvanların men ve ilgasına” dair kanundur (Resmi Gazete, 1925: 141).

3.4.2. 1948 Yılı Dergi Yazıları

Eşref Edip’in, Şubat 1948 tarihinde, İslam-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuasında kaleme aldığı “Dünya İslam Kongresi” başlıklı yazıda Pakistan’ın o zamanki başkenti Karaçi’de düzenlenecek olan İslam Kongresi ele alınmıştır. Edip’in aktardığına göre Vatan gazetesi muhabirlerinden Faruk Fenik, kongreyle ilgili “Müslüman Birliği Reisi” Navvabzade Raşid Ali Han ile bir görüşme yapmıştır. Faruk

Feniğe beyanat veren Raşid Ali Han, Müslüman memleketlerin el ele vererek çalışmak zorunda olduklarını vurgulayarak, “Karaçi’de toplanacak olan kongreye, büyük ehemmiyet veriyor ve Türkiye’nin bize bu hususta yardım etmesini bekliyoruz. Bugün Türkiye, İslâm memleketlerinin lideri vaziyetindedir. Türkiye’nin yaptığı inkılap, İslâm memleketlerinde birer meşale olarak parlıyor. İslâm memleketlerinin Türkiye’den alacağı birçok ders vardır. Biz Pakistanlılar, Türkiye’nin hayranıyız! Dünya İslâm Birliğinin temelleri atılırken, Türkiye’nin bize müzahir olmasını istiyoruz. İslâm âleminin dünyaya ışık ve medeniyet saçtığı günler tekrar gelecektir. Dünya Müslümanları kongresinde alınacak kararlar İslâm âleminin kalkınmasını sağlayacak, İslâm memleketleri arasında işbirliğini tesis edecektir. Büyük bir İslâm Üniversitesinin açılması, düşündüğümüz ilk işler arasındadır.” şeklinde konuşmuş ve Türkiye’nin İslam memleketlerinin lideri olduğunu, Müslüman memleketlerin Türkiye’den alacakları çok derslerin olduğunu ve Pakistanlılar olarak Türkiye’ye hayran olduklarını dile getirmiştir (Edip, 1948: 2).

Bu kongreye Türkiye’nin de katılması gerektiğini belirten Eşref Edip, hükümetin laik olduğunu ileri sürerek bu kongreye katılmama ihtimalini yazısında tartışmaktadır. Eşref Edip, “Acaba hükümet, lâik olduğunu ileri sürerek dünya İslâm milletlerinin bir araya geleceği böyle mühim bir içtima ile alâkadar olmamak fikrinde midir? Fakat bunun lâikliğe dokunur nesi vardır? Türkiye, dâhili idaresinde lâik bir şekil kabul etmekle, İslâm milletlerinin müşterek meseleler hakkında konuşup görüşmelerde de alâkadar olmamak icap etmez ya! Bilhassa Slâv Birliği gibi büyük tehlikelerin kendini gösterdiği bir zamanda, Türkiye’nin arkasını emniyetle dayayabileceği bir kuvvete karşı alâkasızlık göstermesi, büyük bir hata olur. Baştan başa Müslüman olan Türk milleti namına icrayı hükümet eden zevat, bu muazzam fırsat karşısında böyle mânâsız bir ihmalde bulunacak olursa, elbette ki bu, Türk milletinin şahsiyeti mâneviyesi namına yapılmış bir şey olmayacak, hükümet ricalinin ancak şahsi kararlarından ibaret kalacaktır.” şeklinde ifadeler kullanmış ve kongreye katılmanın önemine dikkat çekerek aksi bir durumun Türk halkının değil Türk hükümetinin kendi şahsi tercihi olacağını beyan etmiştir. Gazeteciler cemiyetinin bu kongreye önem vermelerini ve Karaçi’ye Türkiye’den muhabirlerin gönderilmesi gerektiğini ifade eden Eşref Edip Bey, kongreye gidecek heyette Mareşal Fevzi Çakmak, Rauf Orbay, Fatin Gökmen, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Nuri Demirağ gibi

isimlerin olmasının doğru olacağını da ayrıca vurgulamıştır. Edip, bu beş kişilik heyetin, Müslüman Türk milleti namına Hindistan'a gidip dünya İslam Kongresi'ne katılmasını, "Türkiye'nin İslâm dünyası ve Şark Milletleri arasındaki şeref ve itibarını göklere çıkaracağına ve Türkiye'nin dostlarını sevindirip düşmanlarını düşündüreğine hiç şüphe yoktur." şeklinde yorumlamıştır (Edip, 1948: 2-3).

İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası'nın Nisan 1948 tarihli sayısında Bedri Alpay imzalı yazıda Behçet Kemal Çağlar "Gandiye Ağıt" isimli şiirinden ötürü eleştirilmektedir. Alpay'ın aktardığına göre, Çınaraltı Mecmuasının birinci sayısının dokuzuncu sahifesinde "Gandiye Ağıt" isimli bir şiir yazan Behçet Kemal bey, şu ifadeleri kullanmıştır:

*"Elli yıl sade Hind bezini giydin
Sen bir ahir zaman peygamberiydin."*

Alpay, Behçet Kemal'in, beytin ikinci mısraında, Hinduizm'e inanan ve tanrı olarak "Vişnu"yu tanıyan Gandhi için "ahir zaman peygamberi" demesini eleştirmekte ve bu ifadenin Hz. Muhammed'e has bir paye olduğunu vurgulayarak hiç kimseye izafe edilemeyeceğini yazmaktadır. Gandhi'nin Hintlilerce mukaddes bir şahsiyet olabileceğini ifade eden yazar, Hintlilerin Gandhi için Allah ya da peygamber demesinde bir problem olmadığını söyleyerek, "Ancak Müslüman Türk milletinin bir vekili olan sayın şairimizin bu Hintli Lideri, sevgili peygamberimizin pâyesine yükseltmesine hiç bir Müslüman tahammül edemez." demektedir. Ayrıca yazar, Behçet Kemal'in daha ileri gitmeye hakkının olmadığını belirterek yazısına şöyle devam etmektedir:

"Behçet Kemal, Türk milletinin değil de Hinduların vekili olsaydı istediği gibi yazar, istediği gibi Hinduizm çığırkanlığını yapabilirdi. Sayın şairimiz Hint istiklâl hareketinin büyük lideri olan Mahatma Gandhi'ye mürşid, kahraman, kurtarıcı, rehber diyebilir. Fakat ahir zaman peygamberi diyemez. Bu şiirini okuyan Müslümanlar, muhakkak ki incinmişlerdir... Yirminci asrın büyük idealistlerinden olan Gandhi'nin Hint milletine yaptığı hizmetleri takdir edenlerdeniz. O kadar.. Daha ileri gitmeğe ne Behçet Kemal'in, ne de başka kimsenin hakkı yoktur." (Alpay, 1948: 7).

Alpay'ın yazısından sonra dergi konuyu orada bırakmayarak Behçet Kemal'i eleştirmeye devam etmektedir. Gerek bu mecmuada okuyan gerekse radyoda dinleyen birçok okuyucunun müteessir olduklarını söyleyen dergi, Behçet Kemal'in niyetinin Mahatma Gandhi'yi yükseltmek değil, kendi milletinin mukaddes hislerini zedelemek olduğunu söyleyerek, şairin mukaddesata taarruz hastalığına tutulduğunu belirtmektedir. Dergi eleştirilerinin şiddetini artırarak şöyle devam etmektedir:

“Sayın şair Behçet Kemal Çağların da milletin mukaddesatına karşı sönmiyen bir gayzı var. Bütün bu taarruzları bu gayzını tatmin içindir. Bir zamanlar da, bir insana Allah demişti. O tanrısı ölünce şimdi tapacak başka bir mabud arıyor. Onu galiba burada bulamadı da tâ Mecusi diyarına kadar uzandı. Bunların hepsi gevezelik.. Bunlara ehemmiyet vermek doğru değil.. Bu hastalığın tedavisi yoktur. O, diline Allah'ı, Peygamberi dolamış... önüne gelene Allah, Peygamber diyor. Onların ulûhiyetine, peygamberliğine inandığından dolayı değil.. Milletin mukaddesatına karşı gayzini tatmin ediyor. Bırakınız onu, bu gayzile haşır olsun...” (Alpay, 1948: 7).

3.4.3. 1949 Yılı Dergi Yazıları

Pakistan merkezli “El-Arap Mecmuası” sahibi Abdül Münim el Advi'nin yazısından tercüme olduğu belirtilen, Ehli Sünnet Dergisi'nin 15 Ocak 1949 tarihli “Dış Haberler” başlığı altındaki haberde, Hindistan sınırları içerisinde bulunan Haydarabad'la alakalı bilgi verilmektedir. O dönemde henüz Hindistan'a yada Pakistan'a bağlı olmayı reddeden Haydarabad bugün Hindistan'ın eyaletlerinden birisidir. Dergi, Haydarabad'ın Hindistan'a bağlanmayı reddettiğini, bunun üzerine ise Hindistan'ın bütün siyasi ve iktisadi münasebetlerini keserek, Haydarabad halkına tuz, petrol, tıbbi levazım ve bir kısım gıda maddelerin ithalini menettiğini aktarmaktadır. Haydarabad hükümetinin Birleşmiş Milletlere başvurduğunu yazan dergi, meselenin henüz sonuçlanmadığını da eklemektedir. Son olarak dergi, “Temenni ederiz ki bu kusurun Haydarabad'ın hakkını tanıyarak hürriyetinde devam emin eden ve hak ile batıl bir birlikte ayrılınsın. Beşeri hakların en mühimi olan bu hak teslim edilmiş olsun.” diyerek Haydarabad'ın bağımsız bir devlet olarak yoluna devam etme hakkını desteklemektedir (Dış Haberler: Haydarabad Hakkında Malumat, 1949: 13). Bugün Haydarabad Hindistan'ın eyaletlerindedir.

Selamet Dergisi'nin 26 Ocak 1949 tarihli haberine göre, Ankara'da Hindistan ile Türkiye arasında kültür cemiyeti kurulmuş. Dergi, gerek Türkiye'nin gerek Hindistan'ın karşılıklı olarak tarihi ve kültürel münasebetlere sahip olduğunu vurgulayarak bu cemiyet sayesinde bu münasebetlerin canlandırılmasının ve geliştirilmesinin daha hayırlı olacağını belirtmiştir (Hindistan Türkiye Kültür Cemiyeti, 1949: 12).

Derginin aynı sayısında bir diğer yazıda Hollanda'nın Endonezya'ya müdahale etmesi sonucu Hindistan hükümetinin harekete geçtiğini ve Asya milletlerini toplayarak bu konuyla ilgili bir çare düşünülmesi gerektiği belirtilmektedir. Türkiye'nin de bu konferansa davet edildiğini aktaran dergi, konferanstan Endonezya Cumhuriyetini diriltecek bir hamle umulmadığını söylemekle birlikte buna rağmen Türkiye'nin konferansa iştirak etmesinin hayırlı olacağını belirtmektedir (Asya Milletler Konferansı, 1949: 12).

Ehli Sünnet Dergisinin 1 Şubat 1949 tarihli İç Haberler başlığı altında aktardığı bilgiye göre Endonezya ve Hollanda arasında çıkan çatışmalar Delhi'de toplanan Asya Kongresi'nde ele alınmış ve toplantıya katılan İslam Hükümetlerinin temsilcileri konuyla ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır. Derginin aktardığı bir başka malumata göre, Hindistan'ın Amerika Birleşik Devletleri büyükelçisi "Vaşington'daki" bir içtima da Endonezya'daki acıklı hale son verilmesi için milletler meclisini bir an evvel harekete geçmesi gerektiğini söylemiştir (Zapsu, 1949: 13).

Selamet Dergisi'nin 2 Şubat 1949 tarihli "Endonezya" meselesiyle ilgili okurlarıyla paylaştığı yazıda; dönemin Türkiye'deki Hindistan büyükelçisi Şaman Lal'in Endonezya'nın haklı davasını müdafaa etmek için Delhi'de toplanan Asya Milletler Konferansı'na dair 25 Ocak 1949 tarihinde Ankara Park Otel'de düzenlediği toplantıya dergi yazarı da katılmış ve yazar Şaman Lal'in bu konu hakkındaki görüşlerini dergiye taşımıştır (Endonezya Faciasının Devamı, 1949: 13-16).

Derginin aktardığına göre, elçi bey burada yaptığı konuşmada, "Ortaşark" ile Güneydoğu Asya da on dokuz milletin bir araya gelmesinin sebebi, gerek BM, gerek başka devletler ve gerekse Hollanda tarafından tanınan 70 milyon nüfuslu

Endonezya'nın, bu sayının onda birine bile varmayan bir nüfusa sahip Hollanda tarafından tecavüze uğraması olduğunu dile getirmiştir. Elçi ayrıca Hindistan Başbakanı Pandit Nehru'nun konuyu Marşal ve Bevin'le konuştuğunu bu sayede taarruzun geciktirildiğini belirtmiştir. Şaman Lal, bunun yanı sıra Nehru'nun bu "caniyane" hareketin dünyayı sarsacak neticelerini göz önünde bulundurarak Güneydoğu Asya adı verilen memleketlerle istişare etmek istediğini ve bu sebeple Asya Konferansı'nı toplanmaya davet ettiği söylemiştir. Davete 19 milletin icabet ettiğini dile getiren Lal, toplantıların üç gün sürdüğünü ve toplantılar neticesinde, "Güvenlik Konseyi nezdinde müşterek bir teşebbüste bulunmak için karar verildi. Teşebbüsün birinci hedefi, Hollandalıların Endonezya'daki eski mevkilerine dönmeleridir. İkinci hedefi, Endonezya liderlerinin serbest bırakılmasıdır. Üçüncü hedefi, Endonezya Cumhuriyetinin bir kurucular meclisi kurması, dördüncüsü ise 19 devletin arasında müşterek istişarelerin devamı için bir teşekkül vücuda getirmeleridir." şeklinde kararlar alınmıştır. Toplantıda, "Avrupa ile Amerika dünya tarihinde mühim bir rol oynamalıdır" diye belirten Nehru, bu rolün bir tecavüz rolü değil, fakat barış ve işbirliği rolü olması gerektiğini vurgulamıştır (Endonezya Faciasının Devamı, 1949: 13-16).

Büyükelçi, daha sonra Türk halkının Endonezya meselesi için gösterdiği alakayı derin bir memnunlukla karşıladığını belirterek, "Türkiye'de halkın çalışan sınıflarından üniversite rektörlerine ve yüksek politikacılara kadar herkesle konuştum ve herkesin tıpkı biz Hindistanlılar gibi Endonezya'ya karşı yapılan tecavüzdən müteessir ve mustarip olduğunu gördüm." ifadelerini kullanmıştır. Son olarak dergi yazarları Endonezya'nın hürriyetine ve istiklaline yeniden ve süratle kavuşmasını istediklerini belirtmişler ve hükümetin bu 19 milletle işbirliği yapmaları gerektiğini yazmışlardır (Endonezya Faciasının Devamı, 1949: 13-16).

Sebilürreşad Dergisi'nin Nisan 1949 tarihinde yayınladığı, M. Sadık Hitay'ın çevirdiği "Haydarabad Osmaniye Üniversitesi" başlıklı yazıda adı geçen üniversite Türk okurlarına tanıtılmıştır. Hitay'ın aktardığına göre, 1918 yılında Haydrabad'da açılan üniversite Hindistan'ın diğer eğitim kurumlarına nazaran tahsil lisanı olarak "İngilizceyi" değil "Urdu" dilini seçmiştir. Yazıda ayrıca üniversitenin Müslüman ve Hindu kültürünü birbiriyle birleştirmek suretiyle yeni bir maarif sistemi ortaya

koyduğu ifade edilmiştir. Hindistan umumi valisi Shri C. Rajagopalachari'nin konuşmasının aktarıldığı yazıda, valinin şu sözlerine yer verilmiştir: “Osmaniye Üniversitesi biriciktir. Zira, Hindistan'daki diğer bütün üniversitelerde İngilizce tahsil lisanı iken Osmaniye Üniversitesinde tahsil lisanı milli lisanlarımızdan biri olan Urdu lisanıdır. Bu öyle bir muvaffakiyettir ki bundan yalnız sizler değil bütün Hindistan iftihar etmelidir.” (Hitay, 1949: 222-224).

Selamet Dergisi'nin 20 Nisan 1949 tarihli “Hindistan Tarihinde Türk Tesiri” başlıklı yazısında Pakistan hükümet üyelerinden Dr. H. Kureşi'nin Hindistan tarihinde Türkiye'nin oynamış olduğu rolle ilgili söyledikleri aktarılmaktadır. Yazıya göre, askerlik ilmi, edebiyat, şiir, resim ve mimarlık sahalarında Türkiye'nin mühim bir rol oynadığı ve tesir icra ettiğini ifade eden Kureşi, Hindistan toprakları ile İslam alemi arasındaki temasın asırlar boyunca Türkiye vasıtasıyla sağlandığını ve bu tesirin kendini gösterdiğini vurgulamıştır. Kureşi konuşmasına Urdu lisanı ve Türk dili arasındaki ortak noktalara da dikkat çekmektedir. Ona göre Türk kelimesi ile Müslüman kelimesi eşit manadadır: “Şu anda memleketin bir çok Türk kelimesinin Müslüman kelimesiyle eşit tutulması manidardır. Mesela herhangi bir kimse Müslüman dinini kabul ettiği vakit ona ‘Türk oldun’ derler.” (Hindistan Tarihinde Türk Tesiri, 1949: 11).

Selamet Dergisinde 11 Mayıs 1949 tarihli “Hindistan Cumhuriyeti ve Britanya Milletler Camiası” başlıklı yazıda, Hindistan hükümetinin müstakil bir cumhuriyet ilanına karar vermesi ve Hindistan kurucuları meclisinin anayasayı bu yolda hazırlamasının Britanya milletler camiasında bir çözüntü vücuda getirmesinin beklendiği dile getirilmiştir. Dergi, sebep olarak, Britanya milletler camiasına muazzam bir kütle mahiyetini veren en büyük eleman, Hindistan olduğunu ve Hindistan'ın bu camiadan ayrılmasının, yüzlerce milyon kaybetmesi anlamına geleceğini vurgulamıştır (Hindistan Cumhuriyeti ve Britanya Milletler Camiası, 1949: 12-16).

Robert Trumbull'un Selamet Dergisinde 25 Mayıs 1949 tarihinde yayımlanan “Hindistan ve Pakistan'da Din” başlıklı yazısında, Trumbull, istiklal devirlerinin ikinci yılını yaşayan iki ülkedeki dini durumu tartışmaktadır. Trumbull yazısında

Hindistan'ın dini devletten ayırmak için büyük bir gayret sarf ettiğini söylemekte, ancak batı zihniyet ve görüşüne karşı Hindu görüş ve zihniyetiyle iftihar ettiğini vurgulamaktadır. Pakistan'la ilgili olarak yazar şunları aktarmaktadır:

“Pâkistan'ın Müslümanlığı, Hindistan'ın Hinduluğundan daha kuvvetlidir. Pâkistan, Hindistan denilen kıtada yaşayan Hindularla Müslümanların 'iki ayrı millet' teşkili esası üzere kurulmuştur Pâkistan liderleri, halkın dinî hislerinden faydalanarak memlekete istedikleri veçheyi vermeğe çalışıyorlar. Pâkistan'ın teokratik bir devlet mahiyetini alıp almayacağı ileride anlaşılacaktır. Fakat muhakkak olan nokta Pâkistan'ın bugün tam bir İslâm devleti olduğudur.” (Trumbull, 1949: 5).

Selamet Dergisi ise Trumbull'u eleştirerek, Pâkistan'ın teokratik bir devlet kurması ihtimalinin asla mevcut olmadığını, bu devletin bütün liderlerinin bunu temin ettiğini belirtmektedir. Dergi, “Pâkistan'ın azmi, hürriyet, eşitlik, hoş görülme gibi İslâm esaslarını, bugünün idrakiyle yaşatmaktır.” diyerek Trumbull'un Pakistan'la ilgili endişelerinin yersiz olduğunu dile getirmiştir (Trumbull, 1949: 5).

Selamet Dergisinin aktardığına göre, Londra'da toplanan konferans meseleyi bir şekilde halletmiş ve Hindistan bu sayede Britanya milletler camiası içinde kalmıştır. Mesele şu şekilde hallolmuştur:

“İngiltere Kralının bir değil, iki sıfatı bulunuyordu. Birinci sıfatı, İngiltere Kralı olmak ve Britanya Dominyonlarından her birinin ayrı ayrı hükümdarı sayılmaktı. İkinci sıfatı dominyonlar arasında birliği temsil etmektir.” Hindistan'ın bağımsız bir cumhuriyet olmaya karar vermesi, İngiltere Kralının Hindistan hükümdarı olma sıfatını bertaraf etmektedir. Bu sebeple Kral, bundan böyle Hindistan İmparatoru sayılmayacaktır. Buna rağmen Hindistan'ın camia içerisinde kalması, kralın, dominyonlar arasındaki birliği temsil eden sıfatını tanıması mahiyetinde olmuş ve sorun bu şekilde halledilmiştir. Kararın hem İngiltere için, hem dominyonlar için sevinçle karşılandığını ifade eden dergi, aksi halde Hindistan'ın Britanya milletler camiasından ayrılmasının camia içerisinde çözümlere sebep olacağını ve cemiyetin dağılacığını belirtmektedir. Son olarak yazıda, bu kararın camiaya mensup olan ve cumhuriyet ilan etmek isteyen dominyonların cumhuriyet ilan edebileceğini ve

camiadan ayrılmadan varlıklarını sürdürebilecekleri aktarılmıştır (Hindistan Cumhuriyeti ve Britanya Milletler Camiası, 1949: 12-16).

Selamet Dergisi'nin 25 Mayıs 1949 tarihli, "Hindistan'ın Agra şehrindeki Tac Mahal" başlıklı yazısında Hindistan'a seyahat gerçekleştiren Zafer Hasan, Tac Mahal'le ilgili bilgiler aktarmaktadır. Derginin o haftaki sayısının kapak fotoğrafı olan Tac Mahal için Hasan, "mimarlık ve güzellik bakımından dünyanın en güzide şaheserlerindedir" demektedir. Hasan, yazısında, Tac Mahal'in Hindistan'ın Türk-Moğol İmparatoru Şah Cihan ile refikası Ercümen Bânu'nun mezarlarını ihtiva ettiğini belirterek yazısına şu bilgileri vererek devam etmektedir:

"Tâc Mahal, Ercümen Bânu'nun lâkabıdır. Kendisi 1612 de İmparator Şah Cihan ile evlenmiş ve 1629 da vefat etmiştir. Vefatı üzerine bu muhteşem âbide kurulmuş ve kendisi 1639 da buraya gömülmüştür. Tâc Mahal'in tezyinatı harikulâdedir. Şah Cihan 1666 da vefat etmiş, o da burada gömülmüştür. Bu harikulâde eser, dünyanın dört tarafından gelen seyyahlar tarafından bilhassa mehtaplı gecelerde ziyaret olunmakta ve o zaman bütün füsuniyle zairleri büyülemektedir." (Hasan, 1949: 2).

Büyük Doğu Mecmuasınının 17 Haziran 1949 tarihli sayısında, Hindistan başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Necip Fazıl Kısakürek'in kaleme aldığı yazı da Hindistan için, "Putlara dua ederken putları bırakıp duayı putlaştıran artık duaya tapmaya başlayan ve yine mücerret ve münezze ilahi zatı anlayamayan ve onu herhangi bir manevi keyfiyetle karıştıran Brahma dininin toprağı" diye söz edilmektedir. Yazının temel içeriğini Hindistan'dan ziyade Brahma ve Buda örnekleriyle "var, hep, hiç, yok" kavramları oluşturmaktadır (Kısakürek, 1949: 3).

3.4.4. 1950 Yılı Dergi Yazıları

Sebilürreşad Dergisi'nin Ocak 1950 tarihli "Pakistan" başlıklı yazısında Hinduların Müslümanlara işkence ettiklerine dair bir haber yayımlanmıştır. Habere göre, Keşmir'i dolaşan Star Ajansı muhabiri, Hintli Dograların idaresinde bulunan yerlerde inek öldüren bir kimsenin on seneye mahkum olduğunu belirtmiştir. Ayrıca

deli bir kadının bir ineği ısıracağı için dilinin kesildiğini ve ibret olsun diye beş farklı mintıkada dolaştırılıp halka teşhir edildiğini aktarmış (Pakistan, 1950: 315). İnek kesmek, satmak veya bu tür girişimlerde bulunmak bugün dahi Hindistan'ın çoğu eyaletinde para ve hapis cezası gibi cezaların infazına sebep olmaktadır.

3.4.5. 1951 Yılı Dergi Yazıları

Ehli Sünnet Dergisi'nin Ocak 1951 tarihli 94'üncü sayısında, "İslam Dış Haberleri" başlığı altında paylaştığı haberde; Hindistan'daki Müslüman teşkilatlarının Hindistan'ın İsrail'i tanınmasını protesto ettiği yazmaktadır. Aynı başlık altında Paris Cemati İslamiye genel sekreteri Mehmed İkbâl Sezai'nin El-Arap gazetesi ziyareti sırasında Arap basınından bir ricada bulunduğu belirtmiştir. Habere göre Sezai, "Arapların birinci düşmanı olan Nehru ve Hindistan lehinde Arapların her yerde yapmakta oldukları propagandalardan vazgeçsinler. Çünkü Hindistan lehine yapılan her türlü propoganda Müslümanlığa büyük zararlar verir ve bu suretle Arap ve Müslümanlar düşmanlarına yardım etmiş olurlar." ifadelerini kullanarak Arap basınına seslenmektedir (İslam Dış Haberleri, 1951: 15).

Hür Adam Dergisi'nin 12 Haziran 1951 tarihli sayısında "Hindistan'da Müthiş Bir Açlık Var" başlıklı bir yazı neşredilmiştir. Bengü Omur tarafından kaleme alınan bu yazıda Hindistan'da meydana gelen ve toplumun büyük kısmını etkileyen açlıkla ilgili ifadeler yer verilmiştir (Omur, 1951: 3).

Abdurrahim Zapsu'nun Selamet Dergisi'nde Eylül 1951 tarihinde yayımlanan "İş Bankası Din Teşkilatına Hasredilmelidir" başlıklı yazısında, Zapsu, İş Bankası'nın Hindistan Müslümanlarının istiklal savaşında Türkiye'ye yardım etmek üzere gönderdikleri altınlarla kurulduğunu belirtmektedir. Zapsu, Hindistan kıtasında yaşayan Pakistanlı Müslüman kardeşlerimizin bütün İslam aleminin direği ve alemdarı olan Türkiye Müslümanlarını küfürden kurtarmak için varlarını yoklarını topladıklarını ve altın yaparak sandıklarla bize gönderdiklerini yazmaktadır. Zapsu, bu altınların bugün sefih ellere geçtiğini, bir kısmının Macar zaniyelerine verildiğini ve kalan kısmıyla da İş Bankası'nın kurulduğunu belirtmektedir. İslam cemaatinin diğer İslam cemaatine tahsis ettiği meblağın vakıf mahiyetinde olduğunu söyleyerek,

“Pakistanlılar bu parayı niçin gönderdiler.” demekte ve gönderilen paranın harcandığı yeri sorgulamaktadır. Zapsu yazısının devamında, Pakistanlıların bu meblağı İslam’ın şevketini korumak ve buna tecavüz edenlerin tecavüzlerini defetmek için gönderdiklerini ve bu paraları İslam satvet ve şevketini kurmak için sarf etmenin gerektiğini ifade etmektedir. İslam’ın şevket ve satvetinin iki şekilde kurulacağını vurgulayan Zapsu, bunlardan birisinin kalem, diğerinin de kılıç olduğunu belirtmekte ve yazısına şöyle devam etmektedir:

“Çünkü efendimizin bir elinde Kuran diğer elinde kılıç vardı.

1- Mefkurecilere yani şuur ve düşünce kabiliyetinde bulunanlara, mantıkla, ilimle ve Kuranla hitap etmiştir.

2- Beşeri hisleri körlenmiş insan hukukunu tanımayan zulmü ve itisaf sahiplerine de kılıçla cevap vermiştir.

Biz istiklal harbinden çıkınca kılıcımız muzaffer oldu. Ondan sonra Kuran zaferi lazım idi. İşte bu para ve bu İslam kardeş yardımı Kuran’ı Kerim’in büyük kültürünü aleme tanıtmak üzere bize tevdi edilmiştir. BİZ BUNU ŞÖYLE DÜŞÜNÜYORUZ. İŞ BANKASIYLA MUAZZAM İSLAM ÜNİVERSİTELERİ KURULMALIDIR VE BÜTÜN İSLAM ALEMİNDEN BU MÜESSESELERE TALEBE VE ALAKA CELBEDİLMELİDİR.” (Zapsu, 1951:8-9).

Sebilürreşad Dergisi’nde Eylül 1951 tarihinde yayımlanan “Yakışsız Sözler: İslam Blokunun Teşkili Geri ve Kışkırtıcı Bir Şey Midir?” başlıklı yazı bir eleştiri hüviyeti taşımaktadır. Yazıda belirtildiğine göre, Hindistan’ın istiklale kavuşmasının yıldönümü münasebetiyle Hindistan büyükelçisi Jha, Türk Haberler Ajansı muhabirine, İslam Bloku kurulması fikrinin Türkiye’de iyi bir karşılık bulmadığını memnuniyetle karşıladığını dile getirerek, “ Hindistan her ne şekilde olursa olsun siyasi blokların teşkiline muarız bulunmaktadır. Biz şuna kani bulunuyoruz ki bir İslam Blokunun teşkili geri ve kışkırtıcı bir adım olup dünya sulhuna giden bir yol değildir.” şeklinde konuşmuştur (Yakışsız Sözler: İslam Blokunun Teşkili Geri ve Kışkırtıcı Bir Şey Midir?, 1951: 172).

Dergi, elçinin beyanatını eleştirerek, Müslüman milletlerin birleşmesini gerilikle ve kışkırtıcılıkla tavsif etmenin bir sefirin ağzına yakışmadığını ve bunun

Müslüman milletlerin serdari olan Türk milletine karşı bir hakaret olduğunu yazmaktadır. Dergi, ayrıca bu vasıfları Müslüman milletlerin hiçbirinin kabul etmeyeceğini ve reddedeceğini vurgulamaktadır. İslam milletleri arasında bir blok teşkilinin siyasi noktadan bahis mevzuu olabileceğini ifade eden dergi yazısına şöyle devam etmektedir:

“Ama böyle mevzu harici hakaret-âmiz vasıflarla tehzili çok münasebetsiz bir şeydir ki diploması adap ve kavaidine tamamile aykırıdır. Şarkta, Garpta, Avrupa ve Amerika’daki milletlerin birleşmeleri tabii oluyor da Müslüman milletlerin bir blok teşkil etmeleri mi geri ve kışkırtıcı oluyor? Birleşme, geri değil, ileri bir harekettir. Bütün İslam dünyası bunu takdir etmiş, bu gayeye doğru yürümektedir ve bir gün bu büyük ideal elbette tahakkuk edecektir.” Hindistan sefirinin hiç endişe etmemesi gerektiğini aktaran dergi, “İslam dünyası mütefekkirleri İslam ideolojisinin ehemmiyet ve azametini idrak etmiş bulunuyorlar. Her tarafta bu gayeye doğru hareketler başlamıştır. Bunun tahakkuku gelecek asra kalmıyacaktır. Bu büyük idealin tahakkuku cihan sulhu müsalemelerini temin eden en büyük bir müessese olacaktır.” diyerek elçinin sözlerini ve bu sözlerle dair eleştirilerini köşesine taşımıştır (Yakışksız Sözler: İslam Blokunun Teşkili Geri ve Kışkırtıcı Bir Şey Midir? , 1951: 172).

1947 ve 1951 yılları arasında İslamcı Dergilerde neşredilen Hindistan ve Pakistan’la ilgili bu yazılar kimi zaman sadece haber değerinden ötürü ele alınmış olsa da dergilerin çoğu zaman “İttihad-ı İslam” kavramı çerçevesinde hareket ettiği görülmektedir. Yazılarda Hindistan ve Pakistan’ın kardeş iki devlet olmaları vurgusunun yanı sıra Türk devletinin ve milletinin de kadim dostu olduğu belirtilmektedir. O dönem bağımsızlıklarını yeni kazanan bu iki devlet İslamcı dergiler tarafından yakından takip edilmeye çalışılmış ve istiklallerini ileriye taşıyacak her adım desteklenmiştir. Bunun yanı sıra Hindistan büyükelçisinin “İslam Bloku” beyanatında ya da Behçet Kemal’in “Gandi’ye Ağıt” şiirinde olduğu gibi “İslam Kardeşliğini” zedeleyecek ve İslam değerlerini yıpratacak açıklamalar, konuşmalar, içeriden ya da dışarıdan kimden gelirse gelsin eleştirilmiş ve yukarıda ifade edildiği gibi “İttihad-ı İslam” vurgusu öne çıkarılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada İslamcılık fikri çerçevesinde 1947-1951 yılları arasında yayın yapan İslamcı dergilerdeki Hindistan algısı anlatılmıştır. Çalışma, daha önce konuyla ilgili bu şekilde bir araştırma yapılmadığından, bir başlangıç metni olma ve bundan sonraki çalışmalara bir perspektif sunma amacı taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde İslamcılık düşüncesi ve bu düşünceyi ortaya çıkaran sebepler anlatılmıştır. Osmanlı Devletinde 18. yüzyıl sonlarında başlayan Batılılaşma hareketlerine yönelik eleştiriler bir takım fikir hareketlerinin oluşmasına neden olmuştur. Bu kapsamda İslamcılık düşüncesinin, 1860'ların sonu 70'lerin başı gibi Osmanlı Devleti'nin hakim siyasi düşüncesi olmaya başladığı görülmüştür. Bir fikir hareketi olarak ortaya çıkışının ise II. Meşrutiyet sonrasında gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. İlerleyen süreçte İslamcı yazarların ana düşüncelerinin, "İttihad-ı İslam" fikriyle, İslam ülkelerindeki işgal durumuna son vermek ve tüm İslam ülkelerini birleştirmek gibi bir gaye güttükleri ve bu arayış etrafında birleşerek, sömürge altında yaşayan bütün İslam topraklarını ve Müslümanlarını içine alan bir ittihat fikrini savundukları görülmektedir.

İkinci bölümde Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesi anlatılmıştır. 1600 yılında Kraliçe I. Elizabeth'in izniyle "ticaret" amacıyla kurulan Doğu Hindistan Kumpanyası, aynı yılın ağustos ayında Hindistan'a ilk seferini düzenlemiştir. İki buçuk asır boyunca ayakta kalan şirket, 1857 isyanından sonra lağvedilmiştir. Bu tarihten sonra Hindistan, doğrudan Britanya'ya bağlı bir sömürge olarak yönetilmeye başlamıştır. Bu durum 1947 yılında Hindistan'ın bağımsız olmasına kadar sürmüştür. Hindistan bu tarihte, Hindistan ve Pakistan olarak iki ayrı devlete bölünmüştür. Bu süreç tarihsel bir gerçekliği yansıtmaktadır. Hindistan'ın bağımsızlık sürecinde Mahatma Gandhi, Pandit Nehru, Muhammed Ali Cinnah, Mevlana Azad gibi liderler öncü rol oynamışlardır. Bağımsızlık süreci Hindistan'ın ikiye bölünmesiyle tamamlanmıştır. Bağımsızlıkla beraber Hindistan'daki prensliklerin hangi devlete katılacağı yönünde tartışmaların meydana geldiği görülmüştür. Bu çerçevede Keşmir'in statüsündeki belirsizlik iki ülke arasında günümüze kadar süren sorunların yaşanmasına neden olmuştur.

Son bölümde 1947-1951 yılları arasında yayım yapan 8 farklı dergide 65 yazı incelenmiştir. Bu çerçevede elde edilen veriler dört başlık altında tasniflendirilmiştir. Büyük Doğu Mecmuası, Sebilürreşad Dergisi, Serdengeçti Dergisi, Hareket Dergisi, Hür Adam Dergisi, Ehl-i Sünnet Dergisi, Selamet Dergisi, İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası gibi dergilerde İslamcı ideolojinin Hindistan'a karşı ilgisi gözlemlenmiştir. Bu dergiler ve yazarları, Hindistan'da gelişen olgu ve olaylara karşı İslamcı İdeolojinin belirleyici perspektifinde yorum ve tahlillerde bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti ve Hindistan hanedanlıkları arasındaki ilişki 16. yüzyıla kadar götürülmektedir. Babür Devleti'nin son bulmasıyla Osmanlı Hindistan ilişkileri Hindistan Müslümanları üzerinden devam etmiştir. Hindistan Müslümanlarının, gerek Balkan Savaşında gerekse I. Dünya Savaşı'nda Türkiye'ye ekonomik veya farklı şekillerde yardımda bulunduğu tarihsel bir gerçekliktir. Türkiye'deki siyasal konjonktürün zorlu olduğu bir dönemde bu tür adımların atılmış olması Türk İslamcılarının da Hindistan'a, Hint bağımsızlık mücadelesine ve Hindistan Müslümanlarının siyasal ve sosyal taleplerine karşı ilgi göstermelerine ön ayak olmuş ve bu süreç desteklenmiştir.

Çalışmanın temel problemleri kapsamında varılabilecek sonuçlar; Türkiye'de yayım yapan İslamcı Dergilerin 1947 ve 1951 tarihleri arasında Hindistan'a yönelik ilgisinin olduğu görülmektedir.

İslamcı Dergiler 1947 ve 1951 yılları arasında, Hindistan'a ve dolayısıyla Pakistan'a ilgi göstermişlerdir. İslamcı yazarlar, Ayrıca Hindistan'ın tıpkı Türkiye Cumhuriyeti gibi emperyalist güçlere karşı mücadele vermiş olması tarihsel tecrübe gereği bu mücadelede Hint halkının yanında durulduğunu düşündürmektedir. İslamcı dergiler ve yazarları, İslamcılığın "İslam kardeşliği" vurgusuyla birlikte Hindistan Müslümanlarının bağımsız ve özgür bir konumda olmalarını genel olarak savunmaktadır. Bu iki devletin bağımsız olmasının ve barış içinde kardeşçe yaşamalarının Asya coğrafyasına barış ve uzlaşma getireceğine dair düşüncelerin olduğu izlenmektedir.

Çalışmanın alt problemleri kapsamında varılabilecek sonuçlar; İslamcı yazarlar, Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesine destek vermişler ve bu mücadeleyi olumlu karşılamışlardır. Bununla birlikte Hindistan'ın ikiye bölünmesi, Hindistan ve Pakistan olarak bağımsız devletler olarak var olmaları genel olarak desteklenmektedir. Hint bağımsızlık mücadelesinde etkin rol oynayan Mohandes Karamchand Gandhi (1869-1948), Pandit Nehru (1889-1964), Ali Cinnah (1876-1948), Mevlana Azad (1888-1958), Muhammed İkbâl (1877-1938) gibi isimler İslamcı düşünürler tarafından takip edilmiş, onların hayatları, mücadeleleri, fikirleri ve ölümleri unutulmamıştır.

Selamet Dergisinde Muhammed İkbâl'in ölüm yıldönümü sebebiyle 20 Nisan 1949 tarihinde yayımlanan yazıda, İkbâl için, "Halis muhlis bir İslâmci" ifadeleri kullanıldığı dikkati çekmektedir (Pakistan Devleti Bir Şairin Kafasından Doğdu, 1949: 6-7). Sebilürreşad Dergisi'nin Nisan 1950 tarihli sayısında Pakistan Büyükelçisi Beşir Ahmet'in İkbâl'le ilgili, "Türk milletinin güçlükler içinde bulunduğu bir zamanda kederlendiğini, Türk'ün zaferlere gark olduğu bir zamanda da sevindiğini ve Türk'ün zaferlerini İslamiyet'in doğuşu olarak kabul ettiğini" belirtmiştir (Büyük İslam Şairi İkbâl: Pakistan'a Can Veren Şair ve Filozof, 1950: 29-30). Bu ifadelerle Türk-Hint münasebetlerinin İkbâl için ve dolayısıyla Hint ve Pakistan coğrafyası için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Selamet Dergisi'nin 2 Mart 1949 tarihli sayısında Nehru'nun, "Üç yüz milyondan fazla insanı yabancı hakimiyetinden kurtaran büyük mücahitlerden.." biri olduğu söylenmekte ve gerek Nehru gerekse Gandhi gibi liderler için İslami bir merteye olan "Mücahid" kavramının kullanıldığı görülmektedir (Hindistan Başbakanı Nehru, 1949: 11). Ancak Nehru'nun Keşmir meselesiyle ilgili İslamcı yazarlar tarafından eleştirildiğini hatırlatmak gerekir.

Bağımsızlık süreci sonrasında ortaya çıkan Keşmir meselesinin İslamcı yazarlar tarafından yakından takip edildiği görülmektedir. İslamcı yazarlar, Keşmir Meselesiyle ilgili genel olarak BM'nin kabul ettiği Plebisit kararını desteklemekte ve Keşmir Halkının vereceği kararla bölgenin hangi devlete dahil olacağına belirlenmesini vurgulamaktadırlar. Ayrıca iki ülkenin kardeş ülkeler olduğuna dair ifadeler dikkati çekmektedir. Aralarında çıkacak herhangi bir savaşın bağımsızlık kazanımlarına gölge düşüreceğine dair söylemler göze çarpmaktadır.

Genel olarak çalışmada, İslamcılığın kendi bünyesinde barındırdığı Ümmet algısı, İttihad-ı İslam vurgusu, İslam'ın evrenselliği ve Müslümanların kardeşliği gibi ilkelerin ve vurguların yazılara hakim olduğu izlenmektedir. Bu ilkeler savunulmuş, Sebilürreşad Dergisi'nde Eylül 1951 tarihinde Hindistan büyükelçisinin "İslam Bloku"na dair beyanatı, ya da Behçet Kemal'in "Gandi'ye Ağıt" şiirinde olduğu gibi "İslam Kardeşliğini" zedeleyecek ve İslam değerlerini yıpratacak açıklamalar, konuşmalar, yurt içinden ya da yurt dışarıdan kimden gelirse gelsin eleştirilmiş ve yukarıda ifade edildiği gibi "İttihad-ı İslam" vurgusu öne çıkmıştır.

Çalışma sonucu varılabilecek noktalardan biri, bundan sonraki çalışmalarda İslamcı dergilerde Hindistan'la ilgili çalışmalar daha geniş zaman aralığı baz alınarak izlenebilir. Gerek Mevlana Azad'ın, gerek Şevket Ali'nin Hindistan'da çıkardığı dergilerdeki Türkiye algısı incelemeye değer bir araştırma konusudur. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra Hilafetin kaldırılmasının Hindistan Müslümanlarına yansımaları ve bu durumun İslamcı Dergilerde ne şekilde ele alındığı cevaplanmaya değer diğer sorular olarak karşımızda durmaktadır.

Nihayet Türkiye ile Hindistan ilişkilerinin Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra nasıl seyrettiği ve bugün hangi noktada bulunduğu İslamcı dergiler bağlamında ele alınabilecek diğer çalışmalar arasında olup, araştırmacılar için bu çalışmanın önerileri arasındadır.

KAYNAKÇA

1. Kitap

- Ahmad, Feroz, Jacob M. Landau (2014) Orta Asya ve İslam Dünyasında Kimlik Politikaları: Ulustan Kopuş (Der. Willem Van Schendel, Erik J. Zürcher). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ahmad, Ishtiaq, (2013). Afganistan'dan Keşmir'e: ABD Liderliğindeki Terörizme Karşı Savaş ve Hindistan Pakistan Çatışması. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Akarlı, Engin Deniz (1978). Belgelerle Tanzimat. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Akbulut, Uğur, (2016). Hindistan Yolu ve İngilizler: Fırat Nehri'nde ilk İngiliz Vapurları. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Alkan, Mehmet Ö. (2014). "Giriş." Şu Kitapta: Ed: Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 17-21.
- Arı, Tayyar (1994). Global Politika ve Güney Asya: Hindistan- Pakistan İlişkilerine Analitik Bir Yaklaşım 1947-1994. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Armaoğlu, Fahir (2014). 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ataöv, Türkkaya (2002). Hindistan Siyaset Yazıları. Ankara: Güzeliş Ofset Ltd. Şti.
- Ataöv, Türkkaya (2014). Keşmir, Hindistan ve Komşuları: Öykü, Terör, Barış (Çev. Funda Keskin Ata, Elif Ağaoğlu). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Bayur, Yusuf Hikmet (1987). Hindistan Tarihi Cilt III. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çavdar, Tefvik (2013). Türkiye'nin Demokrasi Tarihi. İstanbul: İmge Kitapevi.
- Çetinsaya, Gökhan (2014). "İslami Vatanseverlikten İslam Siyasetine" Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 265-272.
- Delanty, Gerard (2014). Avrupa'nın İcadı: Fikir, Kimlik, Gerçeklik (Çev. Hüsamettin İnanç). Ankara: Adres Yayınları.

- Dutt, Romesh, (1908). The Economic History of India In the Victorian Age From The Accession of Queen Victoria In 1837 To The Commencemnet Of The Twentieth Century. Londra: Kegan Paul.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (1983). Türkiye’de İslam ve Irkçılık Meselesi. İstanbul: TÜRDAV Yayınları.
- Easwaran, Eknath (2002). Badşah Han İslam’ın Silahsız Askeri (Çev. İhsan Özdemir). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Erşen, Emre (2017). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Dünya Siyaseti”. Şu Kitapta: Ed: Şaban Kardeş, Ali Balcı. Uluslararası İlişkilere Giriş. İstanbul: Küre Yayınları, s. 57-78.
- Fazlıoğlu, İhsan (2017), Nazari Ufuk: İslam-Türk Felsefe-Bilim Tarihinin Zihin Penceresi. İstanbul: Papersense Yayınları.
- Findley, Carter V. (2011). “Tanzimat”. Şu Kitapta: Ed. Reşat Kasaba. Türkiye Tarihi: 1839-2010 Modern Dünya’da Türkiye (Çev. Z.Bilgin). Kitap Yayınevi, s.37-66.
- Göle, Nilüfer (2007) “Batı Dışı Modernlik: Kavram Üzerine”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 56-67.
- Gözler, Kemal (2000). Türk Anayasa Hukuku. Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.
- Hanioglu, Şükrü (1985). “Osmanlıcılık”. Şu Kitapta: Haz. Murat Belge, Fahri Aral. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi Cilt 5. İstanbul: İletişim Yayınları, s.1389-1393.
- Hardy, P. (1972). The Muslims of British India. New York: Cambridge University Press.
- Jalal, Ayesha (2017). Bölünmenin Acısı: Hindistan-Pakistan Ayrılığı Ekseninde Saadat Hasan Manto’nun Hayatı ve Eserleri (Çev. Burak Demiryakan). İstanbul: Zoom Kitap.
- Kafadar, Cemal (2014). “Osmanlı Siyasal Düşüncesinin Kaynakları Üzerine Gözlemler”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 23-28.
- Kansu, Aykut (2014). “20.Yüzyıl Başı Türk Düşünce Hayatında Liberalizm”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 277-295.
- Kara, İsmail (2003). Din İle Modernleşme Arasında Çağdaş Türk Düşüncesinin Meseleleri. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Kara, İsmail (2005). *Bilgi, Bilim ve İslam I-II*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kara, İsmail (2012). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kara, İsmail (2014). "İslam Düşüncesinde Paradigma Değişimi: Hem Batılılaşım Hem de Müslüman Kalalım". Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 234-243.
- Kara, İsmail (2014)(b). *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi Metinler, Kişiler Cilt I*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, İsmail (2016). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Bir Mesele Olarak İslam 2*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kocabaşoğlu, Uygur (2007). "Sunuş". Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 3: Modernleşme ve Batıcılık*. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 13-17.
- Koçak, Cemil (2009). "Yeni Osmanlılar ve Birinci Meşrutiyet". Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, s.72-82.
- Koloğlu, Orhan (2014). "II.Abdulhamit'in Siyasal Düşüncesi". Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, s.273-276.
- Korlaelçi, Murtaza (2014). "Pozitivist Düşüncenin İthali". Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 214-222.
- Kulke, Herman, Rothermund Dietmar (2001). *Hindistan Tarihi* (Çev. Müfit Günay). Ankara: İmge Kitapevi.
- Kunt, Metin (2009). *Türkiye Tarihi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kurtarır, Elif Bali (2016). "Pakistan". Şu Kitapta: Ed. İsmail Armağan. *Dünya Siyasetinde Doğu Asya*. Ankara: Nobel Yayıncılık, s. 447-467.
- Kusalasaya, Karuna (1995). "Mahatma Gandhi's Satyagraha". Şu Kitapta: Ed. B.R. Nanda. *Mahatma Gandhi 125 Years: Remembering Gandhi, Understanding Gandhi, Relevance of Gandhi*. New Delhi: New Age International Publishers Limited/Wiley Eastern Limited, s. 206-208.

- Kutluer, İlhan (2001). “İslamcılık”. Şu Kitapta: Haz. İslam Araştırmaları Merkezi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 23. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 65-67.
- Lewis, Bernard (2014). Modern Türkiye'nin Doğuşu (Çev. B.B. Tuna). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- McNeill, William (2015). Dünya Tarihi (Çev. Alaeddin Şenel). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Mardin, Şerif (1985). “19.yy.'da Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti”. Şu Kitapta: Haz. Murat Belge, Fahri Aral. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 2. İstanbul: İletişim Yayınları, s.342-346.
- Mardin, Şerif (2009). “Yeni Osmanlı Düşüncesi”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinil. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s.42-53.
- Nicholson, Michael (1996). Mahatma Gandhi (Çev. Leyla Onat). Ankara: İlk Kaynak Kültür ve Sanat Ürünleri.
- Özcan, Azmi (1998)(a). “Hindistan: Osmanlı Hindistan Münasebetleri”. Şu Kitapta: Haz. İslam Araştırmaları Merkezi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Cilt 18. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.81-85.
- Özcan, Azmi (1998)(b). “Hindistan: Tarih”. Şu Kitapta: Haz. İslam Araştırmaları Merkezi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Cilt 18. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.75-81.
- Özcan, Azmi (2001)(a). “İttihad-ı İslam”. Şu Kitapta: Haz. İslam Araştırmaları Merkezi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Cilt 23. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.470-475.
- Özcan, Azmi (2001)(b). “İslamcılık”. Şu Kitapta: Haz. İslam Araştırmaları Merkezi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Cilt 23. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.62-65.
- Özcan, Azmi (2007). “Osmanlıcılık”. Şu Kitapta: Haz. İslam Araştırmaları Merkezi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Cilt 33. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.485-487.
- Rahman, Sheikh Mujibur (2018). Tamamlanmamış Anılar (Çev. Sezen Kiraz, Merve Gülşah Akgün). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Riedel, Bruce, (2014). Kıyametin Eşiğinde: Amerika, Hindistan ve Pakistan Sarmalı. (Çev. Arzu Birkan). İstanbul: Matbuat Yayın Grubu.
- Robins, Nick (2017). Dünyayı Değiştiren Şirket: Doğu Hindistan Kumpanyası'nın Modern Çokulusluluğu Şekillendirmesi (Çev. M.İnanç Özekmekçi). İstanbul: H₂O Yayınları.

- Said, Edward W. (2014). Şarkiyatçılık: Batının Şark Anlayışları (Çev. Berna Ülner). İstanbul: Metis Yayınları.
- Somel, Selçuk Akşin (2014). “Osmanlı Reform Çağında Osmanlılık Düşüncesi”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s.88-97.
- Sunar, Lütfi (2012). Marx ve Weber’de Doğu Toplumlari. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ülken, H.Ziya (1994). Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ünsal, Fatma Bostan (2005). “Mehmet Akif Ersoy”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 6: İslamcılık. İstanbul: İletişim Yayınları, s.72-95.
- Ünüvar, Kerem (2014). “Abdullah Cevdet”. Şu Kitapta: Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 1: Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi. İstanbul: İletişim Yayınları, s.98-116.
- Zürcher, Erik J. (2015). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi (Çev. Y.Saner). İstanbul: İletişim Yayınları.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

- 15 Ağustos Hindistan ve Pakistan Devletlerinin Doğuş Günü (20 Ağustos 1948). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 64, s.4.
- Akıncı, Abdulvahap (2011). Milli Kimlik İnşa Stratejileri: Türkiye örneği 1839-1946. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aktel, Mehmet (1998), Tanzimat Fermanı’nın Toplumsal Yansıması. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.3 (Güz), s.177-184.
- Ali, Zeki (22 Ağustos 1947)(a). Tarih Sahnesine Yeniden Doğan İslam Hindistan. Selamet Dergisi, Cilt 1, Sayı 14, s.6-7.
- Ali, Zeki (29 Ağustos 1947)(b). Tarih Sahnesine Yeniden Doğan İslam Hindistan. Selamet Dergisi, Cilt 1, Sayı 15, s.6-7.
- Alpay, Bedri (Nisan 1948). Saygısız Bir Milletvekili Milletin Mukaddesatına Taarruz Hastalığına Tutulmuş. İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası, Cilt 2 Sayı 99, s.7.
- Asya Milletler Konferansı (26 Ocak 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 71, s.12.

- Ataöv, Türkkaya (1960). Keşmir Meselesinin Önemi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, s.195-214.
- Bir İslam Mütefekkeri ve Müceddidi, (21 Eylül 1949). Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 101, s.4-16.
- Bornovalı, Lütfü (Mart 1948). Gandi ve Düşündürdükleri. Hareket Dergisi, Cilt 3, Sayı 25, s.14.
- Bülbül, Gül (1989). İslahat Fermanı'nı Hazırlayan Sebepler ve İslahat Fermanı. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, s.157-179.
- Büyük İslam Şairi İkbâl: Pakistan'a Can Veren Şair ve Filozof (Nisan 1950). Sebilürreşad Dergisi, Cilt 4, Sayı 77, s.29-30.
- Çilliler, Yavuz (2015). Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları. Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, s.45-65.
- Dadaşi, Yakup (Ağustos 1949)(a). Pakistan Nasıl Doğdu? : Mazlum Bir Millet'in İstiklal Savaşı. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 56, s.89-91.
- Dadaşi, Yakup (Ekim 1949)(b). Pakistan Devleti Nasıl Doğdu III ? : Mazlum Bir Millet'in İstiklal Savaşı. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 61, s.174-175.
- Dadaşi, Yakup (Eylül 1949)(c). Müslüman Pakistan Devleti Nasıl Doğdu? : Mazlum Bir Millet'in İstiklal Savaşı. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 58, s.120-122.
- Dadaşi, Yakup (Eylül 1949)(d). Pakistan Devleti Nasıl Doğdu III ? : Mazlum Bir Millet'in İstiklal Savaşı. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 59, s.134-136.
- Demir, Şerif (2011) Tanzimat Döneminde Bir Devlet Politikası Olarak Osmanlıcılık. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 29, s.331-348.
- Dış Haberler (15 Nisan 1950)(a). Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 4, Sayı 82, s.16.
- Dış Haberler (Ağustos 1950)(b). Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 56, s.92-93
- Dış Haberler: Haydarabad Hakkında Malumat (15 Ocak 1949). Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 3, Sayı 52, s.13.
- Dış Haberler: Keşmir İhtilafı (15 Ekim 1949). Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 70, Sayı 3, s.16.
- Dizlek, Özkan (2018). Sömürgecilik ve 1763-1947 Dönemi Pax- Britannica: Hindistan Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Doğrul, Ömer Rıza (3 Eylül 1948). Pakistan İlk Hürriyet Yılı'nı Nasıl Geçirdi. Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 66, s.6-15.

- Doğrul, Ömer Rıza (Aralık 1948). Şark ve İslam Aleminin Davaları: Keşmir Meselesi. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 1, Sayı 23, s.360.
- Edip, Eşref (Şubat 1948). Dünya İslam Kongresi. İslam-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası, Cilt 2, Sayı 96, s.2-3.
- Endonezya Faciasının Devamı (2 Şubat 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 72, s.13-16.
- Erdal, Selcen (2018). Çözumsuzlüğün Adı: Birleşmiş Milletler'e Rağmen Keşmir. Public and Private International Law Bulletin, Cilt 38, Sayı 1, s.85-106.
- Erdoğan, Süleyman Samet, Muhammet Nazım Taşcı, Hümeyra Yıldız (2019). 1923-1950 Yılları Arası Cumhuriyet Halk Partisi Politikalarının Demokrasi ve Diktatörlük İlişkisi İçerisinde Değerlendirilmesi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, s.299-312.
- Ergül, Ergin (2016) Klasik Toplumsal Sözleşme Teorilerinin Yönetim Biçimlerine Etkisi. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl 7, Sayı 24, s.428.
- Felek, Burhan (19 Aralık 1947). Türbelere Hürmet. Selamet Dergisi, Cilt 2, Sayı 31, s.3-13.
- Gökçe, Ali Fuat (2010). Osmanlı Klasik Döneminde İdari Reform Hareketleri: Koçi Bey Risalesi. Yasama Dergisi, Sayı 14, s.59-78.
- Güngör, Celalettin (1999). Hint Milliyetçiliğinin Temelleri: Ram Mohan Roy'dan Mahatma Gandi'ye Kadar. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Han, İmamullah (Şubat 1951). Dış Haberler. Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 5, Sayı 95, s.14-15.
- Hasan, Zafer (25 Mayıs 1949). Hindistan'ın Agra Şehrindeki Tac Mahal. Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 88, s.2.
- Hindistan Başbakanı Nehru (2 Mart 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 76, s.11.
- Hindistan Cumhuriyeti ve Britanya Milletler Camiası (11 Mayıs 1949). Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 86, s.12-16.
- Hindistan Müslümanlarının Büyük Lideri Mevlâna Ebülkelâm Azad (2 Şubat 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 72, s.12.
- Hindistan Tarihinde Türk Tesiri (20 Nisan 1949). Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 83, s.11.
- Hindistan Türkiye Kültür Cemiyeti (26 Ocak 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 71, s.12.

- Hindistan ve Pakistan Arasında İyi Münasebetler Kuruluyor (19 Ocak 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 70, s.15-16.
- Hindistan ve Pakistan Hakkında (12 Ağustos 1948). Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 63, s.10-16.
- Hindistan ve Pakistan (7 Eylül 1949). Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 100, s.12.
- Hindistan, Fransız Emperyalizminden Kurtuluyor (13 Nisan 1949). Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 82, s.13.
- Hitay, M. Sadık (Mart 1949)(a). Doktor Zakir Hüseyin: Hindistan'ın Müttemayiz Alimi Aligar Üniversitesi Rektör Muavini. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 2, Sayı 36, s.172-175.
- Hitay, M.Sadık (Nisan 1949)(b). Haydarabad Osmaniyeli Üniversitesi. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 2, Sayı 39, s.222-224.
- İç ve Dış Haberler: Dış Haberler (1 Mayıs 1950). Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 4, Sayı 83, s.15.
- İslam Dış Haberleri (Ocak 1951). Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 5, Sayı 94, s.15.
- İslam Milletlerinin Hayatı: Pakistan Devletinin Durumu (2 Nisan 1948). Selamet Dergisi, Cilt 2, Sayı 46, s.7-16.
- İslam Milletlerinin Hayatı: Pakistan Devletinin Durumu (2 Nisan 1948). Selamet Dergisi, Cilt 2, Sayı 46, s.7-16.
- Kısakürek, Necip Fazıl (17 Haziran 1949). Çöle İnen Nur. Büyük Doğu Dergisi, Cilt 4, Sayı 15, s.3.
- Korkusuz, Mehmet Hişyar (2005). Osmanlı Zımni Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin Paradoksal Modernleşme Demokratikleşme Gerilimi. Avrupa Günlüğü, Cilt 7, Sayı 6, s.275-289.
- Muhammed Ali Cinnah, Pakistan'ın Şef Tanıdığı Zat (12 Eylül 1947). Selamet Dergisi, Cilt 17, Sayı 17, s.11.
- Ogan, Mehmet Raif (Mart 1950). Pakistan Kardeş Bir İslam Devletidir. Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 75, s.393-394.
- Okurer, Cahit (Mart 1948). Büyük Ruh Kahramanı: Gandhi. Hareket Dergisi, Cilt 3, Sayı 25, s.14.
- Omur, Bengü (12 Haziran 1951). Hindistan'da Müthiş Bir Açlık Var. Hür Adam Dergisi, Cilt 1, Sayı 81, s.3.
- Özcan, Azmi (1995). 1857 Büyük Hind Ayaklanması ve Osmanlı Devleti. İslam Tetkikleri Dergisi, Cilt IX, s.269-280.

- Özdemir, Murat (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt 11, Sayı 1, s.323-343.
- Pakistan Devleti Bir Şairin Kafasından Doğdu (20 Nisan 1949). Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 83, s.6-7.
- Pakistan Meselesi (30 Mayıs 1947). Selamet Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, s.5.
- Pakistan (Ocak 1950). Sebilürreşad Dergisi, Cilt 3, Sayı 70, s.315.
- Pakistan'a Selam, (Ekim 1949). Serdengeçti Dergisi, Cilt 3, Sayı 8, s.4-13.
- Patel, Ramesh B. (2014). Jawaharlal Nehru's 'The Discovery of India': A Quest for Self. International Journal of Research in Humanities & Social Sciences, Cilt 2, Sayı 7, s.17.
- Resmi Gazete (30.11.1925). Kanun No: 677 : Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklar ile bir takım ünvanların men ve ilgasına dair Kanun. TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 19, Birleşim 10, s. 141.
- Sencer, Muzaffer (1984). Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat Sonrası Siyasal ve Yönetimsel Gelişmeler. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 17, Sayı 3, s.46-71.
- Soy, H. Bayram (2014). Satılık İmparatorluk: Britanya İmparatorluğu'nun Tasfiyesi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s.7-32.
- Sönmez, Mustafa (2002) İslam Modernizmi'nin Doğuşu ve İki Önemli Temsilcisi: Afgani ve Abduh'un Modernist Yönlerine Kısa Bir Bakış. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi, Sayı 18, s.147-172.
- Şark ve İslam Alemi: Rodos Konuşmaları-Asya Milletleri Konferansı-Hindistan Pakistan Sulhu: Hindistan ile Pakistan (26 Ocak 1949). Selamet Dergisi, Cilt 3 Sayı 71, s.12.
- Taner, Rıza Nafiz (5 Mart 1948). Şark Aleminin Büyük Kaybı: Gandi. Selamet Dergisi, Cilt 2, Sayı 42, s.12.
- Tanrıöver, Hamdullah Suphi (3 Eylül 1948). İslam Alemi ve Dünya Siyaseti. Selamet Dergisi, Cilt 3, Sayı 66, s.7.
- Taş, Kemaleddin (2002). Tanzimat ve Batılılaşma Hareketlerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 7, s.87-94.
- Temüroğlu, Süleyman (15 Mayıs 1948). Pakistanlı Mücahit Vatandaşlarımız. Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 2, Sayı 36, s.11-12.
- Togay, Muharrem Feyzi (2 Mayıs 1947)(a). Müslümanın İstiklali. Büyük Doğu Dergisi, Cilt 2, Sayı 61, s.6.

- Togay, Muharrem Feyzi (9 Mayıs 1947)(b). Müslümanın İstiklali. Büyük Doğu Dergisi, Cilt 2, Sayı 62, s.9.
- Trumbull, Robert (25 Mayıs 1949). Yeryüzünde Din ve Komünizm Mücadelesi: Hindistan ve Pakistan’da Din. Selamet Dergisi, Cilt 4, Sayı 88, s.5.
- Yakışksız Sözler: İslam Blokunun Teşkili Geri ve Kışkırtıcı Bir Şey Midir? (Eylül 1951). Sebilürreşad Dergisi, Cilt 5, Sayı 111, s.172.
- Yıldırım, Ali (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt 25, Sayı 116, s.7-17.
- Yıldız, M.Cengiz (1994), Said Halim Paşa’da Batılılaşma, İslamcılık ve Milliyetçilik. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Zapsu, Abdurrahim (1 Şubat 1949). Dahili ve Harici Haberler: İç Haberler. Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 3, Sayı 53, s.13.
- Zapsu, Abdurrahim (15 Şubat 1950). Kışmırlı Kardeşlerimiz. Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 4, Sayı 78, s.11.
- Zapsu, Abdurrahim (Eylül 1951). İş Bankası Din Teşkilatına Hasredilmelidir. Ehli Sünnet Dergisi, Cilt 5, Sayı 102, s.8-9.
- Zulum İstifdada Karşı Büyük Mücadeleler (Şubat 1948). İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası, Cilt 2, Sayı 94, s.7-11.

3.Elektronik Kaynaklar

- Türk, Bengü (2019). “Uluslararası Sistemde Kronik Bir Sorun: Keşmir”. Şu Kitapta: Ed. R. Kutay Karaca. Asya’da Güvenlik Sorunları ve Yansımaları. Bilgesam Yayınları, s.103-128. http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-84-2014021450asyada_guvenlik.pdf
- Türk Dil Kurumu (TDK). <http://sozluk.gov.tr/>

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Muhammet Nazım TAŞCI
Doğum Yeri : Gebze-Kocaeli
Doğum Tarihi : 10.07.1992
E-Posta Adresi : muhammetnazmtasci@gmail.com
Lise : Körfez Atatürk Anadolu Lisesi (2010)
Lisans : Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2016)
Yabancı Diller ve Düzeyi :
İngilizce: Yazma (İyi), Konuşma (İyi), Okuma (İyi)
Hintçe : Yazma (Orta), Konuşma (Orta), Okuma (Orta)